

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**SURİYELİ GÖÇMENLERE YARDIM YAPAN
KURULUŞLAR VE YAPILAN YARDIMLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebru DEVECİLER

GAZİANTEP

2023

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**SURİYELİ GÖÇMENLERE YARDIM YAPAN
KURULUŞLAR VE YAPILAN YARDIMLAR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebru DEVECİLER

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Berna BALCI İZGİ

GAZİANTEP

Temmuz 2023

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

Tezin Başlığı: Suriyeli Göçmenlere Yardım Yapan Kuruluşlar ve Yapılan Yardımlar

Adı Soyadı: EBRU DEVECİLER

Tez Savunma Tarihi: 05/07/2023

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI

SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. İbrahim ARSLAN

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsam ve nitelği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Berna BALCI İZGİ

Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Prof. Dr. Berna BALCI İZGİ (Jüri Başkanı)

Doç. Dr. Yılmaz ATA

Prof. Dr. Tuba DİREKÇİ

ETİK İLKERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: EBRU DEVECİLER

Öğrenci Numarası:210572121013

Tezin Savuma Tarihi:05/07/2023

ÖZET

SURİYELİ GÖÇMENLERE YARDIM YAPAN KURULUŞLAR VE YAPILAN YARDIMLAR

Deveciler, Ebru

Yüksek Lisans Tezi, İktisat Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Berna BALCI İZGİ

Temmuz, 2023, 98 Sayfa

İnsanlar tarih boyu çok çeşitli nedenlerle yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kalmışlardır. Göç kavramı ile açıklanan bu ayrılık, insan ve mekân üzerinde çok yönlü etkiyi beraberinde getirmiştir. Suriyelilerin de kitlesel olarak göç etmesi Türkiye açısından farklı bir göç deneyimi olarak ifade edilebilir. Bu farklı göç deneyimi birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Türkiye'ye göç eden Suriyeliler ekonomik, insani ve sosyal yardımlara ihtiyaç duymuşlardır. Türkiye kamu kurum ve kuruluşları ile Suriyeli göçmenler için tüm alanlarda yardım çalışmaları yapmıştır. Türkiye'ye maddi olarak büyük bir yük olmaya başlayan bu durum küresel çapta bir organizasyonu gerekli kılmıştır. Avrupa Birliği en büyük bütçeli yardım programını Türkiye'ye uygulamıştır. Hem ulusal hem de uluslararası STK'lar bu süreçte eksik kalan noktaları çözüme kavuşturmaya çalışmışlardır. Bu çalışmada Suriyeli göçmenlere yapılan yardımlar detaylandırılmış, yardım yapan kurum ve kuruluşlar sıralanmıştır. Ayrıca Suriyeli göçmenlere yönelik yapılan yardımlarda aktif rol alan ulusal ve uluslararası kaynaklardan haberdar olmayı ve takip etmeyi de kapsamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Göç, İnsani Yardım, Suriyelilere Yapılan Yardımlar

ABSTRACT**AID SYRIAN MIGRANTS AND ORGANIZATIONS THAT HELP**

Deveciler, Ebru

MA Thesis, Department of Economics

Supervisor: Prof. Dr. Berna BALCI İZGİ

July, 2023, 98 Pages

Throughout history, people have had to leave their places of residence for various reasons. This separation, which is explained with the concept of migration, has brought a multifaceted effect on people and space. Mass migration of Syrians can be expressed as a different migration experience for Turkey. This different immigration experience has brought along many problems. Syrians who migrated to Turkey needed economic, humanitarian and social assistance. Turkey has carried out aid works in all fields for public institutions and organizations and Syrian immigrants. This situation, which started to be a great financial burden for Turkey, necessitated a global organization. The European Union has implemented the largest budget aid program to Turkey. Both national and international NGOs have tried to resolve the missing points in this process. In this study, aids to Syrian immigrants are detailed and the institutions and organizations that provide aid are listed. It also includes being aware of and following national and international sources that take an active role in aids for Syrian refugees.

Keywords: Migration, Humane Aid, Aid to Syrians

ÖN SÖZ

Bu tez çalışması, Suriye’de yaşanan iç savaş sonrasında Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan Suriyelilere yapılan insani yardımları konu edinmektedir. Çalışmada, dünyadaki en fazla Suriyeliye ev sahipliği yapan ülke konumunda bulunan Türkiye ile diğer ülkelerin yaptığı yardımlar üzerinde durulmaktadır. Hem ulusal hem de uluslararası kurum ve kuruluşların yardımlar için kurduğu işbirlikleri incelenmektedir.

Çalışmamın konu seçiminde, çalışmanın düzenli bir şekilde ilerlemesinde ve en önemlisi çalışmanın tüm süreçlerinde bilgi ve tecrübelerinden fazlasıyla faydalandığım değerli danışman hocam Prof. Dr. Berna Balcı İzgi’ye, tüm emeklerinden dolayı sonsuz teşekkür ve şükranlarımı sunarım.

Beni bugünlere getirip hayatımın her döneminde gerek maddi gerek manevi desteklerini koşulsuz şartsız esirgemeyen sevgili annem Aysel Deveciler’e ve babam Mehmet Deveciler’e sonsuz teşekkür ediyorum. Bu uzun yolculukta yardımlarını ve desteğini esirgemeyen kardeşim Hüseyin Devecilere’e teşekkür ediyorum.

Ebru Deveciler

Temmuz, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x

GİRİŞ 1

A.Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	1
B.Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
C.Araştırmanın Yöntemi.....	2
D.Sayıtlılar ve Denenceler	3
E.Sınırlılıklar	3
F.Tanımlar	3
G.Konu ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Tezler/ Çalışmalar	4

BÖLÜM I

GÖÇ VE İNSANİ YARDIM

1.1. Kavramsal Çerçeve	5
1.1.1. Göç Nedenleri ve Türleri	7
1.1.2. Düzenli Göç – Yasal Göç.....	8
1.1.3. Düzensiz Göç – Yasa Dışı Göç	8
1.1.4. Zorunlu Göç	9

1.2. Göçün Ekonomik, Sosyal ve Siyasi Etkileri	9
1.2.1. Göçün Ekonomik Etkileri	9
1.2.2. Göçün Sosyal Etkileri	10
1.2.3. Göçün Siyasi Etkileri	11

BÖLÜM II

SURİYE’NİN TARİHİ VE ARAP BAHARI

2.1. Suriye’nin Tarihi	12
2.2. Suriye’nin Toplumsal Yapısı	13
2.3. Siyasi Yapı	14
2.4. Arap Baharı	14
2.5. Türkiye-Suriye İlişkileri.....	16
2.6. Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Hukuki Konumu	17
2.7. Geri Gönderme Yasağı Çerçevesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları	18
2.7.1. Akkad/Türkiye Davası	19
2.7.2. Sakal ve Fares / Türkiye Davası.....	22
2.8. Sayısal Verilerle Türkiye’de Suriyeli Göçmenlerin Durumu	24

BÖLÜM III

32

TÜRKİYE’DE SURİYELİLERE YARDIM YAPAN DEVLET KURUMLARI

3.1. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD).....	34
3.2. Göç İdaresi Başkanlığı	34
3.3. Geçici Barınma Merkezleri (GMB)	35
3.4. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)	36
3.5. Sağlık Bakanlığı.....	37
3.6. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.....	39
3.7. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.....	40

3.8. Sosyal Güvenlik Kurumu	40
3.9. Belediyeler	41
3.9.1. Kilis Belediyesi	41
3.9.2. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	42
3.10. Türkiye’de Suriyelilere Yardım Yapan Ulusal Kuruluşlar ve Yapılan Yardımlar	42
3.10.1. Kızılay	43
3.10.1.1. Kızılaykart programı	43
3.10.1.2. Yabancılar Yönelik Sosyal Uyum Yardım (SUY) Programı	44
3.10.1.3. Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) Programı	44
3.10.1.4. Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardım (T-SUY) Projesi	45
3.10.1.5. Sıfır Noktası Yardım Faaliyetleri	45
3.10.2. Sığınmacılar ve Göçmenler Dayanışma Derneği	45
3.10.2.1. Suriyeli Yardımcı Personel Programı	46
3.10.2.2. Okula Kayıt İçin Destek Programı	46
3.10.2.3. Türkiye’de Yaşayan Sığınmacıların Psikolojik Sağlığını ve Psiko-Sosyal Destek Farkındalığını Arttırma Projesi	47
3.10.3. Mülteciler Derneği	47
3.10.4. İnsan Hak ve Hürriyeti İnsani Yardım Vakfı (İHH)	48
3.10.5. Hayata Destek	50

BÖLÜM IV

ULUSLARARASI YARDIMLAR VE YARDIM YAPAN KURULUŞLAR

4.1. Birleşmiş Milletler (BM)	52
4.2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)	53
4.3. Unicef	54
4.4. Birleşmiş Milletler Kalkınma Planı (UNDP)	56
4.5. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)	57

4.6. AB Mali Yardım Programı (FRİT)	58
4.7. ULUSLARARASI SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	58
4.7.1. Danimarka Mülteci Konseyi (DRC)	59
4.7.2. International Medical Corps (IMC)	59
4.7.3. Welthungerhilfe.....	60
4.7.4. Goal	61

BÖLÜM V

BULGULAR

5.1. Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri	63
5.2. Savaş ve Göç	64
5.3. Çalışma Durumu ve Meslek Grupları	64
5.4. Yardım Kuruluşları ve Yapılan Yardımlar	66
5.5. Türkiye’de Zorluklar	66
5.6. Mann-Whitney Testi	68
TARTIŞMA	70
SONUÇ	71
KAYNAKLAR	73
ÖZGEÇMİŞ	82
VITAE	82

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (Göç İdaresi Daire Başkanlığı, 2023)	25
Tablo 2. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı (Göç İdaresi Daire Başkanlığı, 2023)	26
Tablo 3. 2014-2023 Yılları Arasında Suriyelilerin Üçüncü Ülkeye Yeniden Yerleştirilmesi (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023).....	27
Tablo 4. Birebir Formülü Kapsamında Ülkemizden Çıkış Yapan Suriyelilere İlişkin İstatistiki Bilgiler (Göç İdaresi Daire Başkanlığı, 2023)	28
Tablo 5. Türkiye’deki Suriyelilere Yönelik Nisan 2011- Ekim 2015 Arasında Yapılan Harcamaların Kaynakları (TİSK, 2015).....	33
Tablo 6. Türkiye’deki Bakanlık ve Diğer Kamu Kurumlarının Suriyeliler İçin Yaptığı Harcamalar (TİSK, 2015).....	33
Tablo 7. Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP) (milyon dolar) (21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 2020).....	53

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Yıllar İçinde Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023)	24
Şekil 2. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımları (Göç İdaresi Daire Başkanlığı, 2023).....	26
Şekil 3. İşgücü Katılım Oranları (15-64), (ILO, 2020).....	29
Şekil 4. Türkiye’de Suriyeli Sığınmacı İstihdam Düzeyi, (ILO, 2020).....	30
Şekil 5. İstihdamın Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (ILO, 2020)	31

KISALTMALAR

3RP	: Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı
AB	: Avrupa Birliği
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BHA	: İnsani Yardım Bürosu
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DRC	: Danimarka Mülteci Konseyi
FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü
FRİT	: AB Mali Yardım Programı
GBM	: Geçici Barınma Merkezi
GEM	: Geçici Eğitim Merkezi
GSM	: Geçici Sağlık Merkezi
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IMC	: International Medical Corps
İHH	: İnsan Hak ve Hürriyeti İnsani Yardım Vakfı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı

ORSAM : Ortadoğu Araştırmaları Örgütü

ICTES : Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonun Desteklenmesi (Promotig Integration of Syrian Children Turkish Education System)

SGK : Sosyal Güvenlik Kurumu

SGMM : Sığınmacılar ve Göçmenler Dayanışma Derneği

SIHHAT : Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

SUY : Sosyal Uyum Yardımı

SYP : Suriyeli Yardımcı Programı

ŞEY : Şartlı Eğitim Yardımı

TDK : Türk Dil Kurumu

TESK : Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu

TİSK : Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu

UİGM : Uluslararası İşgücü Müdürlüğü

UNCHR : Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü

UNDP : Birleşmiş Milletler Kalkınma Planı

UNICEF : Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

USIAD : Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı

WFP : Dünya Gıda Programı

WHH : Welthungerhilfe

YUKK : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

2010 yılının sonlarına doğru başlayıp Arap Baharı diye isimlendirilen halk ayaklanmaları ve 2011’de Suriye’de şiddetlenen savaş, Suriye’yi terk edip diğer ülkelere kitlesel göçlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Bu kitlesel göçlerin çoğuna Türkiye ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye’ye ilk göç 29 Nisan 200’de yapılmıştır.. İlk yıllarda misafir olarak görülen Suriyeliler 2014 yılında geçici korumaya alınmıştır. 30 Mart 2023 verilerine göre, Türkiye’deki Suriyeli sayısı 3 milyon 435 bin 298 olmuştur. Savaş nedeniyle kaçıp Türkiye’ye gelen Suriyelilerin eğitim, sağlık, barınma ve istihdam gibi sorunlarla yalnız olarak baş etmeleri mümkün değildi. Bu nedenle ulusal kurumlar, sivil toplum kuruluşları, ulusal kuruluşlar ve uluslararası kuruluşlar bu sorunlara çözüm üretmede oldukça büyük destek sağlamışlardır.

Bu tez çalışmasının birinci bölümünde kavramsal çerçeve ile ilgili tanımlar yapılmış, göçün nedenleri ve türleri hakkında bilgi verilmiş ve göçün ekonomik, siyasal ve sosyal etkilerine bakılmıştır. İkinci bölümde Suriye’nin tarihsel geçmişi incelenmiş, Suriye’nin toplumsal ve siyasi yapılarına odaklanılmış ve Türkiye-Suriye ilişkileri anlatılmıştır. Üçüncü bölümde Suriyelilerin sayısal verileri incelenmiş, istihdam ve hukuki durumları ele alınmıştır. Ayrıca Suriyelilere ait Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi davaları incelenmiştir. Dördüncü bölümde yerel kurum, kuruluş ve örgütlerin faaliyetleri incelenmiştir. Uluslararası kuruluş ve örgütlerin yardımları üzerinde durulmuştur. Suriyeliler ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler paylaşılmıştır.

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Mart 2011’de başlayan çatışma sonucunda Suriye’den birçok insan göç etmek zorunda kalmıştır. Göç eden Suriyeliler gıda, barınma, eğitim ve sağlık gibi hayatlarını devam ettirebilecekleri desteklere ihtiyaç duymuşlardır. Yaşam koşullarının

iyileştirilmesi ve topluma adaptasyonlarının sağlanması için yapılan yardımlar çok önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada Suriyeli göçmenlere yardım yapan kuruluşlar ve yapılan yardımların neler olduğu incelenmiştir. Suriyeli göçmenlere maddi olarak nasıl geçindikleri, Türkiye'ye geldikleri ilk günden bu yana hangi yardımlardan faydalandıkları sorulmuştur.

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Suriyeli göçmenler Türkiye'deki uyum sürecinde pek çok engellerle karşılaşmış ve maddi olarak problemler yaşamışlardır.

Bu araştırma, Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmenler için uygulanan yardım içerikleri, uluslararası kuruluşların faaliyetleri, Türkiye'deki Suriyeli göçmenlere ayrılan fonlar ve uluslararası kaynaklardan haberdar olma ve takip edilmesi amacı ile planlanmıştır.

Suriye iç savaşının başlamasının ardından Türkiye, açık kapı politikası izlemiştir. Türkiye, Suriyelileri ülkelerindeki krizin en kısa zamanda son bulacağı düşüncesiyle misafir olarak değerlendirmiştir. Suriyeli göçmenlere yönelik açık kapı politikası izleyen Türkiye, krizin sona ermesiyle Suriyeli göçmenlerin ülkelerine hemen geri döneceği düşüncesiyle ilk zamanlar misafir gözü ile bakılmıştır. Ancak 12 yıla yakın süredir Türkiye'de ikamet eden ve çoğunluğu kamp dışında yaşayan Suriyeliler kalıcı hale gelmişlerdir. Suriyeli göçmenler hayatın her alanına entegre olmuş durumdadır. Bu nedenle Suriyeli göçmenlerin hayat ve çalışma standartları ve destek aldıkları kuruluşlar üzerine bilgi sahibi olmak bu açıdan önemlidir.

C. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmam nitel yöntemleri içinde bulunduran bir çalışmadır. Çalışmamda 18-60 yaş arasındaki Suriyeli yetişkinler ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, "incelenmek istenen konu hakkında katılımcılardan aynı türde bilgilerin toplanması amacıyla yapılan bir görüşme türüdür." Seçilen tekniğe göre katılımcılarla görüşmeden önce, görüşme yapacak kişi tarafından görüşme sırasında yöneltilecek sorular hazırlanmalıdır. Sorulan sorular " Savaş ve Göç Süreci", "Çalışma Durumu ve Meslek Grupları",

“Yardım Kuruluşları ve Alınan Yardımlar”, “Türkiye’de Zorluklar” olarak 4 kategoride hazırlanmıştır.

D. Sayıtlar ve Denenceler

Tez çalışmasına katılan 12 Suriyeli göçmenin araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış sorulara doğru cevap verdiği varsayılmıştır.

2011 yılında aktif bir şekilde devam eden sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra yeni sivil toplum kuruluşları da oluşturulmuştur. Sivil toplum kuruluşları bu süreçte etkin rol oynamışlardır. Hem ulusal hem de uluslararası STK’lar faaliyetlerini sürdürürken yardımların dağıtılacağı bölge, yardım miktarı, yararlanıcıları ve yardım çeşitleri gibi birçok detay STK’ların ortak bir merkez oluşturmaları gerektiğini göstermektedir. Bu doğrultuda yardımlar daha etkin ve verimli dağıtılabilir.

E. Sınırlılıklar

12 Suriyeli göçmen katılımcı (8’i kadın, 4’ü erkek) ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilen bu araştırma Gaziantep ili ile sınırlıdır. Çalışma 18 yaş ve üzerindeki katılımcılar ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın süresi 2021 güz ve 2022 bahar dönemi ile sınırlıdır.

F. Tanımlar

Sivil Toplum Kuruluşu: “Sivil toplum kuruluşları ya da sivil toplum örgütleri, resmî kurumların dışında kalan ve bunlardan bağımsız olarak çalışan, üyelerini ve çalışanlarını gönüllülük usulüyle alan, kâr amacı gütmeyen ve gelirlerini bağışlayan veya üyelik ödemeleri ile sağlayan kuruluşlardır.”

Göç: “Göç, dini, iktisadi, siyasi, sosyal ve diğer sebeplerden dolayı insan topluluklarının hayatlarının tamamını veya bir bölümünü geçirmek üzere bir iskân ünitesinden, bir başkasına yerleşmek suretiyle yaptıkları coğrafi yer değiştirme hareketidir.”

Göçmen: “Bir ülkeden başka bir ülkeye yerleşmek amacıyla göç eden kişidir.”

Nakdi Yardım: Maddi anlamda zorluk yaşayan insanlara yapılan para yardımını ifade eder

G. Konu ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Tezler/ Çalışmalar

Murat Erdoğan ve UNCHR Türkiye desteğiyle gerçekleştirilen (2021) “Suriyeliler Barometresi” bu alanda yapılan en kapsamlı çalışmalardandır. Çalışma belli zaman aralıklarıyla çok farklı olmayan soru ve konularla tekrarı yapılarak, zaman içerisindeki değişiklikleri görmeyi amaçlıyor. Bu çalışmada 6 ayrı ilde (Gaziantep, Ankara, Hatay, Şanlıurfa, İstanbul, Mardin) saha çalışması yapılmıştır.

Nazlıca Dindarık ve Yahya Fidan’ın (2020) “Türkiye’de Mültecilerin Yaşadıkları Bölgelere Yönelik İnsani Yardım Lojistiği: Kızılay Örneği” adlı makalede ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının ihtiyaç sahibi göçmenlere yardımların yapılması, bu yardımların vaktinde ulaşması ve ihtiyaçları karşılayacak miktarda sağlanması konularında uzmanlaşmanın, kaynakların daha tutarlı kullanılması için önemli olduğu belirtilmiştir.

Bilal Karasu (2021) “ Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Suriyeli Mülteciler ve Sosyal Uyuma Yönelik Faaliyetleri” adlı tez çalışmasında 12 STK’nın çalışmaları incelenmiştir. Mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması için STK’lar tarafından ayni ve nakdi yardımların yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

İbrahim Mazman ve Lale İzci (2018) “Ulusal ve Uluslararası Örgütler Tarafından Desteklenen Suriyeli Göçmenler” adlı makalede Suriyelilere yapılan yardım verilerine ulaşılması, faaliyette bulunan STK’ların doğru bilgilerle organize edilmesi ve sürekli olarak takibinin sağlanması için bir merkez oluşturulmasına ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmıştır.

Rana Molbay (2019) “Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Suriyeli Sığınmacılar Konusundaki Rolü” adlı tez çalışmasında Suriyeli sığınmacıların sorunlarına çözüm arayışı sivil toplum kuruluşlarının etkinliğini arttırdığı ve Türkiye’de sivil toplum gelişiminin umut verici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM I

GÖÇ VE İNSANİ YARDIM

Son yıllarda, dünyada ve özellikle Türkiye’de dikkat çeken olaylardan bir tanesi göç konusudur. İnsanlar çeşitli nedenlerden dolayı yaşadıkları mekânı terk etmek durumunda kalmışlardır. Bu terk etme durumu toplumların hayatını her dönemde etkilemiştir.

1.1. Kavramsal Çerçeve

Göç olgusu geçmişten günümüze kadar gelen bir kavramdır. Sürekli olmakla birlikte göç türlerinde değişiklikler de meydana gelmektedir. Göçün sözlük anlamı; “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplumların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” (Türk Dil Kurumu, 2022) şeklinde tanımlanmaktadır.

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç, “bireylerin yalnızca bir bölgeden diğer bir bölgeye yer değiştirme hareketi değil aynı zamanda toplumların fiziksel, demografik, sosyal, kültürel, ekonomik yapısını da değiştiren dinamik bir süreç olarak tanımlanmıştır” (Sever, 2022: 2). Göç kuramlarının sahip olduğu parçalı yapının varlığı esasında çağdaş göç süreçlerinin tek bir kuram ya da disiplinle açıklanamayacağını göstermektedir. Dahası göç süreçlerinin karmaşık yapısı karma bir analiz biçimini gerekli kılmaktadır (İnce, 2019: 3) Tarih, farklı boyutlarda ve türlerde göçlerle doludur. Göçmenlerin ev sahibi içindeki hareketi ülke-zaruret veya dayanışma sonucu belli bir bölgede toplanmaları veya ülke içinde dağılmaları ev sahibi ülkede farklı sonuçlara yol açmaktadır (Bahcekapili & Çetin, 2015: 3). Olumsuz şartlara sahip yerleşim yerleri kişiyi farklı yerleşim yerine iterek “itici” konuma geçebilir, farklı bir yerleşim yeri ise sahip olduğu olumlu şartlar ile kişiyi çekerek

“çekici” konumuna geçebilmektedir. Böylece kişiler göç esnasında “itici” ve “çekici” unsurlardan etkilenmiş olmaktadır (Ateş & Yavuz, 2017: 1288).

Göç Terimler Sözlüğü’ne göre göçün tanımı şu şekildedir: “Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içerisinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketidir. Buna mülteciler yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler de dâhildir” (Göç Terimleri Sözlüğü, 2004).

Göçmen kavramı herkes tarafından kabul edilen bir tanıma sahip değildir. Göçmen teriminin, “kişisel rahatlık” gayesiyle ve çevreden herhangi bir baskıya maruz kalmadan bireyin kendi iradesiyle göç etme kararını verdiği durumları içerdiği kabul edilmektedir. Yani bu terim , “hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır” (Göç Terimleri Sözlüğü, 2004). Bu tezin çalışma konusu ağırlıklı olarak sığınmacı gruplardır.

Sığınmacılar, “ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar, ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler” (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 61. Maddesine göre, “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir” (YUKK, 2013). “Mülteci belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir” (YUKK, 2013).

Göç Terimleri Sözlüğü’nde, geçici koruma şöyle tanımlanmaktadır: “Çatışma veya şiddet ortamından kitlesel olarak kaçıp gelen, bireysel olarak statü

belirlenmemiş ve devlet tarafından geçici koruma sağlama konusunda yapılan düzenleme” (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91. Maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır (YUKK, 2013):

“MADDE 91

(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

TDK’ya göre insani yardımın tanımı şöyledir: “Doğal afet zamanlarında insanın temel gereksinimleri olan sağlık, barınma vb. konularda yapılan yardım.” “İnsani Yardım Sözleşmesi” içerisinde çeşitli ilkeleri bulundurmaktadır. Bu ilkeler davranışlarınız sonucunda kişileri zarara uğratmaktan kaçınma, tarafsız olarak kişilere yardım etme, kişileri şiddet sebebiyle fiziksel ve psikolojik zarardan koruma, istismardan koruma ve hak arama konularında yardımcı olmaktır.

İnsanları bu yer değişikliğine iten nedenlerin ortaya çıkardığı göç türlerinden de bahsedilmelidir.

1.1.1. Göç Nedenleri ve Türleri

Terk edilen ve göç edilen yer ile göç edenlerin ve yerleşilen yerdekilerin göçülen yerdekilerin niteliksel ve niceliksel farklılıklarının yanı sıra göç sebebi, içeriği ve süreç farklılıkları göçleri birbirinden ayırmaktadır. Kişinin yaşadığı yerde ortaya çıkan ve oradaki yaşam koşullarını zorlaştıran bütün olaylar göç nedenidir.

İnsanların savaş, sürgün, afet vb. gibi sebeplerle bulundukları yerden ayrılmak zorunda kalmaları veya ayrılmaya mecbur bırakılmaları nedeniyle oluşan göç “zorunlu göç” olarak tanımlanmaktadır. İnsanların daha iyi yaşam koşulları elde edeceklerini düşünerek göç etmeye kendilerinin karar verdikleri göç ise gönüllü göçtür. İş göçü, “yaşadıkları ülkede iş imkânı bulamayan ya da yaptığı işten herhangi bir nedenden dolayı başka ülkelere iş bulabilmek veya hâlihazırda bulunduğu işte

çalışmak amacıyla giden göçmenlerin bu yer değiştirmeleridir.” (Yılmaz, 2014: 1687). Bunların yanı sıra geçim kaynağını oluşturan coğrafi koşullar da bir göç sebebidir.

1.1.2. Düzenli Göç – Yasal Göç

Yaşadığı ülkeden çıkışı ile gideceği ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi içeren kanun ve yönetmeliklere uygun şekilde yasal yollarla insanların yaşadıkları yerden yeni bir yere gitmeleridir. Düzenli göç, “6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre, yabacıların yasal yollarla Türkiye’ye girişini, Türkiye’de kalışını ve Türkiye’den çıkışını ifade etmektedir” (Barışık, 2020: 4).

Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra çıkış yapması gereken sürede çıkış yapmayan yabancılar, kabul edilebilir bir gerekçe belirtilmediği takdirde düzenli göçmen statüsünü kaybederek düzensiz göçmen olmaktadır. 2005 yılının başından 2016 yılı sonunun süresince Türkiye’ye giriş işlemleri ile çıkış işlemleri arasında önemli farklar söz konusudur. Türkiye’ye giriş yaptığı halde çıkış yapmamış ilk üç ülke vatandaşları sırasıyla Suriye, Irak ve Gürcistan olarak gerçekleşmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2018)

1.1.3. Düzensiz Göç – Yasa Dışı Göç

Ülkesinde hiçbir açıdan kendini güvende hissetmeyen insanlar, sınırları geçerek güvendikleri ve yaşamlarını iyileştirebileceklerine inandıkları ülkelere göç etmektedir. Bir ülkeye girerken o ülkenin kendine göre belirlediği kural ve yasalara uyulmadan o ülkeye giriş yapılması “düzensiz göç “ olarak adlandırılabilir. Düzensiz göç, son zamanlarda yüklü miktarda paranın olduğu uluslararası bir çalışma alanı haline gelmiştir. Bu konuda çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Sınırdan kaçak olarak geçme yöntemi çoğunlukla kullanılan yöntem olurken; kara,deniz ve hava kapılarından sahte seyahat belgeleriyle ülkelere geçmekte diğer yöntemlerdendir. (Adıgüzel, 2016: 83).

Asya, Avrupa ve Afrika Kıtalarının kesişiminde bulunan ve gelişmemiş devletlerle zengin Batı ülkeleri arasında bulunan Türkiye, düzensiz göçmenler için transit güzergah olarak görülmektedir. Türkiye, üçüncü ülke vatandaşları tarafından transit ülke olmaktan çıkarılmış, hedef ülke haline gelmiştir. Küreselleşmenin ortaya çıkardığı iletişim ve seyahat özgürlüğü dünyada göç hareketliliğini arttırmış, Türkiye de oluşan süreçten etkilenmiştir. Dolayısıyla bu durum Türkiye’yi düzensiz göç ile baş

edebilmek için yeni yöntemler geliştirmeye, hukuksal reformlar yapmaya ve uluslararası işbirliği oluşturmaya itmiştir. ([http://www.calismaizinleri.net/duzensiz-goc, t.y](http://www.calismaizinleri.net/duzensiz-goc,t.y)).

1.1.4. Zorunlu Göç

Birleşik Milletler “zorunlu göçe maruz kalanları ya da ülke içinde yerinden olmuş kişileri, zorla ya da mecbur kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, özellikle silahlı çatışmaların etkilerinden, sivil itaatsizlik ya da doğal veya insan eliyle yaratılmış felaketler nedeniyle bireysel veya toplu olarak isteği dışında ülkesinden ayrılma hareketi” olarak tanımlamaktadır” (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009).

Gün geçtikçe zorunlu göçün nedenleri, büyüklükleri ve etkileri değişmekte, buna göre yeni politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Göç teorilerine göre, göç yalnız iki ülke arasında yaşanan insan hareketliliği olarak açıklanmamakta, karmaşık bir süreç olarak adlandırılmaktadır. Karmaşık süreçlerinin oluşturduğu etkilerin çok yönlü bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekliliği belirtilmektedir. (Kaya D. , 2021: 116).

1.2. Göçün Ekonomik, Sosyal ve Siyasi Etkileri

Suriye sınır komşumuz olduğundan dolayı bu olaylarda en fazla göç alan ülke Türkiye olmuştur. Türkiye’deki Suriyeliler ilk yıllarda sadece birkaç ilde bulunurken, zaman içerisinde bütün bölgelere dağıldılar. Göç yalnızca bir yer değişikliğinden ibaret olmayıp, ekonomik, sosyal ve siyasi etkileri de bulunmaktadır.

1.2.1. Göçün Ekonomik Etkileri

“Ekonomik anlamda göç, bireylerin daha iyi ve daha olgun koşullarda yaşamlarını idame ettirebilmek için yaptıkları yer değişikliği” olarak tanımlanmaktadır. Küresel ekonomideki en önemli problemlerden biri de göçtür. Bu problem hem göç alanlar hem de göç verenler açısından yeni şartlar oluşturmaktadır. Bu oluşan şartlar bir yandan ekonomiye fayda sağlarken, diğer yandan da sömürü durumunu ortaya çıkarıyor. (Sever, 2022: 2)

Ekonomik açıdan bakıldığında mültecilerin tüm şehirlerde ortaya çıkardığı etki kira fiyatlarındaki artışlardır. Ev sahipleri için avantaj yaratan bu durum kiracılar için dezavantaj oluşturmaktadır. Artan talep temel gıda maddeleri ve ev fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur. Bu durum ise sınır illerindeki hayat pahalılığını

beraberinde getirmiştir. Gaziantep ve Kilis illerindeki enflasyon oranı sınır illeri olmalarından dolayı Türkiye ortalamasının üzerinde çıkmıştır.

Suriyeli göçmenlerin sanayi, tarım ve küçük işletmelerde kayıt dışı ve düşük ücretler karşılığında çalıştırılması ekonomik alanda duyulan rahatsızlıklardan bir diğeridir. ORSAM'ın yaptığı anket çalışmasına bağlı olarak Suriyelilerin Türkiye'ye ekonomik etkisinin incelendiği rapordaki bulgulara göre, "sınır illerinde işini kaybedenlerin %40 ile %100'ü arasında değişen oranlardaki bölümü "Suriyeliler nedeni ile işini kaybettiğine" inanmaktadır." Gerçeğe bakıldığında Suriyeli sığınmacıların iş gücüne katılmasının olumlu da olumsuz da etkileri bulunmaktadır. Bütün bunların aksine Suriyelilerin ekonomi için farklı katkılar oluşturduğunu da söyleyebiliriz. Türkiye tarafından kamp içinde yaşayan Suriyelilere ve Suriye'ye gönderilen insani yardımların büyük kısmını yerli firmalar karşılamaktadır. Tekstil ve gıda alanlarında çalışan firmalar için yeni fırsatlar oluşmuştur. Ayrıca tüm dünya tarafından Suriye'ye gönderilen yardım malzemeleri sınır illerinde bulunan firmalar aracılığıyla temin edilmektedir. Böylece bir yandan üretimdeki artış sağlarken bir yandan da ihracatta yaşanan sıkıntılar çözüme kavuşuyor. (Orhan & Gündoğar, 2015: 19).

1.2.2. Göçün Sosyal Etkileri

Aslında göç sadece yer değiştirme eyleminden ibaret olmayıp, toplumsal farklılaşma, toplumun kültürel, dini ve sosyal gruplarının birbiri ile tanışmasını, çarpışmasını ve kopuşunu ifade eden sosyolojik bir terimdir. Göç sürecinde insanlar yeni ortamlarında sosyo-kültürel değişmelere sebep oldukları gibi kendilerinde de değişimler meydana gelmektedir. Göç edenler, göç ettikleri yere kendi kültürlerini taşımakla beraber geldikleri yerin kültürel alışkanlıklarının, sosyal hayatlarının ve davranış biçimlerinin etkisi altında kalmaktadır. Göçmenler ile yerel halk arasında yaşanan sosyal uyum sorunu kaçınılmazdır. Gün geçtikçe Türkiye'de Suriyeli sığınmacı sayısı artmakta ve çoğunluğun kontrol altına alınmadan şehirlere yayılması toplum içerisinde gerginliklere ve şehirlerde uyum sorununun yaşanmasına sebep olmuştur. Suriyelilerin gelmesinin iş imkanlarını azalttığı belirtilmiştir. Bunu dışında devlet tarafından verilen yardımların büyük çoğunluğunun Suriyelilere yöneltildiği ifade edilmektedir. Yapılan bu yardımlar ile tüm kurumların özellikle eğitim ve sağlık

hizmetlerini karşılayan kurumların üstlendiği yükü oldukça arttırmıştır. (Karasu, 2018: 37).

Çocuk işçiliği Suriyeli sığınmacılar tarafından yaratılan problemlerdendir. Kamptan çıkıp şehirlere dağılan Suriyeli çocukların küçük bir bölümü eğitime dahil olabilmektedir. Suriyeli aileler çocuklarını eğitime göndermek yerine çalışmaya yönlendirmektedir. Yaşadıkları geçim sıkıntısı nedeniyle çocuklar her alanda çalıştırılmaktadır. Çocuklar sokaklarda ürün sattırılarakta çalıştırılmaktadır. Bunun yanı sıra Suriyeli çocuklar çeşitli dükkânlarda çırak ve üretim yapan fabrikalarda ucuz işgücü olarak çalıştırılmaktadır (Orhan & Gündoğar, 2015: 19).

1.2.3. Göçün Siyasi Etkileri

Göç ile siyaset arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Siyasi hayatta gerçekleşen değişim ve dönüşümler göçün aracılığıyla olmaktadır. (Tuncel & Ekici, 2019: 52)

Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin siyasi etkisi iki farklı açıdan ele alınabilir. İlki Suriyeli göçmenlerin Türkiye’deki siyasi ortamda oluşturduğu etkidir. Yerel halkın güvenlik kaygısının artması ve siyasi ayrımcılıkların yaratılması gibi etkilerdir. Suriyelilere yaklaşım biçimini belirleyen etmenlerden biri de Türkiye’deki siyasi ortamdır. Suriyelilere daha ılımlı yaklaşmayı sağlayan siyasi tercihler olduğu gibi tepki yaratan siyasi tercihler de bulunmaktadır. Bu nedenle Suriyelilerin ülke içerisinde siyasi kutuplaşmayı destekleyici bir faktör olduğu görülmektedir. (Orhan & Gündoğar, 2015: 19). Başlangıçta kabul politikaları çatışmanın hızlı bir şekilde sona ereceği varsayımına dayanıyordu. Ancak koşullar kötüleşmeye başlayınca politikalarda bir değişikliğin olacağı netleşti ve uzun vadeli çözümlere ihtiyaç duyulmuştur (İçduygu, 2015: 1).

Suriye’deki gelişmelere ilk zamanlar dış politika olarak bakılırken, kısa zaman içerisinde Türkiye açısından önemli bir iç mesele haline geldi. Türkiye’ye sığınan Suriyeliler ülkede siyasi durumları etkilemiştir. Dış siyasette önemli bir belirleyici unsur olan Suriyeli sığınmacılar, iç siyasette de önemli bir şekilde yer almıştır. (Tuncel & Ekici, 2019: 52).

BÖLÜM II

SURİYE’NİN TARİHİ VE ARAP BAHARI

2.1. Suriye’nin Tarihi

Kuzey tarafında Türkiye, güney tarafında Ürdün, doğu tarafında Irak, güneybatı tarafında Filistin ile İsrail ve batı tarafında Akdeniz’in bulunduğu Suriye, Ortadoğu ülkesi konumundadır. Suriye’ye jeopolitik açıdan bakıldığında bölgenin en önemli ülkelerinden biri olduğu görülmektedir. Bunun iki sebebi bulunmaktadır. Birincisi, kuzeyden güneye Türkiye ve petrol kaynaklarıyla zengin Arap Yarımadası arasındaki bağlantıları teşkil etmektedir. Doğudan batıya ise, güçlü ülke özelliklerine sahip Mısır ile Irak arasında doğal koridoru meydana getirmektedir. İkinci sebep, Arap ve İslam Dünyası için kültürel, dini, entelektüel ve politik düşüncelerin kaynağını oluşturmaktadır. Suriye insanlık tarihinin en eski yerleşim yeridir ve dört yüz yıllık Osmanlı dönemi hariç her zaman bir mücadelenin merkezi olmuştur. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra yapılan planlarla Osmanlı İmparatorluğu’ndan ayrılan Suriye, Fransız yönetimine dahil olmuştur. Suriye Osmanlı döneminde en huzurlu zamanlarını yaşamıştır. Yaklaşık yirmi beş yıl kargaşalar içinde geçen bu dönemden sonra bağımsızlığına kavuşan Suriye, yine de sükûnete kavuşamamıştır.

Suriye bağımsızlığını elde ettikten iki yıl sonra İsrail ile aynı yıl içinde savaşa girmiş, girdiği savaşı kaybedince ülkede sular durulmamıştır. Birbiri ardına gerçekleşen askeri darbelerin yaşandığı dönemden sonra yönetimi ele geçiren Hafız Esad, Suriye’yi baskı ile yönetmekle birlikte bölgesel bir güç haline getirmiştir. Hafız Esad’ın ölümünden sonra yerine oğlu Beşar Esad seçilmiştir. Beşar Esad’ın yönetimi ele almasıyla Suriye reformist bir yapıya bürünmüş ve dünya ile uyum sağlamak yolunda hızlı bir şekilde ilerlemiştir. “Şam Baharı” olarak adlandırılan özgürlükçü fikir ve önerilerin tartışıldığı sosyal hürriyet dönemi uzun sürmemiş ve tekrar tersine işlemiştir. Batıya açılmak isteyen Esad, Türkiye ile başlayan iyi ilişkileri devam ettirerek batıya açılmanın yolunu bulmuştur. Bu yolda ilerlerken gelen Arap Baharı,

Suriye'nin demokratikleşme ve batı ile uyum sürecini akamete uğratmıştır (Köylü, 2017, 11).

2.2. Suriye'nin Toplumsal Yapısı

Suriye çok farklı gruplardan oluşan bir toplumsal yapıya sahiptir. Coğrafyası sebebiyle parçalanmış bir toplumsal yapısı vardır. Geçiş bölgesi olma özelliğine sahip olan Suriye'deki dağlık bölgelerin her birinde farklı etnik gruplar varlıklarını ve özerkliklerini her zaman koruyabilmiştir. Ancak bunun bir sonucu olarak ortaya çıkan parçalanmış toplumsal yapı hem siyaset hem de ekonomide etkisini göstermektedir.

Suriye nüfusunun %90'ını Araplar oluşturmaktadır. %9'un Kürt ve %1'in Ermeni, Çerkez ve Türkmen olduğu gruplarda bulunmaktadır. Ülkedekilerin %90'ı Arapça konuşurken , %9'u Kürtçe ve %1'i Ermenice, Çerkezce ve Türkmence konuşmaktadır. Ülkede şehirli ve eğitilmiş insanlar yabancı dil olarak Fransızca ve İngilizce konuşmaktadır. Suriye nüfusunun %90'ı Müslümandır. Toplam nüfusun %73-75'i Sünni Müslüman, %12'si Nusayr, %10-12'si Hristiyan ve %3'ü ise Dürzi'dir. Ülkede küçükte olsa bir Yahudi ve Yezidi topluluğu da yaşamaktadır. Dini anlamda Sünni Araplar hakimdir. İslami ve Araplık bilincine sahip olan Sünniler ülke içerisinde önemli bir ekonomik ve siyasi aktör olarak ön plana çıkmaktadır. Dağlık bölgelerde bulunan köylü kesimin oluşturduğu Nusayriler, Baas rejimiyle birlikte ülke siyasetinde yer edinmiştir. Bu grup Baas rejiminin elindeki imkanları kullanarak bürokraside ciddi güçler elde ettiler, diğer taraftan ekonomide de büyük yetkiler aldılar. Hristiyan kesim çoğunlukla şehir merkezinde bulunmakta ve orta sınıfı oluşturmaktadır. Rum Ortodoks, Rum Katolik, Suriyeli Ortodoks, Suriyeli Katolik ve Maruniler tarafından oluşturulan dini cemaatler şeklinde yaşamaktadır.

Suriye toplumunu sınıfsal olarak üç farklı kesim oluşturmaktadır. Birincisini, siyasi, kültürel, ekonomik ekonomik, ve toplumsal gücün merkezleri olan şehirlerde oturan kesimler oluşturmaktadır. İkinci önemli toplumsal sınıfı oluşturan Bedeviler, geleneksel Arap değerlerinin gerçek taşıyıcısı ve temsilcisi olduklarını düşünmektedirler. Üçüncü toplumsal kesimi oluşturan köylüler ise kırsal yerleşim bölgelerinde belirli bir toprak parçasına sahip olmayan kesimi oluşturmaktadırlar. Baas döneminde, Suriye kimliği Araplık ve Müslümanlık temelinde oluşturulmaya

çalışılmış fakat yeterince geliştirilememiştir. 2011’de ortaya çıkan protestolar sebebiyle zor bir dönemden geçmektedir (Ataman, 2012: 10).

2.3. Siyasi Yapı

1973 tarihindeki anayasaya göre Suriye’nin yönetim şekli çok partili cumhuriyettir. Bu nedenle siyasi iktidar, Ortadoğu ülkelerinde kolları bulunan Baas Partisi tarafından denetlenmektedir. Ulusal Komutanlık, Bölgesel Komutanlık ve Halk Konseyi, Suriye Baas Partisi tarafından oluşturulan yönetim organlarıdır. Yasama organı işlevi 250 üyenin oluşturduğu Halk Konseyi tarafından yürütülmektedir. Halk Konseyi üyeleri dört yılda bir halk tarafından seçilmektedir. Bu konseyin görevleri; “Devlet Başkanlığı için aday göstermek, kanunları çıkarmak, hükümet politikalarına karar vermek ve bütçeyi hazırlamak” şeklinde sıralanabilir. Gizli oylama yöntemiyle konseye seçilen başkanın bir yıl görev süresi bulunmaktadır.

Yürütme, Suriye Baas Partisi Genel Sekreterliği, Ulusal İlerici Cephe Başkanlığı ve Silahlı Kuvvetler Başkomutanlığı gibi bir birçok görevi üstlenen Devlet Başkanı tarafından sağlanmaktadır. Halk tarafından seçilen Devlet Başkanı’nın görev süresi yedi yıldır. Devlet Başkanı tarafından atanan Başbakan ve Bakanlar Kurulu hükümet işlerinin yürütülmesinde yardımcı olmaktadır. 2000 yılının Haziran ayında Hafız Esad’ın ölümünün ardından oğlu Belşar Esad yeni devlet başkanı olarak seçilmiştir. Besar Esad Halk Konseyi’nde gerçekleştirilen yemin töreni ile görevi devralmıştır. Ülke; “Dar’a, Drezzor, Halep, Hama, Haseke, Homs, İdle, Kuneitra, Lazkiye, Rakka, Suveida, Şam(Başkent), Şam(İl) ve Tartus” olmak üzere toplam 14 valiliğe ayrılmış bulunmaktadır. İdari bölünmede vilayetlerin ardından ilçeler, belediyeler ve köyler bulunmaktadır. Hukuk sistemleri Fransız etkisi taşısa da temel ilkelerine bakıldığında şeriata dayandığı görülmektedir. Yüksek Anayasa Mahkemesi en üst yargı merciidir. (Volkan Aydos, 2000: 20)

2.4. Arap Baharı

Arap Baharı, “2010 yılından bugüne kadar Ortadoğu ülkelerinin halkları tarafından Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde rejim, yönetim, yönetici değişimleri başta olmak üzere değişikliklere, ülke çapında protestolara, kamu alanlarının işgaline yol açan, protesto, ayaklanma, devrim, başkaldırı ve daha birçok adlandırmayla söz edilen Arap halk hareketleridir.” Tunus’ta Muhammed Buazizi kendini yakması Arap Baharı’nın başlangıcı olmuştur. (Buzkiran & Kutbay, 2013: 149). Bu halk hareketleri

sonucu ortaya çıkan değişimler başlangıçta olumlu bir bakış açısı oluşturarak “Arap baharı” (Arab spring) olarak nitelendirilmiş, bu isim her alanda yaygın kullanım bulmuştur. Süreçte durumların değişmesi ile kavramlar da farklılık göstermiştir. “Arap uyanışı” (Arab awakening), “Arap isyanı” (Arab uprising), “Arap devrimi” (Arab revolution) ve “Arap dönüşümü” (Arab transformation) gibi farklı bakış açıları ile oluşturulan kavramlar durumun belirsizlikle dolu olduğunu göstermektedir. Ortadoğu toplumlarında yaşanan işsizlik, gıda sorunu, enflasyon ve ifade özgürlüğünün kısıtlanması gibi durumlara karşı bir tepki olarak doğan Arap baharı Ortadoğu’yu derinden etkilemiştir. (Duran & Özdemir, 2012: 185)

Mısır, Yemen, Tunus, Suriye ve Fas doğal kaynak yönünden, fakir ülkelerdir. 2008’de yaşanan küresel ekonomik kriz sebebiyle gelir kaybı yaşayan bu ülkeler, 2010 yılında, gıda ve enerji fiyatlarının önemli derecede yükselmesi, huzursuzluğun artmasına sebep olmuştur. Doğal kaynak bakımından zengin olan Suudi Arabistan, Libya ve Cezayir gibi ülkeler kaynaklardan elde edilen gelirleri yönetimdeki yakın çevrelere paylaştırmaktadır. Diğer kesimler ise bu gelirlerden mahrum kalmaktadır. Halkın faydalandığı alt yapı, eğitim ve sağlık hizmetlerindeki aksaklıklara çözüm üretilmemesi, toplumun yönetime karşı olumsuz düşüncelere kapılmasına sebep olmuştur.

18 Aralık 2010 yılında Tunus’ta başlayan halk hareketi, 23 yıllık Zeynel Abidin Bin Ali rejimi sona ererek 14 Ocak 2011 tarihinde hükümetin devrilmesiyle son bulmuştur. 23 Ekim 2011 tarihinde yapılan seçimlerde, %41.47 oy alan En-Nahda Partisi seçimi kazanmıştır. 25 Ocak 2011 yılında Mısır’da başlayan halk ayaklanması sonrasında Hüsnü Mübarek 11 Şubat 2011’de görevinden ayrılmıştır. 19 Mart 2011 tarihinde yapılan anayasa reformunun ardından 28 Kasım 2011 tarihinde Halk Meclisi seçimleri yapılarak yeni hükümet kurulmuştur. Genelkurmay Başkanı Abdül Fettah el Sisi komutasındaki Mısır Silahlı Kuvvetleri 3 Temmuz 2013’de ülkedeki protestoları sebep göstererek ülke yönetimine el koymuş ve dönemin Cumhurbaşkanı olan Muhammed Mursi’yi görevinden uzaklaştırarak göz altına almıştır. Müsliman Kardeşler Teşkilatı’nın yasalara uygun olmadığını belirterek yöneticilerini tutuklamıştır. 17 Şubat 2011 tarihinde Libya’da başlayan halk ayaklanması, 19 Mart 2011’de Fransa’nın önderlik etmesi ile başlayıp daha sonra Nato ile devam edilen ve dış müdahalelerin de yardımıyla, 20 Ekim 2011 tarihinde Kaddafi’nin öldürülmesiyle

son bulmuştur. Libya Geçici Yönetimi 23 Ekim 2011 tarihinde kurulmuş, 7 Temmuz 2012’de demokratik seçimler yapılmıştır (Göçer & Çınar, 2014: 61).

2.5. Türkiye-Suriye İlişkileri

1939 yılında Hatay ilinin Türkiye’ye dahil edilmesi, Türkiye-Suriye ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir. II. Dünya Savaşı’ndan sonra dünya bloklara ayrılmış, Türkiye ve Suriye çıkarlarını farklı bloklarda görmüştür. Ortadoğu’da meydana gelen olaylar da bu iki ülkeyi kaşı karşıya getirmiştir. Böylece Ortadoğu’daki olaylar Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkinin gergin hale gelmesine neden olmuştur. “Su sorunu”, Türkiye- Suriye ilişkisine olumsuz etki eden bir diğer problemidir. Türkiye’de başlayıp Suriye üzerinden Irak’a oradan Basra Körfezi’ne ulaşan Fırat Nehri, Türkiye’de meydana gelen havzası içine Suriye’yi dahil ederek Irak’tan Basra Körfezi’ne akan Dicle Nehri ve kaynağını Lübnan’ın oluşturduğu Türkiye-Suriye sınırını oluşturan Asi Nehri’dir. Bu nehir 1960’lı yıllarda problem haline gelmiş ve 1880’ler itibariyle önemini arttırmıştır. (Duran, 2012: 509).

Türkiye- Suriye ilişkileri 1998 yılında yaşanan Öcalan Krizi sonrasında imzalanan Adana Protokolü ile düzelmeye başlamış ve Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in Hafız Esad’ın cenazesine katılmasıyla ilişkiler daha da iyiye gitmiştir. 2002 yılında iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Türk dış politikasının Ortadoğu anlayışını değiştirmesiyle Türkiye-Suriye ilişkilerinde kırılmalar yaşanmıştır. ‘Komşularla sıfır sorun politikasını’ Ortadoğu’ya yönelik politikasının temel yaklaşımı olarak benimseyen AK Parti, bu çerçevede Suriye ile ilişkilere özel önem vermiştir. Irak işgaline karşı iki ülkenin de aynı tavrı benimsemesi, Türkiye-Suriye ilişkilerinde olumlu bir etki sağlamış ve iki ülke arasında yeni işbirliklerinin oluşturulması için fırsat yaratmıştır. 2008 yılında Türkiye, olumlu giden Türkiye-Suriye ilişkilerine dayanarak Suriyel ile İsrail arasındaki görüşmelere arabuluculuk yapmıştır. Ancak 2008 yılı içinde İsrail tarafından Gazze’ye yapılan saldırılar sonucunda Türkiye-İsrail ilişkileri olumsuz bir yöne doğru gitmeye başlamıştır. Türkiye-İsrail ilişkileri 2009 yılında yaşanan Davos Kriziyle bitme noktasına gelmiştir. Türkiye-İsrail ilişkilerindeki bu durum, Türkiye-Suriye ilişkisine yeni bir boyut kazandırmıştır. Mayıs 2010’da gerçekleşen Mavi Marmara baskını sonucunda Türkiye-İsrail ilişkisi kopma noktasına gelmiştir. Türkiye-Suriye ilişkileri her yönüyle

gelişmiştir. Vizelerin kaldırılması kararı ile ilişkiler daha da gelişmiştir. (Salık, 2011: 16)

2010 yılının sonlarında Tunus'ta başlayan halk hareketi olarak Ortadoğu ülkelerine de sıçramıştır. 2011 yılının başlarında Erdoğan ve Esad Asi Irmağı'nda Dostluk Barajı'nın temelini atarken henüz Suriye'de halk ayaklanmaları hissedilmiyordu. Ayrıca gelecek dönem için “i) Nusaybin-Kamışlı gümrük kapısı, ii) Türkiye ve Suriye'nin ortak banka kurması, iii) Halep ve Gaziantep arasında hızlı tren inşası, iv) iki ülkenin doğalgaz ağlarının interkonnekte edilmesi, v) Asi nehri üzerinde dostluk barajı inşasından” söz edilmiştir. Arap baharı olarak adlandırılan ve yönetime karşı yapılan protestolar Mart 2011'de Suriye'de ortaya çıkmıştır. Halkın düzeltmeler ve yenilikler yapılması için başlattığı ayaklanmalara karşı hükümetin zor kullanarak bastırmaya çalışması çatışma ortamını doğurmuştur. Suriye meselesinde çok hasas davranan Türk hükümeti, uygulanan sert tavırların oluşturduğu kaygılar için Esad'a reform çağrısını yinelemiştir. Hiçbir işe yaramayan bu çağrılar, 264 Suriyelinin çatışmadan kaçarak Hatay İl sınırından geçerek Türkiye'ye giriş yapmasına neden olmuştur. Bu kişilerin Türkiye'ye sığınmasının ardından Türkiye-Suriye ilişkileri gerilmiştir. Çatışmadan kaçıp Türkiye'ye günde 500 kişinin gelmesi, Türkiye açısından ekonomik yük ve iç istikrarda bozulmaların meydana geleceğinin habercisiydi. Türkiye Suriye'de meydana gelen bu iç karışıklıklardan etkilenmesi üzerine Suriye yönetimine karşı daha sert davranmaya başlamıştır. Bu olaylarla Türkiye-Suriye ilişkilerindeki ortaklık ve dostluğun yerini düşmanlık almıştır. (Eskioğlu, 2019: 72)

2.6. Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Hukuki Konumu

Türkiye, konumu itibarıyla bir geçiş ülkesi olduğundan bireysel göçün yanı sıra kitlesel göçlerle de karşı karşıya kalmıştır. Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin hukuki statüsü konusunda göçmen, mülteci, sığınmacı, geçici koruma gibi farklı kavramlar kullanılmakta ve bu kavramlar anlam kargaşasında yol açmaktadır. 20. Yüzyılda yaşanan çatışmalar milyonlarca insanın farklı ülkelere göç etmesine sebep olmuştur. Öngörülemeyen bu göç durumu bir süre sonra göçe ilişkin uluslararası yasal düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmıştır. Mültecilerin hukuki statüsünü belirten Cenevre Sözleşmesi 1951 yılında imzalanmıştır. 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne ilişkin olarak hukukumuzda 6458 sayılı YUKK'un 61. Maddesinde “mülteci, dış saldırı,

işgal, yabancı egemenliği veya vatandaşı olduğu kendi ülkesinin bir bölümünde yahut bütününde kamu düzenini ciddi biçimde tehdit eden olaylar nedeniyle ülkesi dışında başka bir yere sığınmak için yaşadığı yerden ayrılmak zorunda kalan her insandır.” 6458 sayılı YUKK’un 62.Maddesi şartlı mülteciler için düzenlenmiştir. Sığınmacı kavramı ise mülteci statüsü almak için başvuruda bulunan fakat başvurusu karara bağlanmamış kişileri ifade etmektedir. Şartlı mülteciler ile mülteciler arasındaki fark, “Avrupa ülkeleri dışında” bir ülkeden göç etmesidir. İkincil koruma statüsü uluslararası mülteci hukukuna göre tamamlayıcı koruma olarak düzenlenmiştir. Bu koruma müessesesi, 6458 sayılı mevzuatımızın (YUKK) 63. Maddesinde açıklanmıştır. Buna göre “mülteci veya şartlı mülteci statüsü verilemeyen fakat uluslararası koruma arayan yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü, ikincil koruma statüsü” olarak tanımlanmıştır (Tok & Toktaş, 2022: 13).

“Geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönmeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak Türkiye sınırlarına gelen veya sınırları geçen yabancılara sağlanabilecek korumadır.” Avrupa ülkelerinden Türkiye’ye göç eden ve sığınma talebinde bulunan kişilere gerekli şartlara sahip olması halinde mülteci statüsü verilmekte, diğer ülkelerden gelenlere ise mülteci statüsü verilmemektedir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 4. Maddesi’nde geri gönderme yasağı getirilmiş, 55. Maddesi ile sınır dışı etme kararının alınamayacağı kişiler ifade edilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 4 No.lu Protokol’ün 4. Maddesinde yabancıların toplu bir şekilde sınır dışı edilmelerinin yasak olduğu belirtilmiştir. (YUKK, 2013).

2.7. Geri Gönderme Yasağı Çerçevesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), temel haklarından korunmasında önemli bir yere sahiptir. Tüm bireylere sağlanan bu haklardan yararlanabilmenin en önemli aracı yargılama merciinin bulunmasıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), hakların ihlal edilmesi/ihlal edilmesi iddiası kapsamında başvurulması gerek bir yargı merciidir. Bu konuda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi dava örnekleri incelenmiştir.

2.7.1. Akkad/Türkiye Davası

“Bu başvuru, başvurunun, 2018 yılının haziran ayında tutuklanmasının ardından Türk makamları tarafından “gönüllü geri dönüş” adı altında Suriye’ye zorla ve hukuka aykırı olarak sınır dışı edildiğine yönelik iddialarıyla ilgilidir.

Başvurucunun İddiaları

Başvurucu ve ailesi, ülkeleri Suriye’de şiddetlenen iç savaştan kaçmak için 2014 yılının haziran ayında Türkiye’ye gitmişlerdir. Başvurucu, Gaziantep mülteci kampında bir yıl kaldıktan sonra ailesiyle birlikte İstanbul’a taşınmış, 27 Kasım 2014’te Kağıthane (İstanbul) Emniyet Müdürlüğü’nde düzenlenen sicile kayıtları yapılmıştır. Başvurucuya “geçici koruma” statüsü ve 99901897338 numaralı yabancı kimlik kartı verilmiştir. Bu nedenlerle başvuru Türkiye’de yasal oturma iznine sahiptir. 15 Ağustos 2015 tarihinde başvurunun babası, yasa dışı yollardan Yunanistan’a girmesinin ardından kendisine mülteci statüsü verilen Almanya’ya gitmiştir. 28 Eylül 2017’de bu süreçte reşit olan ve bu nedenle onları takip etmesine izin verilmeyen başvuru hariç, başvurunun ailesi, Almanya’ya girmek ve başvurunun babası ile bir araya gelebilmek için aile birleşimi vizesi almışlardır. 19 Haziran 2018’de jandarma, başvuru ve bir grup göçmeni, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınırı belirleyen Meriç Nehri’nden bir kilometre uzaklıkta (yasak askeri bölgede bulunan bir mevki) Yunanistan’a yasa dışı yollardan girmeye çalışırken tutuklamıştır. Başvurucu, kimlik bilgilerini jandarmaya vermiştir. Aynı gün jandarma, başvuru sağık kontrolü için hastaneye götürmüştür. Sağık raporuna göre; başvurunun sağık durumu iyidir ve vücudunda herhangi bir zorlama belirtisi ve izine rastlanmamıştır. Ertesi gün, 20 Haziran 2018’de, jandarma başvuru ve diğerk göçmenleri Edirne’deki il göç idaresine teslim etmiştir. Başvurucu, İstanbul’da kayıtlı olduğunu ve oraya nakledilmek istediğini idare yetkililerine bildirmiştir. Ayrıca kendisine geçici koruma verildiğini kanıtlayan belgeleri de göstermiştir. İdare yetkilileri, grubun Şanlıurfa (Türkiye’nin güneydoğusunda bir şehir)’daki bir mülteci kampına nakledileceğini söylemiştir. Ayrıca başvurucudan ülkesine gönüllü dönüş için bir form imzalamasını istemişler, ancak başvuru Suriye’ye dönmek istemediğini belirterek imzalamayı reddetmiştir. Başvurucu ve diğerk on iki Suriye vatandaşı, otobüsle Hatay bölge göç idaresine ve ardından Suriye sınırındaki Reyhanlı/Bab’ul Hawa sınır karakoluna götürülmüştür. 20 saat süren, yaklaşık 1.480 kilometrelik

otobüs yolculuğu sırasında, başvuru ve hepsi bekar olan diğer 12 Suriyeli, yemek ve tuvalet molaları dışında tüm yolculuk süresince çift olarak kelepçelenmiştir. Aile üyelerine kelepçe takılmamıştır. Aynı otobüsteki Suriyeli aileler, Gaziantep'teki mülteci kampına nakledilmiştir. Başvuru, Reyhanlı/Bab'ul Hawa sınır karakolunda, içeriği kendisine açıklanmayan ve kendisine bir kopyası verilmeyen belgeleri baskı altında imzalamak zorunda kalmıştır. Bahsedilen belgelerin imzalanmasından önce ve imzalanması sırasında, başvuru telefon etmesine izin verilmemiş, tercüman hizmetlerinden faydalandırılmamış ve herhangi bir avukat veya herhangi bir itiraz yetkisi olan mercii ile iletişime geçememiştir. Daha sonra bu belgelerden birinin, başvuru geçici koruma amacıyla düzenlenen kimlik belgesindeki ile tamamen aynı bilgileri, yani ilk adı olarak "M. Fawzi"yi içeren gönüllü bir geri dönüş formu olduğu ortaya çıkmıştır. 21 Haziran 2018'de başvuru ve diğer on iki Suriyeli, Reyhanlı/Bab'ul Hawa sınır karakolundan Suriye'ye zorla iade edilmiştir. Başvuru, sınırı geçtikten hemen sonra El-Nusra (Cephe Nusra/Cebhatun Nusra) örgütünün iki silahlı militanı tarafından yakalanmış ve gözleri bağlanmıştır. Bir araba yolculuğundan sonra, muhtemelen Halep'te bulunan bir binada başvuru sorguya çekilmiştir. Başvuru, bu sorgulama sırasında dövüldüğünü ve hayatından endişe ettiğini iddia etmektedir. Nihayetinde, başvuru Halep'ten ayrılmaması şartıyla serbest bırakılmıştır. Başvuru Halep'te bir otelde kalmış ve hayatından endişe ederek sadece gerektiğinde dışarı çıkabilmiştir. Başvuru Halep'te kaldığı süreçte, aile üleriyle telefon yoluyla iletişime geçebilmiş ve başvuru İstanbul'daki avukatı sınır dışı edilme işleminin iptali için Edirne İdare Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuştur. Başvuru 15 Temmuz 2018'de, Türkiye'ye yasa dışı yollardan girmiştir. İstanbul'da kaldığı süre içerisinde avukatlarıyla görüşmüştür. Daha sonra başvuru, yasa dışı yollardan tekrar Türkiye'den ayrılmış ve mülteci statüsü için başvurduğu Almanya'ya 20 Kasım 2018'de gelmiştir.”

Taraf Devletin İddiaları

“Başvuru, 19 Haziran 2018'de Meriç Kaymakamlığı (Edirne iline bağlı)'na bağlı jandarma kuvvetleri tarafından yasak bir bölgede, düzensiz bir durumda diğer göçmenlerle birlikte Yunanistan sınırını yasa dışı yollardan geçmeye çalışırken yakalanmıştır. Başvuru kendisini jandarmaya Halit ve Nalud'un oğlu Muhammed olarak tanıtmıştır. 20 Haziran 2018 tarihinde Meriç Kaymakamlığı (Edirne iline bağlı)'na bağlı jandarma kuvvetleri, başvuru çeşitli tarihlerde, sınıra

yakın yerlerde tutuklanan diğer Suriyelilerle birlikte Edirne İl Göç İdaresi'ne teslim etmiştir. Başvurucunun kimliğine ilişkin verdiği bilgiler doğrultusunda (1997, Halit ve Nalud doğumlu Muhammed), kayıtlarda “geçici koruma” statüsüne ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Başvurucu, sınır dışı etme prosedürü hakkında bilgilendirilmiştir. Daha sonra başvuru, gönüllü olarak ülkesine dönmek istediğini açıklamıştır. Sonuç olarak, başvuru hakkında sınır dışı veya idari gözaltı kararı alınmamıştır. Edirne'deki göç idaresi, menşe ülkeye dönüş prosedürünün bir parçası olarak onu Hatay'daki göç idaresine göndermeye karar vermiştir. 20 Haziran 2018'de başvuru ve diğer on bir Suriye vatandaşı, Edirne bölge göç idaresinden otobüsle Hatay bölge göç idaresine götürülmüştür. Edirne'den Hatay'a yaptığı yolculuk sırasında başvuru kelepçelenmemiş ve herhangi bir özgürlüğünden mahrum bırakılmamıştır. 21 Haziran 2018 günü saat 12.00'de Hatay bölge göç idaresinden bir yetkili başvuru ve diğer Suriye vatandaşlarını almıştır. 21 Haziran 2018'de başvuru, menşe ülkesine dönmek istediğini yetkililere bildirmiş ve isteğine uygun olarak gönüllü geri dönüş formunu imzalamıştır. Daha sonrasında yetkililer, yabancılar için ayrılan sicile başvurucuya ilişkin olarak, V-87 belgesi (ülkelerine gönüllü dönen yabancılar için) ve Ç-114 belgesi (yasal işlemlere tabi tutulan ve bir yıl süreyle kabul edilmeyen yabancılar için) olmak üzere iki belge kaydetmiştir. Hükümete göre, başvurucuya yönelik sınır dışı etme kararı bulunmamaktadır. Bu kişinin menşe ülkesine dönüşü, gönüllü iade prosedüründen yararlanma isteği doğrultusunda Hatay/Cilvegözü kara sınırı üzerinden gerçekleşmiştir. Başvuru zorla sınır dışı edilmemiştir. Edirne İdare Mahkemesi, 29 Ağustos 2018 tarihli kararı ile, başvuru kendisiyle ilgili sınır dışı kararının iptaline yönelik talebini, böyle bir karar bulunmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Başvuru ayrıca ihtiyati tedbir talebiyle birlikte Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yaptığı mevcut başvurusunda kullanılanlara benzer terimlerle; Suriye'ye zorla sınır dışı edilmesinin hayatını ve vücut bütünlüğünü tehlikeye attığını, sınır dışı edilmesine ilişkin belgeleri imzalamaya zorlandığını ve herhangi bir otorite önünde buna karşı çıkmadığını, yirmi saatlik kelepçeli otobüs yolculuğunun insanlık dışı muamele teşkil ettiğini ve hukuka aykırı olarak tutuklanmasının, Avrupa İnsan Hakları Sözleşme'nin 5. maddesinin 1, 2, 4 ve 5. fıkralarında korunan haklar da dahil olmak üzere Anayasa hükümlerini ihlal ettiğini ileri sürmüştür. 19 Temmuz 2018 tarihinde Anayasa Mahkemesi, talebin incelenmesi kapsamında, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne başvuru hakkında sınır dışı kararı olup olmadığını sormuştur. Göç

İdaresi Genel Müdürlüğü, 25 Temmuz 2018 tarihli yazı ile başvuru hakkında herhangi bir sınır dışı kararı verilmediğini, Anayasa Mahkemesi'ne bildirmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda Anayasa Mahkemesi başvuru ihtiyati tedbir talebini reddetmiştir.”

Mahkemenin Değerlendirmesi

“Mahkeme, Başvuranın, Sözleşme'nin 3. maddesinin sağladığı korumadan açıkça, yani bilinçli ve aydınlatılmış olarak, feragat ettiğinin tespit edilmediği kanaatindedir. Ayrıca, 19 Haziran 2018'de, Yunanistan sınırı yakınındaki Meriç'te tutuklanmasından, Hatay/Cilvegözü sınır karakolunda Suriye'ye dönüşüne kadar başvuran özgürlüğünden yoksun bırakılmış, hareket etme veya seyahat etme özgürlüğüne sahip olamamıştır. Ayrıca Mahkeme, başvuranın ayrıntılı açıklamaları ile dosyaya dahil ettiği ve Hükümet tarafından özel olarak itiraz konusu edilmeyen fotoğrafların ışığında, başvuranın Edirne'den Hatay/Reyhanlı'ya otobüsle nakli sırasında, diğer bekar Suriyeliler gibi yemek ve tuvalet molaları haricinde ikişer ikişer kelepçelendiğini tespit etmiştir.”

Mahkeme oybirliğiyle başvurunun kabul edilebilir olduğuna hükmetmiştir. Başvurucunun Suriye'ye geri gönderilmesi nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Sözleşme'nin 1, 2, 4 ve 5. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Başvurucunun Edirne'den Hatay'a nakli sırasında kelepçe takılması nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Davalı Devlet başvuru, Davalı Devletin para birimine çevrilerek manevi tazminat olarak 9.750 Euro, yargılama giderleri karşılığında 2.500 Euro ödeyecektir.

2.7.2. Sakal ve Fares / Türkiye Davası

Başvuranların İddiaları

“Eylül 2015'te yüzlerce Suriyeli mülteci Edirne'ye giden otobüslere binmek için İstanbul'daki Esenler otobüs terminalinde toplanmıştır. Amaçları Ege Denizi'nde yaşanan mülteci ölümlerini protesto etmek ve Avrupa'ya karayolu vasıtasıyla ulaşmaktır. Otobüslere binmelerine izin verilmemesi nedeniyle, İstanbul ve Edirne arasındaki otoban üzerinde yürümeye başlamışlardır. Söz konusu mülteciler arasında bulunan başvuranlar 21 Eylül 2015 tarihinde dört polis memuru tarafından 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nu ihlal ettikleri şüphesiyle diğer iki kişi ile birlikte yakalanmışlardır. Aynı gün içerisinde, Esenyurt İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne

götürülmüşler ve kendilerine isnat edilen suç ile ilgili olarak polis tarafından bir avukatın refakatinde sorgulanmışlardır. Başvuranlar 22 Eylül 2015 tarihinde Kumkapı Yabancılar Geri Gönderme Merkezi'ne gönderilmişlerdir. Aynı gün, başvuranların yasal temsilcisi olan Uludağ Gök başvuranları ziyaret etmiş ve tutulma gerekçelerine ilişkin bilgi edinmeye çalışmıştır. Uludağ Gök'e, başvuranların Türkiye'nin güneydoğu bölgesinde Suriyeli mülteciler için kurulmuş olan mülteci kampına gönderilecekleri söylenmiştir. Dördüncü bir avukat 24 Eylül 2015 tarihinde başvuranlar ile görüşmek istemiş ancak kendisine görüşme izni verilmemiştir. Başvuranlar 24 Eylül 2015 ile 23 Ekim 2015 tarihleri arasında, avukat yardımına erişimleri olmaksızın kimseyle görüştürülmeden tutulmuşlardır.”

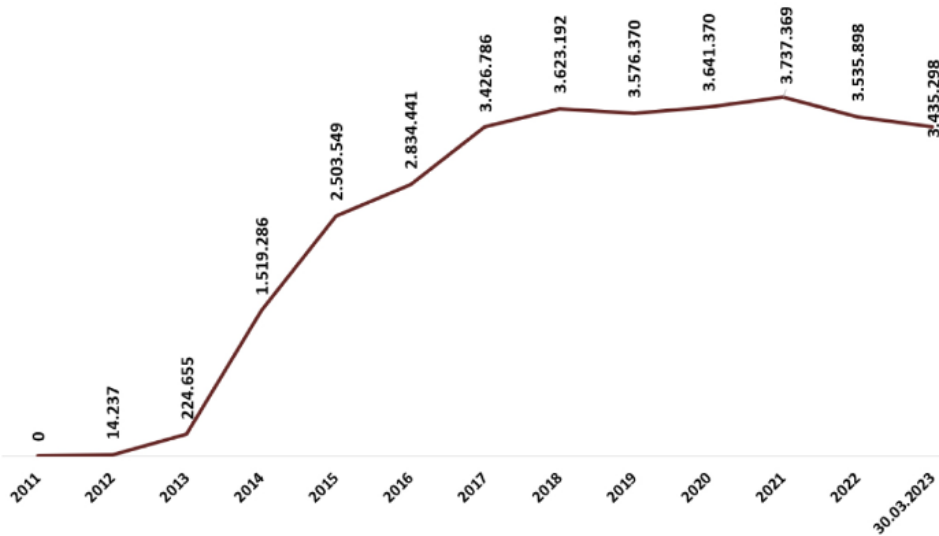
Mahkeme Önündeki Usul

“Hükümet 10 Kasım 2015 tarihinde Mahkeme'ye görüş bildirmiş ve başvuruyu alakalı birtakım belgeler ibraz etmiştir. Hükümet, başvuranların, Suriyeli mülteciler tarafından İstanbul'dan Edirne'ye yapılan bir yürüyüş esnasında 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nu ihlal ettikleri şüphesiyle 21 Eylül 2015 tarihinde yakalanmış olduklarını ifade etmiştir. Hükümet, başvuranların mültecileri yönlendirdiklerini ve çevik kuvvet polisi tarafından kurulmuş olan polis barikatlarını yıkmaya teşvik ettiklerini ileri sürmüştür. Birinci başvuran ayrıca, sloganlar atarak polis memurlarına saldırmıştır. Başvuranların yakalanmalarının ardından, polis mülteciler ile iletişim kurabilmiş ve mülteciler de güvenlik güçleriyle işbirliği yapmışlardır. Türk Hükümeti, başvuranların Esenyurt İlçe Emniyet Müdürlüğü'nde bir avukat refakatinde ifadelerinin alınmış olduğunu kaydetmiştir. Başvuranlar, idari makamların kendilerinin kamu düzenine ve kamu güvenliğine karşı bir tehdit arz ettiklerini ve serbest bırakılmaları halinde kaçacaklarını ya da ortadan kaybolacaklarını değerlendirmiş olması sebebiyle, sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altına alınmışlardır. Hükümet ayrıca, başvuranların 23 Ekim 2015 tarihinde bir avukat ile görüşmelerine izin verilmiş olduğunu belirtmiştir. Somut davada, başvuranlar, 24 Eylül ile 23 Ekim 2015 tarihleri arasında kimseyle görüştürülmeden tutuldukları iddiasında bulunsalar ve gerçekten de söz konusu süre boyunca avukatlarıyla görüşememiş olsalar da, 21 Eylül tarihinde ilk sorgulama işlemi

gerçekleştirildiğinde refakatlerinde bir avukat hazır bulunmuştur ve temsilcileri olan ve 21 ve 22 Ekim tarihlerinde telefonla aradıkları Uludağ Gök ile irtibatlarını sürdürdükleri açıktır. Mahkeme, başvuruların somut başvuru ile ilgili olarak Mahkeme nezdindeki yargılamalarda dilekçe hakkını kullanmalarına ilişkin olarak Devlet yetkilileri tarafından herhangi bir haksız müdahalede bulunulduğu kanaatine varması için yeterli somut dayanağın olmadığını değerlendirmektedir. Mahkeme başvurunun kabul edilemez olarak beyan edilmesine oy çokluğuyla karar vermiştir.” (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2022).

2.8. Sayısal Verilerle Türkiye’de Suriyeli Göçmenlerin Durumu

15 Mart 2011 tarihinde Suriye’de başlayan iç savaş sonucunda Suriye’den komşu oldukları ülkelere kitlesel göçler yaşanmıştır. Geçmişte benzeri çok az görülmüş olan Suriyelilerin yaşadıklarını Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) “yakın tarihte görülen en büyük göç dalgası” şeklinde ifade etmektedir. Türkiye, yedi yıldır dünyanın en fazla geçici ve uluslararası koruma sağlanan nüfusa ev sahipliği yapan tek ülkedir. Suriye 22,4 milyon nüfusa sahip olan bir ülkedir. Ülkede Nisan 2011’den sonra yaklaşık 200 bin insan hayatını kaybetmiş, binlerce insan yaralanmış ve 10 milyonun üzerinde insan ülkesinden ayrılmak durumunda kalmıştır. (Orhan & Gündoğar, 2015: 19).

Şekil 1 Yıllar İçinde Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023)

Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeli verilerine bakıldığında, 2012 yılında geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 14 bin 237 iken, bu rakam 30 Mart

2023 tarihi itibarıyla, 3 milyon 435 bin 298 olmuştur. Yıllar içerisindeki bu büyük artışta Suriye’de hala sağlanamayan istikrar etkilidir. 2023 Ocak ayından itibaren kayıtlı Suriyeli sayısı 88 bin kişi azalmıştır.

Tablo 1 Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı (Göç İdaresi Daire Başkanlığı, 2023)

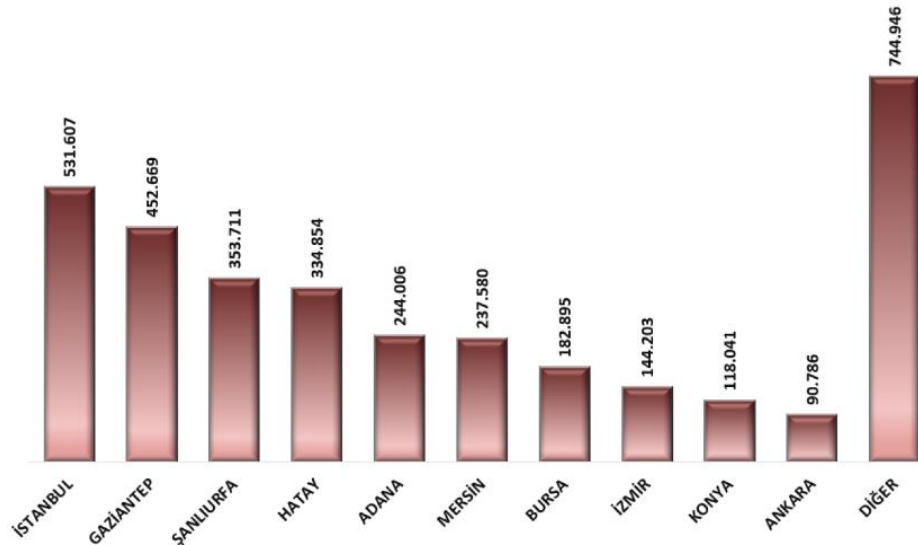
YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.827.289	1.608.009	3.435.298
0-4	233.033	217.885	450.918
5-9	278.849	262.560	541.409
10-14	200.344	189.455	389.799
15-18	136.975	122.346	259.321
19-24	217.341	176.883	394.224
25-29	202.157	154.067	356.224
30-34	147.093	112.978	260.071
35-39	125.657	96.990	222.647
40-44	88.248	73.977	162.225
45-49	59.464	57.304	116.768
50-54	44.771	44.235	89.006
55-59	35.619	35.899	71.518
60-64	23.270	24.130	47.400
65-69	15.846	17.198	33.044
70-74	9.438	10.277	19.715
75-79	4.765	5.710	10.475
80-84	2.399	3.219	5.618
85-89	1.206	1.715	2.921
90 ve üstü	814	1.181	1.995

Ülkemizde Suriyelilerin 5-9 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. 90 ve üzeri yaş aralığı ise en az miktara sahip aralıktır. Tabloya bakıldığında Suriyeli erkek oranının kadınlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Toplam Suriyeli sayısına bakıldığında bunun %53,2’lik kısmını erkekler oluştururken, %46,8’lik kısmını da kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 2 Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı (Göç İdaresi Daire Başkanlığı, 2023)

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ADANA (1)	Sarıçam	18.713	18.713
HATAY (3)	Altınözü	5.967	13.174
	Yayladağı	3.375	
	Apaydın	3.832	
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	12.949	12.949
KİLİS (1)	Elbeyli	8.024	8.024
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	10.691	10.691
GAZİANTEP	Nizip	1.533	1.533
MALATYA	Beydağı	574	574
TOPLAM	65.658		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURIYELİ SAYISI		3.369.640	

Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılar ilk zamanlar sınır illerinde ve kamplarda yaşamışlardır. 65 bin 658 Suriyeli geçici barınma merkezlerinde kalmaktadır. Uzayan iç savaş nedeniyle kamp sayısı yeterli gelmemeye başlamış, kamplara hiç yerleşmeyen veya kamplardan çıkış yapan Suriyeliler sınır illerinde ve ilçelerinde akrabalarının evlerinde veya kiraladıkları evlerde ikamet etmeye başlamışlardır. Gün geçtikçe artan Suriyeli sayısı ile birlikte ülkedeki şehirlere yayılmaları da artmıştır. İç savaşın bitmemesi ile göç hareketliliği de artmıştır. (Tunç, 2015).

Şekil 2 Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımları (Göç İdaresi Daire Başkanlığı, 2023)

Suriyeliler ülkelerinde savaşın bitmeyeceğini ve güvensizlik ortamının daha da artacağını düşünerek Türkiye’de illere dağılarak yaşamlarını devam ettirmektedirler. İlk on ilin grafiğine bakıldığında en fazla Suriyeli barındıran ilin İstanbul olduğu görülmektedir. İş olanakları yönünden bakıldığında Suriyeliler için avantaj oluşturmaktadır. 30 Mart 2023 itibariyle İstanbul’da 531 bin 607 Suriyeli bulunmaktadır. İstanbul’da yaşayan Suriyeli sayısı İstanbul nüfusunun %33’lük kısmına denk gelmektedir. Sınır bölgesine yakın olmaları sebebiyle 452 bin 669 ile Gaziantep ikinci sırada yer alırken 353 bin 711 kişi ile Şanlıurfa bunları takip etmektedir. Gaziantep nüfusunun %20’lik kısmını oluştururken, Şanlıurfa’da ise %16’lık kısmı oluşturmaktadır.

Tablo 3 2014-2023 Yılları Arasında Suriyelilerin Üçüncü Ülkeye Yeniden Yerleştirilmesi (Göç İdaresi Başkanlığı, 2023)

S.N.	ÜLKE	ÇIKIŞ YAPAN KİŞİLER
	TOPLAM	21.047
1	KANADA(BMMYK)	8.280
2	KANADA(DOĞRUDAN)	2.650
3	ABD	4.759
4	İNGİLTERE	2.681
5	NORVEÇ	1.931
6	İSVİÇRE	220
7	İSVEÇ	168
8	AVUSTRALYA	115
9	AVUSTURYA	58
10	BELÇİKA	46
11	LÜKSEMBURG	46
12	ROMANYA	43
13	LİHTENŞTAYN	18
14	YENİ ZELANDA	15
15	İZLANDA	13
16	HOLLANDA	3
17	FRANSA	1

“Üçüncü ülkeye yerleştirme, hassas durumdaki mültecilerin özel ihtiyaçlarını karşılamak için sığındıkları ülkeden koruma ve ihtiyaç duydukları yardıma ulaşacakları bir başka ülkeye gönderilmelerine olanak tanıyan bir çözümdür.” Üçüncü ülkeye yerleştirme, mülteci nüfusunun yoğun olduğu ülkeler üzerindeki yükü hafifletmek için uluslararası toplum tarafından gösterilen dayanışma ve sorumluluk paylaşımını ifade etmektedir. Mülteci statüsüne sahip olan herkes üçüncü ülkeye yerleştirme durumundan faydalanamamaktadır. Bu kişilere tanınan bir hak değildir. Başvuru ile gerçekleşen bir süreç değildir. Yararlanan mülteci sayısı oldukça azdır. Bunun sebebi açılan kontenjansayılarının az olmasıdır. Bu nedenle kontenjanlar,

gerçekten ihtiyacı olan kişiler için ayrılmaktadır. Dünya bulunan tüm mültecilerin %1'inden azı üçüncü ülkeye yerleştirilmektedir (UNCHR, t.y).

2014-2023 yılları arasında Suriyelilerin üçüncü ülkelere yerleştirilmeleri incelendiğinde, Kanada BMMYK vasıtasıyla ilk, doğrudan yerleştirilen Suriyeli sayısı ile ikinci sıradadır.

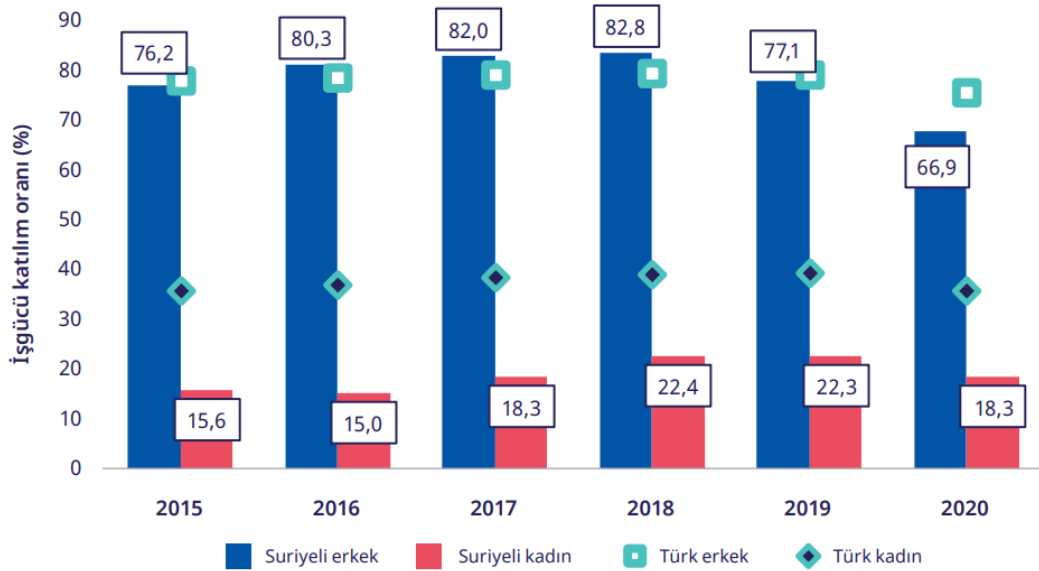
Tablo 4 Birebir Formülü Kapsamında Ülkemizden Çıkış Yapan Suriyelilere İlişkin İstatistiki Bilgiler (Göç İdaresi Daire Başkanlığı, 2023)

ÜLKE	TOPLAM
TOPLAM	37.332
ALMANYA	15.390
AVUSTURYA	213
BELÇİKA	1.795
BULGARİSTAN	85
DANİMARKA	31
ESTONYA	59
FİNLANDİYA	2.742
FRANSA	5.736
HIRVATİSTAN	250
HOLLANDA	5.520
İSPANYA	1.000
İSVEÇ	3.152
İTALYA	396
LETONYA	46
LİTVANYA	102
LÜKSEMBURG	206
MALTA	17
PORTEKİZ	450
ROMANYA	108
SLOVENYA	34

18 Mart mutabakatı çerçevesinde 4 Nisan'dan itibaren Yunan adalarından alınan her bir Suriyeli yerine ülkemizdeki geçici koruma altındaki bir Suriyeli AB ülkelerine yerleştirilmektedir. “1’e1” formül bunu ifade etmektedir. Ülkemizden alınan Suriyeliler BM Kırılganlık Kriterleri çerçevesinde BM Mülteciler Yüksek Komiserliğiyle işbirliği içerisinde belirlenecektir. Bu mekanizma ülkemizin öteden beri savunduğu AB’yle yük ve sorumluluk paylaşımının hayata geçirilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Ayrıca AB tarafından, “1’e 1” formülü tecrübesiyle, Gönüllü İnsani Yeniden Yerleştirme Programını başlatılarak, çeşitli sınırlar belirlemek şartıyla ülkemizdeki Suriyelileri üye ülkelere yeniden yerleştirmeyi sürdürecektir. Bu Program yasalara uygun olarak yapılan göçün önemli bir bileşenidir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y). Bu formül çerçevesinde en çok Suriyeli yerleştiren ülkeler sırasıyla Almanya, Avusturya ve Belçika’dır.

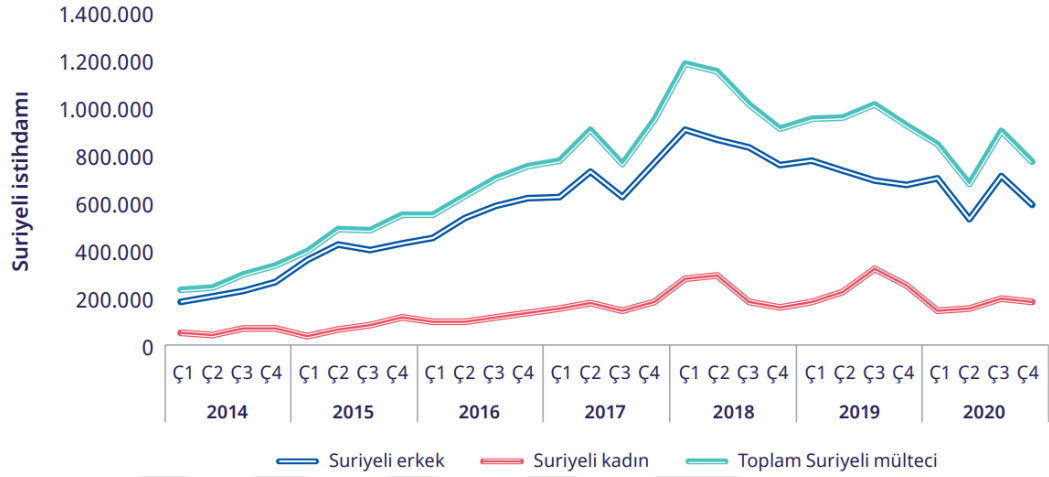
Omran Stratejik Araştırmalar Merkezi tarafından yayınlanan “Suriyeli Mültecilerin Türkiye’deki Geçim Kaynağı Zorlukları” raporuna göre, Suriye’deki iç karışıklıklardan önce Suriye’deki iş gücü piyasası bölgesel ve uluslararası piyasaların çok gerisinde bulunmaktaydı. Raporun bulguları arasında geçen 2012 yılı "Küresel Rekabet Endeksi" verilerine göre, ekonominin rekabetçiliği konusunda Suriye 142 ülke arasından 134’üncü sırada ter almıştır. Yine bu raporun bulguları arasında yer verilen “Suriye Merkezi İstatistik Bürosu tahminlerine göre, 2011’den önce Suriye’deki nüfusun iş gücü piyasasına katılım oranı erkeklerde %83, kadınlarda ise %17 olarak belirlenmiştir” (Göçmenlerin İş Gücü Piyasasına Uyum Raporu, 2020)

Şekil 3 İşgücü Katılım Oranları (15-64), (ILO, 2020)

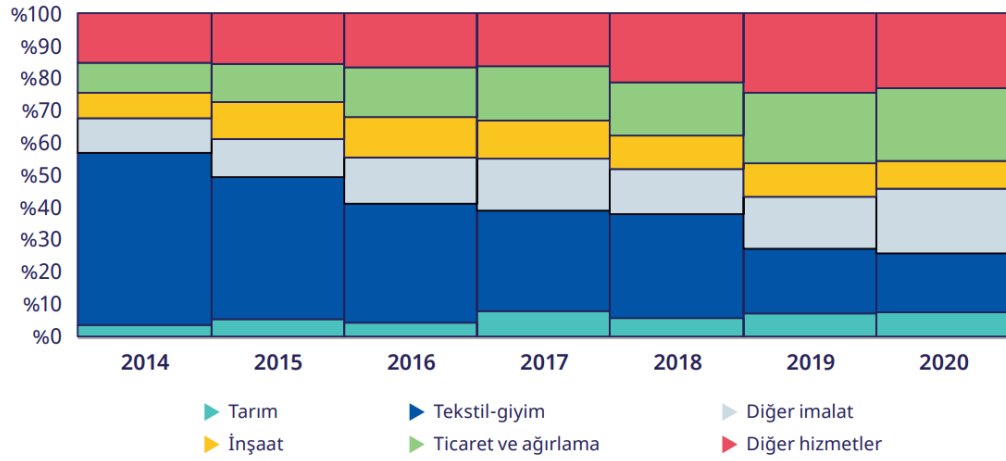
15-64 yaş arası cinsiyete göre işgücü katılım oranlarına bakıldığında Suriyeli erkeklerin işgücüne katılım oranı Türk erkeklerinininkine benzer seviyededir. Suriyeli kadınların işgücüne katılım oranı Türk kadınlarından çok düşük seviyededir. Kadınlarda görülen bu düşük istihdam oranlarının arkasındaki sebep kültürel

faktörlerdir. Bunun yanı sıra kayıt dışı çalışma, Suriyeli mültecilerin çalıştıkları işlerdeki çalışma saatleri kadınların hayatını zorlaştırması gibi faktörlerde etkilidir. Suriyeli sığınmacıların işgücü piyasasındaki durumu istikrarlı değildir, çok sık iş değişikliği yapılmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 31 Mart 2019 verilerine göre Türkiye’de çalışma izni bulunan Suriyeli sayısı 31 bin 185’tir .

Şekil 4 Türkiye’de Suriyeli Sığınmacı İstihdam Düzeyi, (ILO, 2020)

2018 Ç1’de 1.17 milyon ile zirveye çıkan istihdam o günden bu yana azalmaktadır. Yapılan araştırmalara göre işsizlik, istihdam, kayıt dışı istihdam ve işgücüne katılım oranları temel alındığında Türkiye geneli düşünüldüğünde mültecilerin işgücü piyasalarına etkisinin oldukça sınırlı olduğu ifade edilmektedir. Ancak Gaziantep, Kilis ve Hatay illeri için durum farklılaşmaktadır. Bunun sebebi ise sığınmacı sayısının toplam nüfus içindeki oranının yüksek olmasıdır. Kilis’in %97.2’si Suriyelilerden oluşmaktadır. Dolayısıyla Suriyeli mültecilerin işsizliğe ve ücretlerin düşmesine neden olmaktadır.

Şekil 5 İstihdamın Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (ILO, 2020)

Giyim sektörü ilk yıllarda Suriyeli mültecilere geniş bir iş olanağı sağlamıştır. Bu durum artık değişmiş ve giyim sektörü iş olanağı sağlayan esas sektör olmaktan çıkmıştır. Suriyeli istihdamında ticaret ve ağırlama payı, 2014'ten bugüne kadar ikiye katlanmıştır. Diğer imalat faaliyetleri, eğitim ve tarım sektörlerinde de yavaş yavaş değişiklikler yaşanmaktadır.

BÖLÜM III

TÜRKİYE’DE SURİYELİ GÖÇMENLERE YARDIM YAPAN DEVLET

KURUMLARI

3RP, ulusal programlar vasıtasıyla aciliyeti bulunan durumlara karşılık veren, sosyal bütünlüğü sağlayan ve toplulukları dayanıklı hale getiren aktif, çok yönlü ve koordineli olarak müdahalede bulunmayı sağlayan bir modeldir. Model aynı zamanda sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerdeki hak ve hizmetlere ulaşmada kolaylık sağlamaktadır. Geçici ve uluslararası koruma altında alınan bireylere kamu hizmetlerine erişim ve kayıtlı istihdam ile ilgili hak tanıyan Türkiye’nin mülteciler yardımına yönelik yaklaşımı, “Küresel Mülteci Formu” gibi uluslararası koruma altına alınan kişilerin dahil edilmesini teşvik etmektedir. Bu model sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayan küresel bir model olarak görülmüştür. Uluslararası toplumlar, 3RP’nin de içinde bulunduğu Türkiye’nin kapsayıcı yaklaşımını destekleme konusundaki konusundaki güçlü kararlılığını sürdürmüştür.

3RP ortakları, Türkiye’nin sığınmacı müdahalesine destek vermek için çalışmalarını sürdürmektedir. Uluslararası Finansal Kuruluşlar ve diğer kalkınma ortaklar tarafından sağlanan destekler, koordine edilerek ve amaca yönelik programlarla sağlanmaktadır. 2015 yılında Türkiye’de uygulanmaya başlayan Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP), günümüze kadar 5.56 milyar ABD doları seferber edilmesinde aktif rol oynamıştır. Bu desteğin büyük çoğunluğu geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin yoğunlukta olduğu bölgelerde talebin artması sebebiyle ağır yük altında kalan kamu kurum ve hizmetlerine yönlendirmiştir. (3RP Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı, 2023).

Tablo 5 Türkiye’deki Suriyelilere Yönelik Nisan 2011- Ekim 2015 Arasında Yapılan Harcamaların Kaynakları (TİSK, 2015)

HARCAMA KAYNAĞI	USD	TL (1 USD= 2,9 TL)
İÇ KAYNAKLAR		
TÜRKİYE CUMHURİYETİ	6.458.428.396	18,728 MİLYON TL
Sivil Toplum Kuruluşları Harcamaları	294.955.947	852 MİLYON TL
Türk Yerel Yönetimleri, Diyanet Vakfı ve Kızılay	77.380.170	224 MİLYON TL
TOPLAM (TÜRKİYE KAYNAKLARI)	6.830.764.513	19.804 MİLYON TL
DIŞ KAYNAKLAR		
BM Kuruluşlarının Bağışları (UNHCR, UNICEF, IOM, WFP, UNFP)	328.389.702	954 MİLYON TL
Avrupa Ülkeleri, Yabancı STK’lar ve Diğer Ülkeler	89.096.268	258 MİLYON TL
TOPLAM (DIŞ KAYNAK)	417.485.970	1.210 MİLYON TL
GENEL TOPLAM	7.158.250.458	20.758 MİLYON TL

Tablo 6 Türkiye’deki Bakanlık ve Diğer Kamu Kurumlarının Suriyeliler İçin Yaptığı Harcamalar (TİSK, 2015)

2011 -2015 Harcamaları		
Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı	21.689.000	2011-2015
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	18.400.000	2011-2015
Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı	14.793.000	2011-2015
Emniyet Genel Müdürlüğü	12.174.000	2011-2015
Orman ve Su İşleri Bakanlığı	11.973.000	2011-2015
Kamu Hastahaneleri Kurumu	9.876.000	2011-2015
İçişleri Bakanlığı	9.443.000	2011-2015
Adalet Bakanlığı	8.029.000	2011-2015
Halk Sağlığı Kurumu	7.643.000	2011-2015
Gençlik ve Spor Bakanlığı	7.275.000	2011-2015
Jandarma Genel Komutanlığı	7.089.000	2011-2015
Sağlık Bakanlığı	3.706.000	2011-2015
Diyanet İşleri Başkanlığı	3.447.000	2011-2015
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	3.327.000	2011-2015
Kültür ve Turizm Bakanlığı	2.691.000	2011-2015
AFAD Başkanlığı	2.573.000	2011-2015
Ara Toplam	140.000.000	2011 -2015
Toplam	1.451.000.000	2011 -2015

3.1. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

“AFAD’ın görev ve yetkileri, 15/07/2018 tarihinde yayımlanan 4 No.lu Bakanlıklarla Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatları Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 30 ila 56’nı maddeleri arasında belirlenmiştir.”

Kararnamede AFAD’ın görevleri “afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin ülke düzeyinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve olayların meydana gelmesinden önce hazırlık ve risk azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması, yurt içinde ve yurt dışında insani yardım operasyonlarının yapılması ve koordine edilmesi ile bu konularda politika önerilerinin geliştirilmesi ve uygulanması” şeklinde özetlenmektedir. Kararname ile AFAD; görevleri ile ilgili konular için kamu kurumları ve kuruluşları, üniversiteleri, yerel yönetimleri, Türkiye Kızılay Derneği ve konu ile ilgili diğer sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve uluslararası kuruluşları ile işbirliği ve koordinasyonu sağlamak için yetkilendirilmiştir (AFAD, 2021).

AFAD çalışmalarına mültecilerin Türkiye’ye ilk kitlesel göçlerin yapıldığı 2011 yılı ortasında başlamıştır. 2018 yılının ortalarına kadar çalışmalarına devam eden AFAD, aynı yıl içerisinde kampların yönetimi ile ilgili faaliyetler Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne devredilmiştir. Suriyeli sığınmacılar, ülkemiz afet ve acil durumlarla ilgili “koordinatör kurumu” AFAD tarafından kurulmuş ve yönetilen barınma merkezlerinde kalmaktadır. 2012’de AFAD tarafından Dünya Gıda Programı ve Türk Kızılayı’ı ile görüşmeler yapılarak geçici barınma merkezlerine “AFADKART” denilen gıda yardım kartı dağıtılmaya başlanmıştır. AFADKART sayesinde gıda ve temizlik ürünlerini ihtiyaçlarını geçici barınma merkezleri içerisinde kurulan marketler sayesinde alabilmektedir. (Kaya & Aras, 2021)

3.2. Göç İdaresi Başkanlığı

Göç İdaresi Başkanlığı, 04/04/2013 tarihinde ve 28615 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6458 sayılı YUKK ile Genel Müdürlük konumunda kurulan

ilgili Kanunun 103'üncü maddesi ile Genel Müdürlüğün kuruluşu belirlenmiştir. 29 Ekim 2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Genel Müdürlük statüsü Başkanlık olarak değiştirilmiştir.

Başkanlık, “göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulama, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere faaliyetlerini sürdürecektir” (Göç İdaresi Başkanlığı , t.y).

3.3. Geçici Barınma Merkezleri (GMB)

Mart 2011'de başlayan iç savaş nedeniyle her geçen gün artan Suriyeli sayısı artmaktadır. Suriyeliler Türkiye'ye uluslararası koruma altına girmek amacıyla gelmektedir. Türkiye bu kişilere “geçici koruma” sağlamaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, t.y).

Türkiye savaştan etkilenen kişilerin kitleler halinde gelmesi nedeniyle 10 ilde kurulmuş olan 26 geçici barınma merkezi 256.971 Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Suriye'de güvenli alanlar oluşmaması nedeniyle geçici koruma altına alınan Suriyelilerin Türkiye'de kalma süreleri uzamıştır. Bu durum ise ülkede uyumun sağlanması için çalışmalar yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu nedenden dolayı insanlara geçici barınma merkezleri dışında hayat kurlmaları için destek verilmiştir. 30 Mart 2023'ten itibaren 7 şehirde 9 geçici barınma merkezinde 65 bin 658 geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler barındırılmaktadır.

Geçici barınma merkezlerinin BM ve devlet yetkilileri dünyada bulunan en iyi merkezler olduğunu sürekli belirtmektedir. Geçici barınma merkezlerinde eğitim, sağlık, bankacılık, tercüme, psiko-sosyal danışmanlık gibi hizmetler verilmektedir. “AFADKART” aracılığıyla sığınmacılar gıda ve temizlik ürünleri ihtiyaçlarını kurulan marketlerden temin edebilmektedir. Çocuklar Türk ve Suriyeli öğretmenler ile eğitimlerine devam ettirilmektedir. Kurulan mobil hastaneler sayesinde sağlık hizmetlerine ulaşmaktadırlar. Geçici barınma merkezlerinde kurulan sağlık merkezlerinde görev yapan 137'si uzman doktor olmak üzere toplam 617 sağlık personeli bulunmaktadır. Sağlık merkezlerinin kapasite durumu aşan vakalarda

hastalar şehir merkezlerindeki hastanelere sevkedilmektedir. Geçici barınma merkezleri dışında ikamet eden Suriye vatandaşları Türkiye’de bulunan bütün hastanelerden ücretsiz bir şekilde faydalanmaktadır.

Geçici barınma merkezlerinde Suriyeli öğrencilerin yarım kalan eğitimleri de devam etmektedir. Okullarda; fen bilimleri, sosyal bilimler, matematik, bilgisayar, İngilizce, Arapça ve diğer yabancı dillerde eğitim sağlamaktadır. Geçici barınma merkezleri temel ihtiyaçların yanı sıra Suriyelilerin sosyal ihtiyaçlarının da karşılanması için mesleki kurs faaliyetlerinde de bulunmaktadır. Açılan mesleki eğitim kursları; halı dokuma, kuaförlük, bıçkı-dikiş, dokumacılık, bilgisayar, el sanatları, Türkçe, Arapça ve İngilizce, okur-yazarlık kursları gibi kurslardan oluşmaktadır. Barınma merkezleri içerisinde; kanalizasyon sistemleri, su şebeke, prefabrik tuvaletler ve duşlar, bulaşıkhaneler ve çamaşırhaneler, çocuk parkları, televizyon ve internet odaları, marketler ve ibadethaneler bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacılar için haberleşme, tercümanlık, çevre temizliği, itfaiye, bankacılık, psiko-sosyal destek gibi hizmetlere de yer verilmektedir. (AFAD, 2017).

3.4. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)

Suriyeli sığınmacılar ilk zamanlar misafir olarak değerlendirildikleri için eğitim konusunda ayrıntılı çalışmalar yapılmamıştır. Eğitimler genellikle kamplarda bulunan Suriyeli çocuklara yöneliktir. AFAD tarafından kurulan Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) 21 ilde kamp içinde ve kamp dışında olmak üzere Suriyeli çocuklar için faaliyet göstermektedir. GEM’ler ilk başlarda anaokulu, ilköğretimi ve ortaöğretimi içine alan merkezler şeklinde oluşturulup, ana dilini unutmama ve temel eğitimden kopmamayı amaçlamaktadır. Bu eğitimler genellikle geçici eğitim merkezlerinin bünyesinde genel eğitim şeklinde verilmiştir. Suriyelilerin zaman içerisinde kamp dışında yaşamaya başlamaları bürokrat ve siyasileri bu konuda önlem almak zorunda bırakmıştır. Bu çerçevede 26 Eylül 2013 tarihinde MEB’in çıkardığı “Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim - Öğretim Hizmetleri” genelgesinin ilk genelgeye göre daha kapsamlı olması ve tespit ötesinde Suriyeli çocukların eğitimleri konusunda önlemler ve faaliyetler yapmaya çalışması dikkat çekmektedir. MEB zaman içerisinde geçici eğitim merkezlerinin kademeli olarak kapatılmasına karar vermiştir. Bu karar kapsamında 2017-2018 eğitim-öğretim döneminden itibaren GEM’lerin anasınıfı, 1’inci, 5’inci ve 9’uncu

sınıfı geçen öğrencilerin resmi okullara kaydının yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Daha sonra ki süreçte GEM’lerin 3 yıl içerisinde kademeli olarak kapatılmasına karar verilmiştir. Merkezlerin kapatılmasına kadar geçen süre içerisinde çok fazla Türkçe eğitimi verilip Suriyeli öğrencilerin Türk okullarına katılımı ve okullara uyumlarının kolaylaştırılması amaçlanmıştır(Tanrıkulu, 2018).

ICTES (Promoting Integration of Syrian Children to Turkish Education System) “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi, Yabancı Uyruklu Öğrencilere Yönelik Telafi Eğitimi Çerçeve Öğretim Programı” ismiyle başlamıştır. Proje, MEB ile AB’nin ortaklığıyla 500 milyon Euro bütçeye sahip ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir. Toplam bütçe okul inşaatı için 200 milyon Euro, Suriyeli eğitimindeki kalite için 300 milyon Euro olarak paylaştırılmıştır. (Balcı, 2020, <https://www.21yyte.org/tr/merkezler/suriyeli-cocuklarin-egitimi>).

Milli Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu iş birliği ile hayata geçirilen ICTES 2 kapsamında okulların alt yapısı için 100 milyon Avro ayrılmış ve yine bu çerçevede 400 milyon Avro yardım yapılmıştır. Türkiye’deki Mülteciler için Mali Yardım Programı çerçevesinde oluşturulan ICTES 2 kapsamında yapılmış çalışmalar ile Suriyeli çocukların eğitime erişimleri ve topluma uyumlarına katkı sağlamak amacındadır. Suriyeli çocukların okullarını terk etmeleri önlenmek için ICTES 2 kapsamında birçok tedbir alınarak, çocuklar meslek liselerine yönlendirilmeye çalışılmıştır.

3.5. Sağlık Bakanlığı

Türkiye’ye sınırdan yasal olarak ya da yasa dışı yollarla giriş yapan Suriyeli sığınmacılara Türkiye tarafından barınma hizmetinin yanı sıra sağlık hizmetleri de verilmektedir. Türkiye’ye giren ilk Suriyeli sığınmacılar için kurulan çadır kentlerde ve kamplarda tıbbi tedavilerden ücretsiz bir şekilde faydalanmaları sağlanmıştır. Gün geçtikçe artan Suriyeli sığınmacı sayısı kampların kapasitesini doldurmuş ve bir kısım Suriyeli kamplarda kalmak istemeyip şehirlere yerleşmiştir. Suriyelilerin şehirlere yayılması sağlık hizmetlerinde aksaklıklara ve sorunlar oluşmasına yol açmıştır. Sağlık hizmetlerinin etkin ve verimli olabilmesi için 09.09.2013 tarihli 2013/8 Genelge ile yapılmış olan değişiklik neticesinde, hastane ve sağlık hizmetlerinden

kamplardan sevk şartına bakılmaksızın ülkenin her yerinde faydalanılmıştır(Aydın, 2021).

Sağlık Bakanlığı tarafından “Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti Tarafından Sunulan İlgili Hizmetlerin Geliştirilmesi Projesi (SIHHAT)” hazırlanmıştır. SIHHAT Projesi için yapılan Hibe Sözleşmesi, AB Delegasyonu ile Sağlık Bakanlığı arasında imzalanmış ve 1 Aralık 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Projeye Avrupa Birliği tarafından fon sağlanmıştır. SIHHAT Projesi aracılığıyla Türkiye’de yaşayan Suriyeliler için, Sağlık Bakanlığı tarafından sağlanmış olan birinci ve ikinci basamak sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve desteklenmesi hedeflenmiştir. Proje kapsamında Göçmen Sağlığı Merkezleri kurulmuştur. Bu merkezler, Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyelilere birinci basamak sağlık hizmeti verilmesi amacıyla Türkiye aile hekimliği standartlarında 4000 GKaS için bir birim olacak biçimde tasarlanan merkezlerdir.

Merkezlerde Suriyeli sağlık personeli istihdam edilmektedir. Böylece Arapça ve Türkçe bilen personellerle dilden kaynaklı sorunlar çözülmektedir. Sağlık hizmetlerinin verimli bir şekilde sunulması amaçlanmıştır. Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişmesi de artmıştır. SIHHAT Projesi ile Suriyelilerin en fazla bulunduğu 29 ilde 177 Göçmen Sağlığı Merkezi kurulmuştur. Ayrıca 790 Göçmen Sağlığı Birimi de faaliyete geçmiştir. Güçlendirilmiş GSM’ler oluşturularak Suriyeli sayısının 20 binin üzerinde olduğu yerleşim yerleri desteklenmiştir. Güçlendirilmiş GSM’lerde; “birinci basamak sağlık hizmetlerinin sunulduğu GSB’lere ilave olarak dâhiliye, çocuk, kadın-doğum, ağız-diş sağlığı ve psikososyal destek hizmetlerine ek olarak laboratuvar ve röntgen hizmetleri” de verilmektedir. Güçlendirilmiş GSM’lerle, hizmetlere erişimi arttırmak, hastanelerdeki yükün azaltılması hedeflenmiştir. SIHHAT Projesi kapsamında ikinci basamak sağlık hizmetleri veren tesislerin yoğun bakım sayısını arttırması ve yoğun bakıma ulaşmasa yaşanan eşitsizlikleri azaltmayı amaçlamaktadır. İkinci basamak sağlık hizmetlerine sahip tesislere yeni doğan, çocuk ve erişkin yoğun bakım üniteleri kurulmuştur (Sihhat, t.y).

Kendi ülkelerinde sağlık güvencesine sahip olmayan, aşı takviminin gerisinde kalan çocuklar salgın hastalıklara karşı savunmasız hale geliyor. Aşılama Suriye’de geçici barınma merkezlerinde ve Türkiye de uluslararası kuruluşların teşvik etmesi, gönüllü sağlık çalışanlarının fedakarlığı ve Türkiye’de Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan çalışmalarla aşılama konusunda iyi sonuçlar alınmıştır. 2 yıl

içerisinde Suriye'deki 3 milyon çocuğun aşılınması sonucunda POLIO bağışıklık yeniden %85'e çıkmıştır. İstanbul'un bazı ilçelerinde ve kampların olduğu tüm illerde 5 yaş altı her çocuğa çocuk felci (polio) aşısı yapılmıştır. Sınırdan giren 0-15 yaş arası herkese polio, sınıra giden herkese Polio aşısı önerilmektedir. Suriye'den gelen 9 ay - 15 yaş arası herkese, salgın olan bölgede 6-12 ay arası olan çocuklara Kızamık ek doz aşısı yapılmaktadır (Bitigen, 2020)

3.6. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Ankara'nın göçün fazla yaşşandığı bölgelerinde sosyal hizmetlerdeki taleplerin artmasına yönelik çözümlerin oluşturulması ve uygulanması için ülkesinden ayrılmak zorunda kalmış göçmenlerin toplum ile uyum sorunlarını azaltarak sosyal destek sağlamak hedefiyle Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği işbirliğinde "Geçici Koruma Altındaki Sığınmacılara Yönelik Eğitim ve Psikososyal Destek Projesi" yürütülmektedir. Ülkelerinde yaşamış oldukları travmalar ile başa çıkabilmek için psiko-sosyal desteklerin verilmesi, Suriyelilerin travmalar sonrasında stres bozukluğu durumlarının azaltılmasını sağlamak amaçlar arasındadır. (ASHB, t.y).

Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri vasıtasıyla kamp dışında Suriyeli çocuklar için sosyal uyum ve eğitim programları düzenlenmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü ile UNICEF Türkiye Temsilciliği işbirliği ile Türk çocuklar ve Sıriyeli çocuklar arasındaki iletişim ve bilgi alışverişinin sağlanmasına imkan tanıyacak platformlar oluşturulmuştur. AB-MADAD Fonu Türkiye'de gerçekleştirilen "Kayıp Nesiller Olmasın" projesi ile ülkede kamp dışında bulunan Suriyeli çocukların Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri vasıtasıyla topluma uyum sağlamaları amaçlanmıştır. 2016 yılına kadar bu program ile 6969 Suriyeli çocuğa eğitim verilmiştir. (ASHB, t.y).

AFAD, UNICEF ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı işbirliğinde Aile Eğitimi Programı gerçekleştirilmektedir. Aile Eğitimi Programı kapsamında; "Evlilik ve Aile Hayatı, Aile Yaşam Becerileri, Okul ve Aile, Sağlıklı Yaşama ve Hastalıklardan Korunma, Çocuk ve Ergen Sağlığı, Üreme Sağlığı, Sağlıklı Annelik, İlk Yardım, Yerelleştirme, Çocuk Koruma ve Metodoloji" konularında eğitimler alarak, bu alanlarda atölye çalışmalarına katılmaktadırlar (UNICEF, t.y)

3.7. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Geçici koruma altına alınan kişiler, çalışma izni olmadan Türkiye’de çalıştırılmazlar. Çalışma iznine sahip olmadan çalışan geçici koruma altındaki kişiler ile bunları çalıştıranlara 27/2/2003 tarihli ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun ilgili hükümler uygulanır. Geçici koruma altındaki kişiler, geçici koruma kaydının üzerinden altı ay geçtikten sonra çalışma iznine sahip olmak için Bakanlığa başvurabilir.

Geçici koruma sağlanan Suriyeliler ve Türk Vatandaşları için “İnsana Yakışır İş Fırsatlarının Desteklenmesi Projesi”, geçici koruma sağlanan Suriyeliler ile Türk vatandaşlarına eşit bir şekilde destek sağlarken insana yakışır iş ilkelerini benimseyerek ekonomik büyümeye ve sosyal uyuma yönelik teşvik sağlamaktadır. Proje, “ILO Türkiye Ofisi tarafından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB), Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ve Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü (UİGM) ortaklığında, illerdeki esnaf ve sanatkâr odaları birlikleri ve Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonları (TESK), sosyal taraflar, yerel yönetimler ve belediyeler, diğer kamu kurum ve kuruluşları ve paydaşlarla” işbirliği içinde yürütülmektedir (ILO, t.y). Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türk Vatandaşları için İstihdam Desteği Projesi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB), Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından uygulanan, Dünya Bankasının aracı finansal kuruluş olduğu ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilen bir projedir. Projenin hedefi Geçici Koruma sağlanan Suriyelilerin ve Türk Vatandaşlarının istihdam düzeyini arttırmak ve Çalışma Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile İŞKUR’un kapasitelerinin gelişimini sağlamaktadır. Proje kapsamında, Geçici Koruma sağlanan Suriyelilere ve Türk vatandaşlarına yönelik İş ve Meslek Danışmanlığı Hizmetleri, Türkçe Dil Kursları, Beceri Eğitim Kursları ve Uygulamalı Eğitim Programları ile eğitimler verilmektedir. (İşkur, t.y).

3.8. Sosyal Güvenlik Kurumu

Geçici Koruma Yönetmeliğinin 27. Maddesinin 1. Fıkrasında geçici koruma statüsü sağlanan kimselere “temel ve acil sağlık hizmetlerinin sağlanacağı” belirtilmiştir. Bu hizmetler yerine getirilirken kontrol ve sorumluluk Sağlık Bakanlığı’nda olacaktır. Sağlık hizmetlerinin yürütülmesi için daima faaliyette olacak sağlık merkezlerinin kurulabileceği ve yeteri miktarda ambulans ve personel

bulundurabileceği düzenlenmiştir. Geçici koruma altındaki kişilerin bu sağlık hizmetlerinden yararlanırken herhangi bir katılım payı ödemeyecekleri belirtilirken, sağlık hizmet sunucularına herhangi bir bedel ödeme durumu ile karşılaşırsa Genel Sağlık Sigortalısını geçecek şekilde fiyatlandırma yapılmayacağı ifade edilmiştir. Ayrıca bu kişilere aşılar hariç Sosyal Güvenlik Kurumunca karşılanmayan sağlık hizmetleri verilemeyecektir (Ermumcu, 2010).

“Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında “geçici koruma” statüsüne alınan yabancılara verilecek sağlık hizmetlerinin etkin ve verimli yürütülebilmesi için Başbakan Yardımcılığı tarafından 12.10.2015 tarihinde yayımlanan 2015/8 sayılı Genelge doğrultusunda 15.10.2015 tarihi itibarıyla MEDULA-Hastane ve MEDULA-Eczane sistemleri kullanıma açılmıştır.” Suriyelilerin ilaç ve tıbbi cihaz alımları AFAD ile Sosyal Güvenlik Kurumu ortaklığı ile yürütülmektedir. “Eczaneler tarafından karşılanan reçetelere ilişkin eczanenin ticari faaliyetini sürdürdüğü il valiliği adına düzenlenen fatura ve eki belgeler, 2015/8 sayılı Genelge doğrultusunda Ankara Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğüne teslim edilecektir. MEDULA-Eczane sistemine kaydı bulunmayan reçeteler Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından kabulü yapılmayacaktır.” Bu sistem ile Suriyelilerin ilaca erişimleri ücretsiz sağlanmaktadır (Teis, 2015).

3.9. Belediyeler

3.9.1. Kilis Belediyesi

Kilis Belediyesi ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu(UNICEF) arasında çocuklara yönelik hayata geçirilecek çalışmalar için iş birliği gerçekleştirilmiştir. Yapılacak çalışmalar için 15 milyon bütçe ayrılmıştır. Protokol kapsamında, Türk ve Suriyeli çocukların eğitim ile sosyal faaliyetlerini sürdürebilecekleri çeşitli faaliyetler yapılmıştır. (Milliyet.com, 2017).

Uluslararası Sosyal Çalışmalar Birliği öncülüğünde Kilis’te bir eğitim merkezi kurulması için Kilis Belediyesi ve Mannheim (Almanya) Belediyesi arasında iş birliği oluşturulmuştur. Proje kapsamında yönetim, aşçılık, el sanatları, kuaförlük eğitimi alan kadınlar kurs bittikten sonra Almanya’da sertifika almışlardır. (Kilis Belediyesi, 2021).

3.9.2. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından Suriyeli göçmenlerin eğitimi için; “Suriyeli Bilgi ve Eğitim Merkezi ile Ensar Toplum Merkezi” açmıştır. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Edindirme Kursları (GASMEK) tarafından Suriyelilere birçok konuda eğitimler verilmiştir.

Ensar Toplum Merkezi, Gaziantep Valiliği ile Gaziantep Büyükşehir Belediyesi arasında imzalanan anlaşma ile Gaziantep sınırı içerisinde olan ama geçici barınma merkezleri dışında bulunan Suriyeli göçmenlere eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel, hukuk alanlarında danışmanlık ve destek hizmetleri vermek için kurulmuştur. 2015 yılında şeker, pirinç, yağ ve bulgur gibi gıda ürünlerinin içinde bulunduğu 30.000 adet gıda yardım paketi dağıtılmıştır. Bu gıda yardım paketinin toplam maliyeti 3.644.0 TL’dir. Suriyeli sığınmacılara toplam maliyeti 1.943.352,00 TL olan 57.360 adet ayakkabı ve giyim malzemesi ile 19.200 adet battaniye dağıtımı yapılmıştır. 2015 yılında Suriyeli çocuk sığınmacılara toplam maliyeti 350.000,00 TL olan 3.000 adet oyuncak ve 3.500 adet kitap seti dağıtımı yapılmıştır (Paksoy, 2016).

3.10. Türkiye’de Suriyelilere Yardım Yapan Ulusal Kuruluşlar ve Yapılan Yardımlar

Çeşitli toplumsal problemler ile ilgili çalışmalar yapan ve gün geçtikçe toplumda yaygınlaşıp önemli bir hal alan STK’lar şöyle açıklanabilir: “Sivil toplum kuruluşunun (STK) tanımı, gönüllü üyeliğe dayalı ve topluma hizmete ve siyaseti etkilemeye yönelik resmi olmayan örgütlenmeler olarak sadeleştirilebilir. Bu siyasi etkinin boyutları ise, çok farklı olabilmekte; küresel, ulusüstü (AB), ulusal, bölgesel, yerel ve hatta yakın çevre düzeyi (mahalle sorunları, iş yeri konuları, apartman yönetimi v.s) şeklinde.” Sivil toplum kuruluşları, küreselleşme çağında politikaların oluşumunu sağlayan aktörlerdendir. Bu önemi toplumları yönlendirmede önemli bir aktör olduğundan kaynaklıdır. (Talas, 2011).

Türkiye’de Suriyelilerin 3 milyonu aşması verilen hizmet ve yardımların yetmeyecek duruma gelmesi sebebiyle ulusal yerel, uluslararası ve Suriyeli sivil toplum kuruluşları mültecilerin hayatlarını kolaylaştırmak için çalışmaktadırlar. 2016 yılında Türkiye’de Suriyeli mültecilere yardım eden 42 ulusal ve 14 uluslararası STK

bulunmaktadır. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü verilerine göre en fazla dernek Marmara bölgesinde, en az ise Doğu Anadolu bölgesinde hizmet vermektedir (Sivil Toplum İlişkiler Genel Müdürlüğü, t.y).

3.10.1. Kızılay

Türk Kızılay'ın İltica ve Göç konusunda tüm ulusal ve uluslararası faaliyetlerinin tek elden yürütülmesi için Kızılay Yönetim Kurulu 7 Ocak 2014 tarih ve 01 sayılı kararı ile “Göç Hizmetleri Direktörlüğü” kurulmuş ve çalışmalara başlanmıştır. Kızılay'ın amacı, nerde olursa olsun , hiçbir ayırım yapmaksızın insanların acılarını önlemeye ya da hafifletmeye çalışmak, insan hayatını ve sağlığını korumak, insanların kişiliklerine saygı gösterilmesinin sağlanması ve insanların birbirine karşı anlayış içinde olması, dostluk saygı, işbirliği ve sürekli barışı getirmek için çalışmaktadır. Kızılay tarafından, Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Topluluğu'nun temel ilkeleri paylaşılmaktadır. Bu ilkeler; insanlık, ayırım yapmamak, tarafsız olmak, bağımsız olmak ,hayır kurumu özelliği, birlik ve evrensellik ilkelerini ifade etmektedir. (Kızılay, t.y).

3.10.1.1. Kızılaykart programı

Kızılaykart, ülkedeki bütün POS makineleri ve ATM'lerde kullanılan Türkiye'de Uluslararası Koruma, Geçici Koruma ve İnsani İkamet İzni kapsamında bulunan insanlara yönelik nakit destek sağlanan yardım aracıdır. Türkiye'de kurulan 6 geçici barınma merkezlerinde yaşanan mültecilere ise “Kamp İçi Gıda Destek Programı” ile yardımlar sağlanmaktadır. Program Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı (USIAD), İnsani Yardım Bürosu (BHA), Japonya, Güney Kore ve Norveç hükümetleri tarafından finansı sağlanmaktadır. Kamp İçi Gıda Destek Programı; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) desteği ile Türk Kızılay ve Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı'nın (WFP) iş birliği içerisinde yürütülmektedir. Program 2012 yılında başlamış ve 2019 Ekim itibariyle kişiselleştirilmiş kart uygulaması başlatılmıştır. Kızılay kart aracılığı ile kamp içinde yardım alan insanlar gıda ve gıda dışı ihtiyaçlarını karşılamak için aylık kişi başı yardım miktarını e-kupon şeklinde almaktadır. (Göç Direktörlüğü, 2022)

3.10.1.2. Yabancılarla Yönelik Sosyal Uyum Yardım (SUY) Programı

Sosyal Uyum Yardım (SUY) programı, geçici barınma merkezleri dışında yaşayan, Türkiye’de Geçici Koruma, Uluslararası Koruma ve İnsani İkamet İzni kapsamına dahil edilen bireylerin temel ihtiyaçlarını kendi tercihlerine göre almalarını sağlayan, yardım edilen kişi sayısı ve devamlı uygulama açısından dünyadaki en büyük nakit destek programıdır.

SUY programının fonunu Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Ofisi (ECHO) oluşturmaktadır. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NİİGM) ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) de destek sağlamaktadır. Kasım 2016 ile Mart 2020 yıllarında Türk Kızılay, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) ve BM Dünya Gıda Programı (WFP) ile ortak bir şekilde yürütülmüştür. Ancak Nisan 2020’den itibaren BM Dünya Gıda Programı yerine Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) ile birlikte yürütmeye dahil olmuştur. Programın sağladığı nakit yardımlar, aylık kişi başı yardım miktarlarının yardım alan ailenin Kızılay kartına yüklenmektedir.

Kızılaykart SUY Programı kapsamında Nisan 2022’de yararlanıcı sayısı 1.461.829 Birey (236.775) Hane) olmuştur. Kızılaykart SUY Programı kapsamında Nisan 2022’de kartlara yüklenen tutar 226.583.495 TL olurken, program başlangıcı olan Aralık 2016’dan bugüne kadar toplam tutar 13.556.116.625 TL olmuştur (Göç Direktörlüğü, 2022).

3.10.1.3. Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) Programı

Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) programı, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan çocuklara 2003 yılı itibariyle uygulanmaya başlamıştır. Nisan 2017 yılından itibaren Türkiye’de yaşayan yabancı uyruklu çocukların da dahil edileceği şekilde düzenlenmiştir. ŞEY programı ECHO, Norveç Hükümeti ve ABD Nüfus, Mülteciler ve Göç Bürosu tarafından finansmanı sağlanıp, ASHB, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), Türk Kızılay ve UNICEF ile ortaklaşa yürütülmektedir.

Program yapılan nakit yardımlarla çocukların okula katılımlarını ve düzenli olarak devam etmelerini amaçlamaktadır. Kızılaykart ŞEY Programı kapsamında Mart 2022 itibariyle yapılan toplam ödeme tutarı 1.461.902.690 TL’dir (Göç Direktörlüğü, 2022).

3.10.1.4. Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı (T-SUY) Projesi

Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı (T-SUY) Projesi, iş gücüne dahil edilmesi imkansız olan hassas kişilerin temel gereksinimlerini karşılamaları için yapılan nakit yardımların yapıldığı bir projedir. Projenin anlaşması 17 Aralık 2020 tarihinde Aile Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türk Kızılay ve Avrupa Komisyonu Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü (DG NEAR) arasında imzalanmıştır (Göç Direktörlüğü, 2022).

3.10.1.5. Sıfır Noktası Yardım Faaliyetleri

Ağustos 2012 itibariyle, Türk Kızılay'ı 5 şehirde 14 Sınır Yardım Noktası oluşturmuştur. Sıfır noktası yardım faaliyetlerinin %65,41'lik kısmı yerli bağışçılar tarafından gerçekleştirilirken, %34,59'u yabancı bağışçılar tarafından karşılanmıştır. 2012'nin Ağustos ayında başlayan Sıfır Noktası Yardım çalışmalarının, 46.156.497,64 TL ile en düşük seviyede olurken, 2016 yılında 622.300.380,47 TL ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 2022 yılı 1 Nisan ayı itibariyle ₺238.672.744,56 değere ulaşılmıştır.

Sınır yardımları çerçevesinde, Suriye'ye gönderilen malzemeler içerisinde %42,02 ile Gıda sektörü çoğunluğu sağlarken, %35,19 ile Gıda Dışı Malzeme ve %14,86 ile Sağlık sektörü takip etmektedir (Göç Direktörlüğü, 2022).

3.10.2. Sığınmacılar ve Göçmenler Dayanışma Derneği

SGMM-ASAM, 1995'ten beri bağımsız, tarafsız ve kâr amacı bulunmayan bir sivil toplum kuruluşu olarak göç alanında aktif rol almaktadır. Dernek Türkiye'de 30'dan fazla şehirde çeşitli çalışmalar yapmaktadır. SGDD-ASAM, mülteci ve göçmenler için hak ve hizmet erişimi psiko-sosyal ve sosyal uyum konularında çalışmalar gerçekleştirmektedir. SGDD-ASAM tarafından; Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler kuruluşlarının yanı sıra, iş birlikleri protokolleri çerçevesinde devlet kurumu, belediyeler, sivil toplum kuruluşu ile koordineli olarak, mülteci ve göçmenlerin yaşadıkları problemlere çözüm üretmek, temel ihtiyaçlarının karşılanmasında yardımcı olmak, hak ve hizmet erişimlerini sağlamak için çalışmalar yapılmaktadır. (SGDD, t.y)

3.10.2.1. Suriyeli Yardımcı Personel Programı

Suriyeli Yardımcı Personel (SYP) Programı, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) iş birliği ile yürütülmektedir. Program, Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin istihdamı sağlanarak var olan hizmet mekanizmalarına ve olanaklarına erişimlerini amaçlıyor.

Programda kapsamında; “Adana, Ankara, Bursa, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Konya, Malatya, Mardin, Mersin, Sakarya ve Şanlıurfa” şehirlerinde olan, SGDD-ASAM ofisleri veya diğer yerel paydaşlar ve kurumlarda görev yapmak üzere daha önceden Suriyeli Gönüllü Eğitim Personeli Teşvik (SVEP) Programı’na katılmış 1.100 Suriyeli gönüllünün istihdamı hedefleniyor.

1.100 Suriyeli Yardımcı Personelin iş gücü kapasitelerini geliştirmek ve program aktiviteleri ve mülteci destek mekanizmasına efektif katılımlarını sağlamak amacı ile oryantasyon paketi ve eğitim materyallerinin program kapsamında sunulması hedefler arasında yer alıyor.

3.10.2.2. Okula Kayıt İçin Destek Programı

“Okula Kayıt İçin Destek Programı” Avrupa Birliği’nin sağladığı finansal destek ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) iş birliği ile yürütülmektedir. Program kapsamında Suriyeli çocukların örgün ve yaygın eğitim imkanına ulaşmalarına ve okullaşma oranlarını arttırmaya katkı sağlıyor. Bu program 5-17 yaş arasındaki erkek ve kız çocuklarının tespiti, değerlendirmesi ve takibi yapılmaktadır. Çocukların yaşlarına göre örgün ve yaygın eğitim programlarına dahil olmaları ve okuldan ayrılma oranlarını düşürme programın hedeflerindendir. Okulu terk etme oranı düşürebilmek için ailelere bilgilendirme ve yönlendirme çalışması yapılmaktadır.

Adana, Bursa, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Konya, Mersin ve Şanlıurfa illerinde okula gitmemiş, okula devam edemeyen veya okulu terk etme riski taşıyan 30.000 sığınmacı ve mülteci çocuk için saha çalışmaları yapılmıştır.

3.10.2.3. Türkiye’de Yaşayan Sığınmacıların Psikolojik Sağlığını ve Psiko-Sosyal Destek Farkındalığını Arttırma Projesi

Türkiye’de yaşayan Sığınmacıların Psikolojik Sağlığını ve Psiko-Sosyal Destek Farkındalığını Arttırma Projesi, Hollanda Dışişleri Bakanlığı’nın sağladığı finansal destekle hayata geçirilmiş olup, sığınmacıların ve temel hizmet sağlayan kurumların ruh sağlığı ve psiko-sosyal destek konusunda karşılaştıkları zorluklara çözüm bulmak amacıyla içeriklerin üretilmesi ve bunların yaygınlaştırılmasını hedefliyor.

Proje çerçevesinde, sığınmacıların ihtiyaçları belirlendikten sonra, ruh sağlığı ve psiko-sosyal yardım konusunda farkındalığı arttırmak için panel, seminer ve çalıştay düzenlenmeleri, belediye ve yerel yönetimler ile iş birliğinin geliştirilmesi için faaliyetler gerçekleştiriliyor.

Projede, SGDD-ASAM tarafından kurulan Migrant TV, Türkiye’de bulunan sığınmacıların ülke ve dünya gündemindeki gelişmeleri takip etmeleri ve yaşamlarını kolaylaştıracak bilgilere Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca , Somalice, Türkçe ve Ukraynaca dillerinde ulaşmalarını sağlamıştır. Bunun yanı sıra sığınmacıların ruh sağlığı ve psiko-sosyal destek ihtiyaçları belirlenerek güvenilir bilgileri yaygınlaştırılmak için içerikler de üretmişlerdir (SGDD, t.y).

3.10.3. Mülteciler Derneği

Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, ülkesini terk etmek zorunda kalmış ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişilerin problemlerine çözüm bulmak amacıyla kurulmuştur. Dernek 2014 yılında faaliyet göstermeye başlamıştır. Çeşitli milletlerden oluşan personel kadrosuyla eğitim ve sağlık alanlarının yanı sıra birçok alanda mültecilere ve yerel halka yönelik faaliyetler yapmaktadır.

Kısa adıyla Mülteciler Derneği olarak adlandırılan kurum dili, dini, ırkı, cinsiyeti, yaşı, engellilik durumu, politik görüş farklılığı gibi sebeplere dayanan hiçbir ayım yapmadan çalışmalarını yürütmektedir. Mültecilerin temel sorunları başta olmak üzere bütün temel ihtiyaçlarını karşılanmasına destek olmak ve hızlı bir biçimde toplumla uyumlarını sağlayabilmeleri özel sektör kuruluşları, sivil toplum kuruluşları

ve kamu kurumları ile iş birliği halinde çalışmalar yürütmektedir. (<https://multeciler.org.tr/hakkimizda>, t.y)

Dernek tarafında uygulanan Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti (SED), temel ihtiyaçları karşılayamayacak durumda olan ailelere, çocukları ailelerin yanından ayırmadan bakımının sağlanması amacıyla yapılan destekler ile ailelere verilen psiko-sosyal destek süreçlerini kapsamaktadır. Eşi tarafından her türlü şiddete maruz kalan, boşanma ve ölüm sebebi ile çocukları ile yalnız kalıp barınma imkanı bulamayan, aile içinde istismara maruz kalan kadınlara varsa çocuklarına barınma imkanı sunmak için Mülteciler Derneği tarafından Kadın Konuk Evleri kurulmuştur. 2017 yılında bu evlerde 97 Suriyeli mülteci misafir edilmiştir. Konuk evlerinin kira ve fatura masrafları derneğin paydaşlarından biri olan Welthungerhilfe ve bağışçılar tarafından karşılanmaktadır. Mülteciler Derneği Tarafından 979 Suriyeli aileye ayni yardım yapılmıştır

Rehabilitasyon ve Psikolojik Destek Merkezi isimli proje 2016 Kasım ayında başlayıp 2017 Kasım ayına kadar devam etmiştir. Proje Handicap International adlı uluslararası bir sivil toplum kuruluşu tarafından finanse edilmiştir. Merkezde 3 adet fizyoterapi odası, 2 adet klinik psikolog odası, 2 adet psikolog odası, 1 sosyal çalışan odası, 1 toplantı odası, 1 koordinatör odası ve engelli tuvaleti bulunmaktadır. Rehabilitasyon projesinde 575 erkek ve 425 kadın yararlanıcıya destek sağlanmıştır. (Mülteciler Derneği, 2017).

3.10.4. İnsan Hak ve Hürriyeti İnsani Yardım Vakfı (İHH)

İHH İnsani Yardım Vakfı; “bölge, din, dil, ırk ve mezhep ayrımı yapmaksızın dünyanın herhangi bir yerinde sıkıntıya düşmüş, felakete uğramış, zulüm görmüş, aç ve açıkta kalmış; savaş, tabii afet gibi sebeplerle mağdur olmuş, yaralanmış, sakat kalmış; evsiz, yurtsuz, tüm insanlara insani yardım ulaştırmak ve bu insanların temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilmesini önlemek üzere faaliyetlerini sürdürmektedir.” İHH, 1992 yılından beri faaliyet göstermektedir. İlk zamanlar gönüllü olarak yapılan çalışmalar 1995 yılında kurumsallaşmaya başlamıştır. Çalışmaları 123 ülkeye yayılan İHH, Türkiye’den tüm dünyaya ulaşan bir hayır köprüsü olmuştur (İHH, t.y).

Barınma, giyisi, eğitim, sağlık, gıda gibi temel gereksinimlerin karşılanması için yapılan yardımlar, koordinasyonu sağlayan merkezler vasıtasıyla Suriye halkına ulaşması sağlanıyor. Suriye yardım çalışmaları toplamda 4 ayrı merkez ve 7 ofis

tarafından yürütölüyor. Savaşın başladığı ilk günden itibaren gıda güvenliği ve geçim kaynakları sektöründe toplam \$300.030.886 yardım yapılmıştır. Reyhanlı ve Kilis'teki fırınlarda 270 milyon adetten fazla ekmek üretimi sağlanarak ihtiyaç sahibi ailelere ulaştırılmıştır. Çiftçilere tohum desteği vererek tarım alanlarının genişlemesini sağlamak önemli desteklerinden biridir. Bu destek ile insanlar kullanacağı ürünleri kendisi yetiştirerek başkalarına muhtaç olmuyorlar.

Savaştan etkilenen mülteciler için gıda dışı yardım sektörü alanında \$132.288.522 yardım yapılmıştır. İHH savaşın ilk gününden bu yana bölgeye gidecek malzemesi yardımı yapmış ve bunun yanı sıra 35'e yakın hayır mağazaları kurmuştur. Hayır mağazalarının kurulması ile ihtiyaç sahipleri istediği gıda malzemesine devamlı olarak, kolay bir şekilde ulaşabiliyor.

Savaştan etkilenen ailelerin barınma sorununu çözmek için çeşitli yöntemler geliştirildi. 2020'de acil çözüm olarak

2020'de acil çözüm olarak savaştan etkilenen ailelerin barınma sorununu çözmek için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Briket Ev Projesinin uygulanmasıyla yaklaşık 25 bin evin yapımı planlanmış, 17 binden fazla ev inşa edilmiş ve barınma ihtiyacı olan aileler bu evlere yerleştirilmiştir. Yeni evlerine yerleştirilen 30 bin kişi hayatlarına daha güvenli bir şekilde devam etmektedir. Bu projenin tamamlanmasından sonra Yaşam Evleri kurulmaya başlanmıştır. Yaşam Evleri içerisinde mutfak, tuvalet, avlusu, temiz su ve elektrik tesisatı, atık su gideri ve su deposu olan, kapı ve pencereleri demirden yapılmış, beton çatılı ve 40 metrekare alanı bulundurmaktadır. İHH Suriyeli ihtiyaç sahiplerinin barınma problemine kalıcı bir çözüm getirmeyi hedefliyor ve bu amaçla projeler hazırlıyor. Bu projelerden bir tanesi de Umut Köyü Projesi'dir. Suriye'nin Kuzey Halep bölgesinde Tukli köyünde Qatar Charity işbirliği ile 1400 aile için Umut Köyü inşa edilmeye başlanmıştır. 2023 yılında köyün tamamlanarak ihtiyaç sahiplerine teslim edilmesi planlanmaktadır. Yaşam evlerinden oluşan ve 280 dönümlük arazi üzerine inşa edilen köyün içerisinde; 1400 adet ev, cami, ilkököl ve ortaokul, halk eğitim merkezi, sağlık ocağı, çarşı, spor tesisleri, kamu hizmet tesisleri ve çocuk oyun alanı yer alacaktır.

Fiziksel engelleri nedeniyle hayatı zorlaşan insanlar için geliştirilen proje kapsamında İstanbul, Hatay ve Suriye'de 4 tane merkez kurulmuştur. Kuveyt Beyt Zeka ve AID Uluslararası Doktorlar Birliği'nin verdiği desteklerle oluşan proje

kapsamında fiziksel engelleri nedeniyle amaçlarına ve hayallerine ulaşamayan bireylere ayak veya kol protezi sağlanmıştır. 2021 yılında bu merkezlerde muayene edilen hastalara 1691 adet protez desteği sağlanmıştır. 2019 yılında Azez’de hizmete açılan Darüşşifa Eczanesi, bölgede yaşayan her yaştan ihtiyaç sahibine ücretsiz ilaç hizmeti vermektedir.

Suriyeli çocukların eğitimlerinden geri kalmaları en büyük sorunlardandır. 21.337 öğrenciye eğitim veren 985 öğretmenin maaşlarını düzenli olarak ödenmiştir. Suriye’de yaşanan kriz sebebiyle temel eğitim haklarından bile mahrum bırakılan kişiler için eğitim sektörüne \$19.012.121 yardım yapılmıştır. Üniversite ve okul hizmeti dışında yetim anneleri ve ihtiyaç sahibi kadınların çalışmaları için terzi atölyeleri açıldı. 41 yetim annesi ve ihtiyaç sahibi kadının çalıştığı Reyhanlı terzi atölyesi bu atölyeler yalnızca bir tanesidir. Bu atölyede ayda ortalama 30 bin parça kıyafet üretiliyor ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırılıyor. İHH tarafından Suriye’de 21 tane terzi atölyesi açılmıştır. Atölyeler açılmasıyla kadınların biraraya gelmesini sağlayarak onları sosyalleştiriyor. Ayrıca atölyeler sayesinde aile bütçelerine de katkı sağlanıyor. (İHH, 2022).

3.10.5. Hayata Destek

Afetlerden etkilenen toplulukları temel haklarına ve ihtiyaçlarına erişimlerini sağlamak amacıyla kurulmuş bir sivil toplum kuruluşudur. 2005’ten beri insanlık, ayırım yapmama, tarafsız olma, bağımsızlık ve hesap verebilirlik ilkeleri ile “Acil Yardım, Mülteci Destek, Çocuk Koruma ve Sivil Toplumu Güçlendirme ve Koordinasyon” çalışmaları yapmakta ve hayatı desteklemektedir (Hayata Destek, t.y).

2012’den beri kamp dışında bulunan sığınmacıların temel hak ve hizmete ulaşmasına, bireysel koruma çalışmalarıyla aracılık edilmektedir. Sığınmacıların uyumu konusunda önemli bir yere sahip olan işgücü piyasasına katılım için geçim kaynağına destek sağlayacak projeler hayata geçirilmiştir.

Bireysel koruma çalışmaları Mülteci Destek Programı’nın en önemli faaliyet alanlarından biridir ve bu çalışmalar 2017 yılında en geniş kapsamına ulaşmıştır. Türkiye’de doğan 225 bin Suriyeli bebek yetersiz koşullarda dünyaya gelirken, mülteci nüfus içindeki en kırılgan kesimi de oluşturmaktadır. Bu durum ile ilgili destek çalışmaları yapılmıştır. Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Kayseri, İstanbul, Hatay, Adana ve Mersin’de İl Sağlık Müdürlükleriyle işbirliği içinde uygulanan projede, gebelik ve

yeni doğan bakımı eğitimleri düzenledi. Eğitimlere katılan 3.346 anne adayı ya da yeni doğum yapmış anneye, içinde bez, bez değiştirme yastığı, bebek şampuanı, pişik kremi, bebek tırnak makası, zıbın, çorap, şapka, eldiven gibi bir bebeğin ilk aylarında ihtiyaç duyduğu malzemelerden oluşan bir bakım çantası verilmiştir. Anneleri bebeklerinin gelişimlerini takip etmeleri için Türkçe ve Arapça olarak hazırlanan bir sağlık rehberi ulaştırılmıştır.

Suriyeli ve Türk çocukların ve yetişkinlerin yan yana eğlenerek öğrenecekleri, teknolojiye erişimlerini sağlayacak sınıflar planlanmış ve Google.org ve Tides Foundation işbirliğiyle bu sınıflar kurulmuştur. Projenin ilk aşamasında, Hatay ve Şanlıurfa'daki Hayata Destek tarafından oluşturulan evlerde ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen 8 ildeki 8 okulda tam donanımlı teknoloji sınıfları oluşturulmuştur. Kurulumu tamamlanan sınıflardan, toplam 221 yetişkin ve 7.889 çocuk yararlanmıştır, yararlanmaya devam etmektedir.

Adana Seyhan İlçe Belediyesi ve Adana Ziraat Mühendisleri Odası ile ortak olarak yürütülen proje çerçevesinde; yarısını geçici koruma altına alınan Suriyelilerin oluşturduğu, yarısını ev sahipliği yapan toplumun oluşturduğu toplam 250 kişi, Seyhan ilçesinde park-bahçeler ve tarım işletmelerinde geçici olarak istihdam edilmiştir (Hayata Destek, 2017).

BÖLÜM VI

ULUSLARARASI YARDIMLAR VE YARDIM YAPAN KURULUŞLAR

Sığınmacılar ve beraberinde gelen insani kriz, yalnızca Türkiye sorumluluğuna ait değil, bu durum uluslararası bir problem haline gelmiştir. Türkiye küresel boyutta uluslararası bir dayanışmayı harekete geçirmeye çalışmıştır. Ancak Türkiye bu dayanışma hareketine istediği düzeyde karşılık bulamamıştır. Ayrıca hükümet hem diğer bölgesel yönetimlerle hem de BM'den BMMYK, UNICEF ve WFP gibi uzmanlaşmış kurumlara kadar hükümetler arası kuruluşlarla birlik içinde olmaya da ihtiyaç duymaktadır (Mazman & İzci, 2018).

4.1. Birleşmiş Milletler (BM)

Birleşmiş Milletler, 1945 yılında kurulmuş uluslararası bir kuruluştur. Şu anda 193 Üye Devletten oluşan BM ve çalışmalarına , kuruluş Şartında yer alan amaç ve ilkeler rehberlik etmektedir . BM, hızla değişen dünyaya ayak uydurmak için yıllar içinde gelişti. Ancak bir şey aynı kaldı: Dünya üzerindeki tüm ulusların bir araya gelebileceği, ortak sorunları tartışabileceği ve tüm insanlığın yararına olacak ortak çözümler bulabileceği tek yer orası olmaya devam ediyor (<https://www.un.org/en/about-us, t.y>).

Birleşmiş Milletler düşüncesi ilk defa, II. Dünya Savaşı bittikten sonra savaşı kazanan ülkeler tarafından ülkeler arasında bulunan anlaşmazlıklara son vererek daha sonraki süreçlerde doğabilecek ve kendi güvenliklerini tehdit edecek savaşılar karşı koyabilmek için ortaya atılmıştır. Örgüt yapısının hâlen bu amacı koruduğunu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin varlığı ve çalışmalarıyla ortaya koymuştur. Türkiye'de temsilciliği bulunan 14 tane Birleşmiş Milletler kuruluşu bulunmaktadır. “Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Dünya Gıda Programı (WFP), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Birleşmiş Milletler İnsani

Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA), Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women), Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR), Birleşmiş Milletler Enformasyon Merkezleri (UNIC), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Birleşmiş Milletler Sanayi Kalkınma Örgütü (UNIDO), Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV), Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)” gibi kuruluşlardır.

Tablo 7 Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP) (milyon dolar) (21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 2020)

		2020	2021	
BM	UNICEF	258,7	247,2	Geçici Korunan Suriyeliler ve etkilenen Türk çocuklarına
	Mülteci Yüksek Komiser	283,3	279,2	Risk altındaki kadın, kız, erkek ve çocuklara
	Dünya Gıda Programı	310,2	117,4	Yaşam koşullarının iyileştirilmesine
	Kalkınma Programı	246,7	288,6	İstihdam yaratılmasına yönelik
Gıda Örgütü FAO		46,3	59,7	Gıda ve tarım sek. istihdamı
Sağlık Örgütü WHO		22,2	20,2	Bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalık tedavileri
Toplam		1.167,4	982,3	

4.2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), II. Dünya Savaşı’ndan sonra evlerini terk etmek zorunda kalmış ya da evlerini kaybetmiş milyonlarca Avrupalıya yardım etmek için kurulmuştur. Görev süresi 3 yıl olarak belirlenmiş ve verilen süre içerisinde çalışmaların tamamlanması gerektiği belirtilmiştir. Aradan 66 yıl geçmiş olmasına rağmen çalışmalarına devam etmekte, dünyadaki tüm sığınmacıları karumaya ve onlara yardımlar ulaştırmaya çalışmaktadır. (UNHCR, t.y).

Türkiye’de sığınmacılar için yapılan çalışmaların desteklenmesi Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP) kapsamında kuruluşların birbiri ile koordinasyonunu sağlamaktadır. “3RP, mültecilere ve ulusal sistemlere yönelik ihtiyaçları, etkin kaynak kullanımının yanında hizmetlerin tekrara düşmeden sunulmasını sağlayan bir koordinasyon mekanizmasını ve faaliyetlerde bulunan ortakların finansal ihtiyaçlarına uygun bir kaynak toplama platformunu ortaya koyan stratejik bir plandır.” UNHCR, sığınmacılara uluslararası koruma ve sürekli çözüm bulma sorumluluğunu üstlenerek UNDP ile beraber 3RP’nin koordinasyonunu sağlayıp, koruma ve temel ihtiyaçlar sektörlerine liderlik etmekte ve UNICEF

önderliğinde eğitim sektöründeki yükseköğretime öncülük yapmaktadır. 3RP, sağlık, eğitim, istihdam ve sosyal hizmet alanlarında var olan ulusal sisteme erişimin yaygınlaştırması ve sığınmacılara ev sahipliği yapan toplumun faydası için geliştirilmiş programlar aracılığıyla sosyal uyumda güçlendirme sağlayacak çalışmalar yapmaktadır.

2015 yılında Türkiye'de uygulamaya başlatılan, Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP) 4,5 milyar ABD dolarının yardımlar için kullanılmasına katkı sağlamıştır. Bu yardım, özellikle, geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin çoğunlukla olduğu bölgelerde talebin artması sebebiyle büyük yük altında kalmış olan kamu sistemleri ve hizmetleri için yönlendirilmiştir. 3RP ortakları tarafından, 2014'ten itibaren Türkiye'de geçici koruma altına alınan Suriyeli nüfusun %90'ına ev sahipliğinde bulunan 60 belediyeye destek sağlamak için 67 milyon ABD doları seferber edilmiştir.

2016 yılında başlayan Sosyal Uyum Yardımı'ndan (SUY) 2 milyon hassas durumda bulunan kişi faydalanmıştır. SUY, geçici ve uluslararası koruma sağlanan kişiler İnsani İkamet İzni sahibi olan en hassas durumdaki kişilere, beslenme, barınma ve altyapı hizmetlerine erişim gibi temel ihtiyaçları karşılamak için sağlanan çok amaçlı bir nakit yardım programıdır. Çocuk koruma sosyal yardım hizmetlerinden faydalanan 70.000 çocuğun da dahil edilmesiyle okullara düzenli bir şekilde gitmeye teşvik edilmesi ve eğitim erişiminde zorluk yaşayan kız çocuklarına ve örgün eğitime dahil olan ortaokul öğrencileri için daha yüksek miktarda nakit desteğin sağlanmasını amaçlayan ŞEY Programından 625.000 çocuk faydalanmaktadır. Sığınmacı öğrenciler UNHCR desteğiyle Türkiye'de bulunan üniversitelerde burslar almaktadır. DAFI burs programı UNHCR tarafından sunulmakta ve programın en büyük kısmını Türkiye teşkil etmektedir. Suriye dışında kalan ülkelerden gelen sığınmacıların üniversitelere yabancı öğrenciler için eğitim harcı ödemesi yapılması gerektiğinden, UNHCR lisans ve lisansüstü programlara yerleşen ya da bu programlara kaydı bulunan sığınmacı öğrencilere nakit yardımı destekler sağlamaktadır (<https://www.unhcr.org/tr/egitim,t.y>).

4.3. Unicef

UNICEF 1946 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu'dur. UNICEF eğitim, çocuk koruma, sosyal koruma, gençlerin

katılımları ve temel ihtiyaçları konularında faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. UNICEF çalışmalarını çok sayıda bakanlık ve hükümet kuruluşu ile birlikte sürdürmektedir (UNICEF, t.y).

UNICEF, Suriyeli aileler için kış aylarına yönelik başlattığı destekle önceden belirlenmiş mağazalarda kışlık ürünler satın alabilmeleri için 200-300 dolar değerinde kart dağıtımını yapmıştır.

UNICEF, Türkiye Hükümeti ve ortakları ile beraber bir nesil çocuğun “kayıp kuşak” olmasını önlemek için çalışmalar yapıyor. UNICEF “Kayıp Kuşak Olmasın” projesi kapsamında geçici ikamette kalan ve kamp dışındaki Suriyeli çocukların eğitim ve çocuk korumaya erişimini, katılımını ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalar yapmaktadır. Mülteci ve göç durumundaki Türk öğrenciler için ülke genelinde 800 bin okul çantası ve kırtasiye malzemesi dağıtılmıştır. Türkiye’nin 21 ilinde UNICEF tarafından destekli 400’ün üzerinde geçici eğitim merkezleri kurulmuş ve 325.000 öğrenci bu merkezlerde eğitim görmüştür. Kamp dışında ve kamplarda çalışan 12.675 Suriyeli gönüllü öğretmene aylık teşvik edilmiştir. Temel eğitiminlerini tamamladıktan sonra çeşitli nedenlerle eğitimlerine devam edemeyen 14-17 yaş arası çocukların mesleki eğitim merkezlerine kaydolmalarını sağlamak amacıyla Eylül 2020’de MEB ve UNICEF işbirliğiyle Mesleki Eğitime Kazandırma Programı (MEK) başlatılmıştır. MEK programının sağladığı olanaklar ile ailelerine maddi yönden destek olmak zorunda olan çocuklar okulu tamamen bırakmak yerine hem işe hem okula gidebilmektedir.

UNICEF, psiko-sosyal desteğin geliştirilmesi ve çocuklar için mevcut koruyucu ortamın güçlendirilmesi için de çalışmalarda bulunmuştur. UNICEF ve MEB, 2019’da okullardaki geçici koruma sağlanan Suriyeli öğrenciler için psiko-sosyal destek sağlamak amacıyla geliştirilmiş olan içerikli programlar ile danışmanlık sağlarken, destek personeli olarak RAM’larda SGEP’ten faydalanmıştır. UNICEF ve MEB iş birliği ile gerçekleştirilen bir diğer önemli proje ise, Engeli Olan Çocuklar İçin Kapsayıcı Erken Çocukluk Eğitimi Projesi’dir. Proje 2019-2020 eğitim öğretim yılında uygulanmıştır. Engeli Olan Çocuklar Proje içeriğini sadece engeli olan ve tipik gelişim göstermeyen çocuklar değil, risk altındaki çocuklar da hedef kitleyi oluşturmuştur (UNICEF, 2017).

4.4. Birleşmiş Milletler Kalkınma Planı (UNDP)

UNDP, 170 ülke ve bölgede faaliyet göstererek yoksulluğu bitirmeye, eşitsizliğin ve dışlanmaların azaltılmasına ve ülkelerin ilerlemelerini devam ettirebilmeleri için direnç oluşturmalarına yardımcı olmaktadır. BM'nin kalkınma ajansı olarak UNDP, ülkelerin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmada kritik bir rol oynuyor (UNDP, t.y).

UNDP Türkiye'nin Suriye krizine müdahalesindeki hedefi; Suriyeliler, ev sahibi topluluklar, yerel belediyeler ve ilgili ulusal kurumları güçlendirerek krizin etkileriyle mücadele edebilmeleri için dayanıklılıklarını artırmak. Program özellikle geçim imkanları, yerel ekonomik kalkınma, temel ihtiyaçlar ve hizmetler, sosyal uyum, güçlendirme ve koruma alanlarına odaklanıyor.

UNDP tarafından Suriyeliler ve onlara ev sahipliği yapan topluluklar için istihdam fırsatlarının yaratılması ve sosyal uyumu güçlendirme yolu ile dayanıklılık oluşturma projesi geliştirilmiştir. Hem Suriyelilerin hem de ev sahibi topluluk için sürekli geçim kaynaklarının oluşturulması ve Suriye'deki krizden etkilenen yerel ekonomilerde iş fırsatlarının artırılmasını sağlamak projenin temel hedefleri arasındadır. Proje çalışmaları Suriyeliler ve ev sahipliği yapan topluluğun istihdamının sağlanması için işletme gelişimini, kapsayıcı iş girimlerini ve Şanlıurfa Teknopark'ın kurumsal kapasitesi artırılarak iş geliştirme hizmetinin güçlenmesini kapsamaktadır. Japon hükümeti tarafından finanse edilen proje, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından UNDP'nin teknik desteği ile yürütülmektedir. Projenin bir başka hedefi işletmelere destek sağlayarak iş fırsatlarını arttırmak, işletmelere iş geliştirme ve mentörlük desteğinin verilmesini ve iş başı eğitimi verilmesini kapsamaktadır. (Akday, t.y).

UNDP üç ana başlıkta gençlerin sorunlarına odaklanarak gençlerin yapıcı katılımına dayalı kapsayıcı bir ekonomik ve sosyal yaklaşım ile proje geliştirdi. "Suriye Krizine Yanıt olarak Suriyeli ve Türk Gençler için İstihdam Edilebilirlik, Girişimcilik ve Sosyal Uyum Projesi" Japon Hükümeti tarafından finanse edilmektedir. UNDP'nin Suriye Krizine Yanıt ve Dayanıklılık Portföyü'nün bir parçasıdır. Proje, Türkiye Hükümeti'nin gayretlerini tamamlayıcı nitelikte ve diğer ortaklar ile beraber ülkeye özgü ihtiyaçlar ile tamamıyla uyum sağlayacak şekilde geliştirilmiştir. Proje kapsamında; Suriyeli ve Türk gençlerin sosyo-ekonomik uyumlarının sağlanması için destek verildi, planan eğitimler ile Bilgi ve İletişim

Teknolojileri becerileri arttırıldı, girişimcilik eğitimleri, mentorluk ve aynı hibe destekleri gençlerin yeni iş fikirleri oluşturmalarını ve sahip oldukları işlerini büyütme imkanı sağlamıştır (UNDP, 2022).

4.5. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)

Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Birleşmiş Milletler'in uzmanlaşmış bir kuruluşu olup, açlığı yenmek için uluslararası çabalara öncülük etmektedir. 130'dan fazla ülkede çalışan FAO, 195 üyeye sahiptir (<https://www.fao.org/about/en/>, t.y).

FAO, Suriyeli mültecilerin gıda ve besin kalitesini arttırmak, güvenliğini sağlamak ve kırsal kesimlerdeki geçim kaynaklarını güçlendirmek için projeler yapmaktadır. Suriyeli Mülteciler Dayanıklılık Planı (SRRP), Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ile birlikte hazırlanan, Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacı Krizi'ne karşı yapmış olduğu müdahaleye destek veren rehber belgedir. SRRP çerçevesinde, Türkiye Hükümeti ve FAO, geçici koruma altına alınan Suriyeliler (GKAS) ve ev sahibi topluluklarda bulunan savunmasız haneler için gıda güvenliği ve sürdürülebilir geçim fırsatları teşvik etmek için ortak çalışmalar yapılmaktadır. FAO, yerel işgücü piyasasındaki ihtiyaçlara göre belirlenmiş birçok tarımsal gıda konusunda mesleki eğitimler sağlanmaktadır. FAO'nun toplumsal cinsiyeti önemseyen program yardımıyla kadınların mesleki eğitimlere katılımları % 54'ten fazladır. Ayrıca FAO, Türkiye'deki işgücü piyasasına entegrasyonlarını kolaylaştırmak için GKAS'lere Sertifikalı Türkçe dil kursları sağlamaktadır.

Girişimcilik ve kooperatif aracılığıyla serbest meslek edinilmeye destek vermek, SRRP müdahalesinin odak noktasıdır. FAO, gelir getirici küçük ölçekli tarımsal gıda işletmeleri/çiftlikleri kurmak ve işletmek için girişimcilik eğitimi, mentorluk ve aynı destek sağlamaktadır. Kooperatifler, girişimcileri yeni veya mevcut kadın kooperatifleri altında kooperatif işletmeleri kurmaya teşvik ederek kadın girişimciliğinde önemli bir rol oynamaktadır.

FAO, çiftçileri ve üreticileri daha sürdürülebilir üretim uygulamalarını kullanmaya teşvik etmektedir. FAO, Uygulamalı Çiftçi Okulları kurarak üretimi ve gelirleri arttırmayı ve istihdam fırsatları yaratmayı amaçlamıştır. Ayrıca yeni teknolojiler ve bilgiler kazandırarak beceri ve kapasite yönetimine yönelik katılımcı bir yaklaşım teşvik etmektedir. FAO, çiftçilerin tarlalarda yeni yöntem ve teknolojileri

uygulamalarına ve denemelerine fırsat veren araçlar ve girdi paketleri de sağlamaktadır (Türkiye Tarımla Dayanıklılık, 2021).

4.6. AB Mali Yardım Programı (FRIT)

AB'nin Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRIT), Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıları desteklemek için büyük bir ek fon desteği sağlanması yönünde Avrupa Birliği Konseyi tarafından yapılan çağrıya cevap olarak 2015 yılında oluşturulmuştur. Program 6 milyar Avro bütçeye sahip olup, 3 milyar Avro değerinde iki eşit parçaya bölünmüştür. 6 milyar Avro tutarındaki fonun 5.6 milyar Avrodan fazlası ödenek sağlanmıştır. 80 projeyle 3.5 milyardan fazlası sözleşmeye yatırılmış ve 2.4 milyarlık bölümü ise dağıtılmıştır. AB'nin Türkiye'deki insani yardım desteği sağlık, eğitim, koruma ve temel ihtiyaçların karşılanması alanlarında devam ettirilen projeler aracılığıyla sığınmacıların desteklenmesine odaklanmaktadır.

ESSN - Sosyal Uyum Yardımı (SUY) Türk kurumları ile işbirliği oluşturularak AB'nin insani yardım ortakları tarafından uygulanmaktadır. SUY programı, özel bir banka kartı ile mültecilere aylık maddi destek sağlamaktadır. Bu kart sadece Türkiye'de kullanılabilmekte ve takibi sıkı yapılmaktadır. Böylelikle mültecilerin gıda ve kira ödemelerini kendilerinin yapmasını sağlarken, yerel ekonomiye ve topluma uyumları da kolaylaştırılmaktadır. AB tarafından sağlanan finansmanla 1.6 milyondan fazla mülteci hem ayda kişi başına 20 Avro kadar destek alıp hem de bu kişilere kira ve gıda gibi temel ihtiyaçların karşılanması için üç ayda bir ek destek sağlanmaktadır. Banka kartı kullanan kayıt altındaki mülteciler bilinmekte ve düzenli olarak takip edilmektedir (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2019).

4.7. ULUSLARARASI SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Uluslararası STÖ'ler, hükümetten çalışma izni almak zorundalardı ve bu süreç oldukça ağır işlemektedir. Türkiye'de faaliyet göstermek isteyen Uluslararası STÖ'lerin dernekler yasasına göre ilk olarak İçişleri Bakanlığı'na müracaat etmeleri gerekmektedir. İçişleri Bakanlığı, ilk başta Dışişleri Bakanlığı olmak üzere güvenlik bölümlerini kapsayan çeşitli devlet kuruluşlarından söz konusu STÖ hakkında görüşler

ve tavsiyeler istemektedir . Türkiye hakkındaki herhangi bir beyanın tespit edilmesi Uluslararası STÖ'nün reddedilme sebebi olabilmektedir. Ayrıca, STÖ'lerin çalışanlarını izin almadan turist pasaportuyla Türkiye'ye göndererek “kayıt dışı” faaliyette bulunduğu tespit edilirse izin talepleri reddedilebiliyor. Sınır illerinde yaklaşık olarak 80 uluslararası STÖ'nün temsilcilerinin çalışma yürüttüğü belirtilmiştir. 1 Şubat 2014 tarihi itibarıyla 18 Uluslararası STÖ'nün izin aldığı açıklanmıştır. Bu STÖ'lerin büyük çoğunluğu Suriye tarafında yardım götürmektedir. (Çorabatır & Hassa, 2013).

4.7.1. Danimarka Mülteci Konseyi (DRC)

1956'da kurulan DRC Danimarka Mülteci Konseyi, Danimarka'nın en büyük ve önde gelen uluslararası STK'larından biridir. 40 ülkede faaliyet gösteren DRC, 7.500 çalışan ile, mülteciler ve yerinden edilmiş kişi ve toplulukları koruyor, savunuyor ve onlar için sürdürülebilir gelecekler inşa ediyor. DRC , yerinden edilmiş mültecilerin ve savunmasız ev sahibi toplulukların kapasitelerini ve özgüvenlerini artırmak amacıyla 2013'ten beri Türkiye'de faaliyet göstermektedir . DRC ayrıca, hem bireysel odaklı hem de piyasaya dayalı müdahaleler kullanarak, ücret ve serbest meslek ve kapsayıcı ekonomik büyümeye artan erişim yoluyla mültecilerin ve savunmasız ev sahibi topluluk üyelerinin Türkiye'nin kayıtlı ekonomisine entegrasyonunu kolaylaştırmaktadır (DRC, t.y)

Danimarka Mülteci Konseyi, Hatay ve Şanlıurfa'da çalışmalar yaparak travma sonrası oluşan durumlar için eğitimler vermiştir. Merkezler kurularak Suriyeli mültecilerin işe girmeleri ve kendi işlerini kurarak kazanç sağlamasına olanak tanıyan eğitimler verilmektedir (<https://pro.drc.ngo/media/aewpzlnp/bp-syria-recovery-120319-en.pdf>, 2019).

4.7.2. International Medical Corps (IMC)

1984 yılında gönüllü doktorlar ve hemşireler tarafından kurulan, herhangi bir siyasi veya dini bağlantısı bulunmayan, kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. Dünya genelinde 8.000'den fazla personele sahip ve %96'dan fazlası yereldir.Çatışma, afet ve hastalıktan etkilenenler hangi koşullarda olurlarsa olsunlar ve nerede oldukları farketmeksizin acil tıbbi ve ilgili hizmetleri ulaştırmaktadırlar. Ayrıca, topluluklarındaki insanları eğiterek, onlara iyileşmeleri, kendilerine güvenmek için

kendi yollarını çizmeleri ve kendileri etkili ilk müdahale ekipleri olmaları için ihtiyaç duydukları becerileri sağlıyoruz (IMC, t.y)

International Medical Corps, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (ASAM) ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ortaklığında Suriye sınırı yakınlarında çoklu hizmet merkezi (MSC) açılmıştır. Gaziantep'te yaşayan ve Gaziantep'e yeni giriş yapan sayıları gün geçtikçe artan Suriyeli mültecilerin sağlık, sosyal, psikolojik, eğitim ve diğer insani ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalar yapılmaktadır. International Medical Corps, Türkiye'de Suriyeli mültecilere yardımda bulunmak için üç yıl çalışmıştır.2 Haziran 2014'te açılan Gaziantep MSC açıldığı ilk günden itibaren 600'den fazla Suriyeli mülteciye 1.000'in üzerinde hizmet vermiştir (Garces, 2014).

Türkiye'deki Suriyeli göçmenlere eğitim sağlamak ve istihdam olanaklarını arttırmak için HP ile International Medical Corps arasında ortaklık kurulmuştur. HP, mültecilere çevrimiçi serbest çalışma fırsatları sunmaktadır. International Medical Corps, İstanbul'da mültecilere yönelik hizmetler sunan bir Geçim Merkezi – Maharat Merkezi – açtı: iş becerileri eğitim kursları; Türk iş hukuku eğitimi; marka Yönetimi; kurumsal kurulum; iş geliştirme; ve girişimcilik ve yenilikçilik alanlarında eğitim vermektedir. Bu hizmetleri desteklemek ve mültecilerin eğitime erişimini sağlamak için HP, pilot merkeze 25 temel iş ve BT becerisini kapsayan ve yedi dilde sunulan HP LIFE e-öğrenme kurslarına erişim sağlayacak teknoloji sağlamıştır (IMC, 2016)

4.7.3. Welthungerhilfe

Welthungerhilfe (WHH), hiçbir siyasi ve dini bağlantısı olmayan, Almanya'daki kar amacı gütmeyen en büyük yardım kuruluşlarından biridir. BM Gıda ve Tarım Örgütü'nün çatısı altında 1962 yılında kurulmuştur. Welthungerhilfe'nin (WHH) temel ilkesi, insanların kendi kendilerine yeterek hayatta kalabilmelerine yardımcı olmaktır (WHH , t.y).

Gıda güvencesi, beslenme ve gıda dışı malzemelerine yardıma muhtaç insanların erişmesi için elektronik/nakit kartları ve Çalışma Karşılığı Nakit faaliyetleriyle destekler sağlamışlardır. Dağıtılan bu kartlar, genellikle, her ay yüklenen sabit bir para miktarı, belli marketlerde veya dükkânlarda kullanılarak günlük yaşamlarında ihtiyaç duydukları temel gıda maddelerini ve diğer temel ihtiyaçlarını satın alabilmelerini sağlıyor. Bunun yanı sıra, kış aylarında artan kışlık

ihtiyaçlarını karşılayabilmek için, kışlık giysiler, battaniye, ısıtıcı, yakıt veya diğer ısıtma maddelerini satın almalarını sağlayan ek yardım da alabiliyorlar.

Welthungerhilfe (WHH); Vaka Yönetimi ve Bireysel Koruma Yardımı faaliyetleri kapsamında, Geçici Koruma altındaki Suriyelilere ve Uluslararası Koruma altındaki Yabancılar haklarına ulaşabilmelerini ve haklarını savunabilmelerini sağlamak amacıyla uygun koruma müdahaleleri yoluyla yardımcı olmaya çalışmışlardır. Onları, eğitim ve tercüme hizmetlerine erişim, resmi kurumlara ziyaretlerinde eşlik etme, okul ulaşımına destek ve bireysel hukuki destek için Türk avukatlara yönlendirilmesi konusunda destek sağlamaktadır.

WHH, Suriye’de krizden etkilenmiş ve göç etmek zorunda kalmış insanlara su ve hijyen konusunda destek için temiz su ve hijyen kitleri dağıtmışlardır. WHH, Idlib ve Halep valilik bölgelerindeki kamplarda insanların yaşamlarını kolaylaştırmak için tuvalet kurulumları yapmış ve düzenli olarak bakımlarını sağlamıştır. (WHH Proje, t.y).

4.7.4. Goal

Kolkata’ya (Kalküta) yaptığı bir gezi sırasında karşısına çıkan sokak çocuklarının içinde bulunduğu kötü durumdan derinden etkilenen John O'Shea, 1977’de GOAL’i kurdu ve 40 yıldan uzun bir süredir dünyanın neredeyse tüm büyük insani krizlerine müdahale etmiştir. GOAL, Türkiye’de 2016 yılından beri faaliyet göstermektedir. GOAL, dünyanın en fakir insanların maddi durumlarını iyileştirmeyi amaçlar ve özellikle sosyo-ekonomik durum, cinsiyet veya yaş nedeniyle kendini savunamayacak durumda olanlara ve dışlananlara odaklanır. Merkezi Adana, Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa’da bulunmaktadır. Suriye krizinden etkilenenlerin durumunu iyileştirmek için ulusal sistemlerle birlikte çalışmaktadır (Goal, t.y)

2021 yılında 1.9 Milyon Euro program harcamaları yapılmış ve Bireysel Koruma Yardımı (IPA) ile 33.300’den fazla kişiye ulaşıldı. GOAL, Suriyeliler için sağlık alanında sunulan hizmetlerdeki eksiklikleri gidermek için çalışmıştır. Uzun süreli yerinden edilme durumu ile başa çıkabilmeleri için mülteci hanelerine psiko-sosyal destek sağlamışlardır. Çocukların duygularını tanımlamalarına ifade etmelerine olanak sağlayıp, başarılı sonları olan hikayeler yaratarak streslerini atmalarını sağlayacak çalışmalar yapılmıştır. GOAL, 2012’den bu yana Suriye’de savaştan

etkilenen insanlara destek vermektedir. 2022'de 950 personel ile birlikte hareket edip her ay 900.000'den fazla kişiye ulaşıp 101,6 milyon avroluk bir bütçenin harcandığı programı yönetti. Depremi ardından Kuzeybatı Suriye'deki GOAL Teams, mevcut tüm fırıncılık programlarını yeniden başlatarak anlaşmalı fırınlara ve diğer fırınlara un ve maya dağıtarak, ekmek üretiminin artmasını ve böylece gıda sıkıntısının giderilmesini sağlamıştır. GOAL, yardımların Türkiye Suriye'ye ulaştırılmasında lojistik koordinasyonu da sağlamıştır (<https://www.goalglobal.org/countries/turkey/>, t.y)

BÖLÜM V

BULGULAR

Bu çalışmada, Suriye’den göç edip Gaziantep’te yaşamaya başlamış olan 18 yaş ve üzeri 8’i kadın 4’ü erkek olmak üzere toplan 12 kişi ile görüşme yapılmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerinin belirlenmesi için cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve medeni durum soruları yöneltilmiştir. Suriyelilerin hangi yardım kuruluşlarından ne tür yardımlar aldıkları araştırılmıştır. Bu anlamda istihdam olanakları, meslek alanları, yardım kuruluşları ve alınan yardımlar, yaşadıkları zorluklar gibi bilgi toplayıcı sorular sorulmuştur.

5.1. Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Katılımcı 1: Erkek, 18, Bekar, Okuma-Yazma Biliyor

Katılımcı 2: Kadın, 41, Evli, İlkokul

Katılımcı 3: Erkek, 20, Bekar, Ortaokul

Katılımcı 4: Kadın, 60, Evli, Okuma-Yazma Yok

Katılımcı 5: Kadın, 18, Evli, Okuma-Yazma Biliyor

Katılımcı 6: Kadın, 18, Evli, Okuma-Yazma Biliyor

Katılımcı 7: Erkek, 25, Bekar, Ortaokul

Katılımcı 8: Erkek, 27, Evli, Ortaokul

Katılımcı 9: Kadın, 52, Evli, Okuma-Yazma Yok

Katılımcı 10: Kadın, 43, Evli, İlkokul

Katılımcı 11: Kadın, 52, Evli, Ortaokul

Katılımcı 12: Kadın, 20, Evli, İlkokul

5.2. Savaş ve Göç

Bu bölümde katılımcılara Suriye’de nereden, nasıl ve niçin geldikleri sorulmuştur. Suriye’de yaşam savaşı vermiş olan Suriyeli katılımcılar savaşın ilk zamanlarında değil belirli bir süre geçtikten sonra geldiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan 9’u Halep, 2’si Azez ve 1’i Havar Köyünden geldiğini ifade etmiştir. Savaşın başladığı ilk zamanlar Suriye’de başka şehirlere gittiklerini ancak savaşın durmayacağını anladıkları için Türkiye’ye geldiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcı 10 :

“Sürekli bomba sesleri ve uçak sesleri vardı. Artık dayanacak gücümüz kalmamıştı. Yürüyerek Türkiye’ye geçmeye çalıştık. Sınır kapısına ulaşarak geçmeyi başardık.”

Katılımcı 7 :

“ Kendi imkânlarımla Suriye’den çıkararak kaçak olarak Türkiye’ye giriş yaptım.”

Katılımcı 9:

“ İlk mahallemize bombalar düşmeye başladığında komşumuz ile birlikte onun başka bir yerde bulunan evine gittik. Orada biraz kaldıktan sonra sınır kapısından girerek Türkiye’ye sığındık.”

Katılımcılar savaşta ilk çözüm olarak iç göçle başlamışlardır. Daha sonra Türkiye’ye göç etmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu pasaport olmadan kaçak yollarla Türkiye’ye geçtiklerini belirtmişlerdir. Anca şimdi hepsi koruma altındadır. Katılımcılara evdeki kişi sayısı sorulduğunda çoğunluğun verdiği cevap 7-8 kişi olmuştur. Aile yapılarının genellikle evlilik yaparak çekirdek aile kuran çocukları ile birlikte yaşamak olduğu gözlemlenmiştir.

5.3. Çalışma Durumu ve Meslek Grupları

Katılımcıların çalışıp çalışmadığını, hanede çalışan kişi sayısı, Suriye’de iken ne iş yaptığı ve Türkiye’de ne iş yaptığı konuları üzerinde durulmuştur.

Katılımcı 5:

“ Suriye’de çalışmıyordum ama Türkiye’ye geldikten sonra babam hasta olduğu için çalıştım. Ailede erkek kardeşim ve ben çalışıyorduk. Suriye’de ayakkabıcılık

yapıyorlardı. Türkiye’de de aynı işi yapıyorlar. Ben evlendikten sonra işten çıktım. Çünkü bizde evlendikten sonra kadınlara çalışmak yok.”

Katılımcı 4:

“ Ben çalışmıyorum. 2 erkek oğlum çalışıyor. Eşim ve ben Suriye’de tarlamızda çalışıyorduk ama burada çalışmıyoruz. Oğullarım Suriye’de terzilik yapıyorlardı. Burada da terzilik yapıyorlar.”

Katılımcı 10:

“ Şu anda çalışmıyorum. Daha önce hastanede tercümanlık yaptım. 2 oğlum çalışıyor. Eşim düzensiz çalışır. Suriye’de biz kadınlar çalışamazdık. Eşim Suriye’de inşaatta çalışıyordu. Oğullarım Suriye’de okuyorlardı ama buraya geldikten sonra çalışmaya başladılar.”

Katılımcı 8:

“ Çalışıyorum. Evde 2 kişi çalışıyoruz. Suriye’de köyde çiftçilik yapıyorduk. Türkiye’de de çiftçilik yapıyoruz ama düzensiz çalışıyoruz.”

Katılımcı 2:

“ Evet, çalışıyorum. Evde 4 kişi çalışıyoruz. Suriye’de iken ayakkabıcılık yapıyorduk, burada da ayakkabıcılık yapıyoruz. Eşim eve ayakkabıları getiriyor bizde evde ayakkabı dikiyoruz.”

Katılımcı 1:

“ Çalışıyorum. Evde ben ve diğer kardeşim çalışıyoruz. Orda tekstilde çalışıyorduk. Türkiye’de de tekstilde çalışıyoruz.”

Katılımcılar genel olarak tekstil ve ayakkabıcılık gibi işlerde çalıştıklarını belirtmişlerdir. Kadınların Türkiye’ye geldikten sonra çalışma hayatları olduğu ifade edilmiştir. Suriye’de erkeklerin çalıştığı kadın ve kız çocuklarının çalışmadığı ancak Türkiye’ye göç ettikten sonra oluşan zor şartlar nedeni ile çalışmaya başladıkları görülmüştür. Katılımcıların çoğunluğu sosyal güvenliğe sahip olmadığını söylemişlerdir. Sadece 1 kişi fabrikada çalışan oğlunun sosyal güvenliğe sahip olduğunu belirtmiştir.

5.4. Yardım Kuruluşları ve Yapılan Yardımlar

Katılımcıların Türkiye'ye ilk geldikleri andan bugüne kadar hangi alanlarda yardım aldıklarından ve hangi kuruluşlardan yardım aldıklarından bahsetmeleri istenmiştir.

Katılımcı 3:

“ Geldiğimden beri hiçbir yerden yardım almadım. Kendi imkânlarımla çalışıp geçinmeye çalıştım. Sağlık alanında ücretsiz hastaneye gidebiliyoruz ”

Katılımcı 2:

“ Kızılay'dan yardım aldık. Kızılay kartımız var. Muhtarlıktan kömür yardımı aldık. Çocuklarımız okula gidebiliyor. Hastaneye para vermeden gidiyoruz. ”

Katılımcı 10:

“ Afad'dan yardım aldık. Şahinbey belediyesinden gıda yardımı aldım. Muhtarlıktan kömür aldım. Çocuklara okula gidebiliyor. ”

Katılımcı 11:

“ Kızılay kart yardımı aldık. Uluslararası dernekten nakit para yardımı aldık. Eczaneden ilaçlarımızı para vermeden alıyoruz. ”

Katılımcı 7:

“ Kızılay kartımız var. Kömür yardımı alıyoruz. Hastaneye gidip muayene oluyoruz. İlaçlara para vermiyoruz. ”

Katılımcılar genel olarak Kızılay tarafından yapılan yardımlardan bahsettiler. Dernekler tarafından yapılan yardımların kendilerine ulaşmadığını ifade ettiler. Görüşme sırasında alınan yardımlarla ilgili sorulan sorular karşısında çekimser kaldıkları gözlemlenmiştir.

5.5. Türkiye’de Zorluklar

Katılımcıların Türkiye’de yaşadığı herhangi bir zorluğun olup olmadığı ve ülkelerine dönmek isteyip istemedikleri üzerinde durulmuştur.

Katılımcı 5:

“ Türkçe bilmiyorduk, çok zorlandık. Okulu bırakıp geçinmek için çalışmak zorunda kalmıştım. Dönmeyi düşünmüyoruz.”

Katılımcı 12:

“ Türkçe bilmiyordum bu konuda çok zorlandım. Hala çok iyi konuşup anlayamıyorum. Dönmek istemiyorum”

Katılımcı 4:

“ Ev bulmakta çok zorlandık. Çocuklarım işi geç buldular. Zorluk çektiler. Geri dönmeyi düşünmüyoruz ama zorla gönderirlerse mecbur gideriz.”

Katılımcı 3:

“ İş bulma konusunda sıkıntılar yaşadım. Ülkemde her şey düzelirse dönmeyi düşünüyorum.”

Katılımcı 10:

“ İlk geldiğimizde kimlik yoktu, hastaneye gidemiyorduk. Bu konuda sıkıntı yaşadık. Asla dönmeyi düşünmüyorum.”

Katılımcı 9:

“ Geldiğimiz günden itibaren hiç zorluk yaşamadık. Gitmek istemiyorum.”

Katılımcılar genel olarak dil konusunda ve iş konusunda zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Türkiye'nin kendileri için daha güvenli ve daha rahat olduğunu ifade etmişlerdir.

5.6. Mann-Whitney Testi

Bu test nonparametrik metodlar yardımıyla iki ana kitlenin aynı şekle sahip olduğunu ve dolayısıyla ana kitle ortalamalarının da birbirine eşit olduğunu araştırmayı amaçlayan bir testtir (Aloba Köksal, 2003, 421). Çalışmada bu test uygulanarak kişilerin yardımlardan haberdar olup olmadıkları araştırılmıştır.

$$N = 12$$

$$R_L = 2$$

$$M_{R1} = \frac{10(10 + 2 + 1)}{2} = 65$$

$$U_{R2} = \frac{2(10 + 2 + 1)}{2} = 13$$

$$Q_R = \sqrt{\frac{10 \cdot 2(10 + 2 + 1)}{12}} = \sqrt{21,66} \quad Q_R = 4,65$$

$$H_0 = M_1 = M_2$$

$$H_1 = M_1 \neq M_2$$

$$Z = \frac{2 - 13}{4,65} = -11,82$$

$$Z = \frac{2 - 13}{4,65} = -2,36$$

Tablo t değeri =2,18

$$t_{0,0025} = 2,18$$

$$|t \text{ hesaplanan}| > |t_{tablo}| = H_0 \text{ Red}, H_1 \text{ Kabul}$$

$$|-11,82| > |-2,18| = H_0 \text{ Red}, H_1 \text{ Kabul}$$

Bulunan değerler sonucunda H_0 reddedilir ve kişilerin yardımlardan haberdar olduğu sonucuna ulaşılır.

$$|t \text{ hesaplanan}| > |t \text{ tablo}| = H_0 \text{ Red}, H_1 \text{ Kabul}$$

$$|-2,36| > |-2,18| = H_0 \text{ Red}, H_1 \text{ Kabul}$$

H_0 reddedilerek bu kişilerin yardımlardan haberdar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

TARTIŞMA

Göçün ilk yıllarında kamu kurum ve kuruluşlarının sığınmacılara yönelik çalışmalarda yetersiz kalmalarının sonucu olarak sivil toplum kuruluşları sığınmacıların ihtiyaçlarının belirlenmesi ve giderilmesinde önemli roller üstlenmiştir. Geçici Koruma Yönetmeliği yürürlüğe girene kadar sığınmacılar ile ilgili sahada en önemli aktör sivil toplum kuruluşları olmuştur.

Resmi ve sivil olarak gerçekleştirilen yardım faaliyetlerinin muhatabı olan 12 Suriyeli yetişkin ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada Suriyelilerin yardımlardan faydalanma durumları hakkında bulgular elde edilmiştir. Bu kişilere “ Devletten ya da herhangi bir dernekten yardım alıyor musunuz?” sorusu yönletildiğinde 10 kişi Kızılay Kart ve 4 kişi de belediyeden yardım aldığını belirtmiştir. Bu anlamda sivil yardım alan Suriyelilerin resmi kaynaklardan da yardım aldıkları ortaya çıkmıştır. Ancak Kızılay Kartın düzenli bir gelir sağlaması dışında diğer sivil yardımlarından habersiz olma, yardımların sıklığı ve niteliği kişilerin ihtiyaçlarını karşılama konusunda yeterli gelmemektedir. Ayrıca STK’lar ve kamu arasında sürdürülebilir bir iletişimin oluşması oldukça önemlidir.

Türkiye’ye ilk geldikleri zamanlarda kamplarda yaşayan Suriyeli sığınmacıların zamanla şehirlere yayılmıştır. Şehirlerde kalacak yer bulmakta ve gereksinimlerini karşılamakta zorlanan aileler olmuştur. Çalışmanın saha kısmında görüşülen Suriyelilerin neredeyse tamamı ekonomik anlamda sıkıntılar yaşadıklarını dile getirmiştir. Bu nedenle çocuklarını okula göndermek yerine işe göndermeyi tercih etmişlerdir. Bu durum ise çocukların eğitim hayatının yardım kalmasına sebep olmuştur. Suriyeli sığınmacılar için sosyal uyum da önemli konulardan bir tanesidir. Sosyal uyum çalışmalarında en önemli noktalardan bir tanesi karşılıklılık durumudur. Sosyal uyum ev sahibi toplum ile sığınmacılar arasında yürütülecek bir süreçtir. Bu nedenle çalışmalara ev sahibi toplulukta dahil edilerek ve her gruba yönelik farklı araçlar uygulanarak, sosyal uyumun gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır.

SONUÇ

2010 yılının sonlarında Tunus'ta başlayıp ve sonrasında Mısır, Libya, Suriye, Bahreyn, Cezayir, Ürdün, Yemen, Suudi Arabistan, Irak, Lübnan ve Fas'ta ortaya çıkan küçük veya büyük halk ayaklanmaları Arap Baharı diye adlandırılmaktadır. Arap Baharı olarak adlandırılan ayaklanmalar birçok ülkede yönetim değişikliği ile sonuçlanırken Suriye'de bir değişim yaşanmamıştır. Suriye yönetiminin kendi halkına karşı uyguladığı baskıcı tutumun silahlı çatışma haline dönüşmesi binlerce sivilin hayatını kaybetmesine sebep olmuştur. İnsanlar ülkelerini terk etmek zorunda bırakılmıştır.

“1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi” ile bu sözleşmeye ait 1967 tarihli “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol”, uluslararası mülteci hukuku temelini oluşturmuştur. 1951 Mülteci Sözleşmesi, evrensel düzeyde mülteci konusuna düzenleme getiren ilk ve tek çok taraflı antlaşma olduğu için önemlidir. Türkiye, uluslararası mülteci hukukunu orataya çıkaran ve uluslararası koruma yükümlülüğünün düzenlendiği “1951 Mülteci Sözleşmesi” ile “1967 tarihli Protokol’e” taraftır. Avrupa ülkelerinden gelmiş olan ve istenilen koşullara uyan kişiler “mülteci”, Avrupa dışındaki ülkelere gelmiş olan ve istenilen koşullara uyan kişiler “sığınmacı” olarak adlandırılmaktadır. Kitlel olarak sınırlarımıza gelen ve insani yardımın sağlandığı Suriyelilere ise “geçici koruma” statüsü verilmektedir. Sınır komşusu olmasından dolayı Suriye’de meydana gelen savaştan en fazla etkilenen ülkeler arasında Türkiye ilk sıradadır. Türkiye, en fazla Suriyeli sığınmacıyı ülkesinde misafir eden ülke durumundadır. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi’nin 30 Mart 2023 tarihli verilerine göre Türkiye’de 3 milyon 435 bin 298 Suriyeli bulunmaktadır.

Türkiye, savaşın ilk gününden itibaren Suriyeli göçmenlere kapılarını açtı. Türkiye sosyal, ekonomik, kültürel, eğitim, sağlık vb. tüm alanlarda Suriyeli göçmenlere desteklerde bulundu. Devlet tarafından ilk zamanlar misafir olarak değerlendirilen Suriyeliler için Geçici Barınma Merkezleri kurulmuştur. Bu merkezler

her şeyi içinde bulunduran kapsamlı merkezlerdir. Zaman içerisinde merkezlerde kalmak istemeyen Suriyeli göçmenler şehirlere yerleşmişlerdir. Türkiye’de tüm kamu kurumları koordineli bir şekilde çalışarak Suriyeli göçmenlere maddi yardım ve desteklerde bulunmuşlardır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından PICTES projeleri geliştirilmiştir. Sağlık Bakanlığı tarafından Suriyeli göçmenlerin ilaca ücretsiz erişimi için MEDULA sistemi oluşturulmuştur. Suriyeli göçmenlere yapılan yardımlar devlet maliyesine önemli bir yük haline gelmiştir. Bunun üzerine AB ülkeleri ve uluslararası kuruluşlar mali yardım kararı almıştır. Suriyeli göçmenlere yapılan yardımlara baktığımızda Avrupa Birliği tarafından finansal desteği sağlanan Kızılay Kart ilk görebileceğimiz yardımlardandır. Uluslararası kuruluşlarla ortak çalışmalar yapılarak uyum programları ve projeleri geliştirilmiştir. Şartlı Eğitim Yardım (ŞEY) Programı, en önemli desteklerden biridir. Avrupa Birliği tarafından finansmanı sağlanan bu program, “Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Türkiye Kızılay Derneği, Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” ortaklıklarıyla uygulanmaktadır. Sosyal Yardım Programı (SUY) vasıtası ile de nakit yardım sağlanmaktadır.

2011 yılında aktif bir şekilde devam eden sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra yeni sivil toplum kuruluşları da oluşturulmuştur. Sivil toplum kuruluşları bu süreçte etkin rol oynamışlardır. Uluslararası sivil toplum kuruluşları da gerekli izinleri alarak Suriyeli göçmeleri bulundukları bölgede desteklemek için faaliyetlerde bulunmuşlardır. Sivil toplum kuruluşları bu süreçte sosyal uyum, çocuk koruma, eğitim, kadın sağlığı ve psikososyal destek ile ilgili çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Ancak sivil toplum kuruluşları birbirleri ile koordineli hareket etmemektedir. Hem ulusal hem de uluslararası STK’lar faaliyetlerini sürdürürken yardımların dağıtılacağı bölge, yardım miktarı, yararlanıcıları ve yardım çeşitleri gibi birçok detay STK’ların ortak bir merkez oluşturmaları gerektiğini göstermektedir. Bu doğrultuda yardımlar daha etkin ve verimli dağıtılabilir. Bu süreçte Suriyeli göçmen konusunun çözümü Türkiye’de STK’ların gelişiminde önemli bir yere sahip olmuştur. Suriye krizinin bu şekilde olumlu etkileri de olmuştur.

KAYNAKLAR

- (2023). *3RP Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı*.
https://www.3rpsyriacrisis.org/wp-content/uploads/2023/03/3RP-2023-2025-Turkiye-Country-Chapter_TR.pdf adresinden alındı
- Adıgüzel, Y. (2016: 83). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: NOBEL AKADEMİK YAYINCIUK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ.
<https://dep.manas.edu.kg/img/files/11/Adiguzel%20Yusuf%20G%C3%B6%C3%A7%20Sosyolojisi%202016.pdf> adresinden alındı
- AFAD. (2017). <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari> adresinden alındı
- AFAD. (2021). <https://www.afad.gov.tr/afadhakkinda> adresinden alındı
- Akbay, B. (t.y). *UNDP*. <https://www.undp.org/tr/turkiye/projects/suriyeli-ve-ev-sahibi-topluluklar-icin-istihdam-imkanlarinin-gelistirilmesi-ve-sosyal-uyumun-guclendirilmesi-yolu-ile-dayaniklilik> adresinden alındı
- Aloba Köksal, B. (2003). *İstatistik Analiz Metodları*. Çağlayan Kitabevi.
- ASHB. (t.y). <https://www.aile.gov.tr/ankara/projeler/gecici-koruma-altindaki-siginmacilara-yonelik-egitim-ve-psiko-sosyal-destek-projesi> adresinden alındı
- ASHB. (t.y). <https://www.aile.gov.tr/chgm/haberler/kamp-disinda-yasayan-suriyeli-cocuklara-yonelik-sosyal-uyum-ve-egitim-programi> adresinden alındı
- Ataman, M. (2012: 10). *Suriye'de İktidar Mücadelesi: Baas Rejimi, Toplumsal Talepler ve Uluslararası Toplum*. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırma Vakfı.
https://file.setav.org/Files/Pdf/20121126132435_setav-suriye_de_iktidar_mucadelesi.pdf adresinden alındı
- Ateş, H., & Yavuz, Ö. (2017: 1288). (G)ÖÇMEN (Ö)TEKİLEŞTİRME VE (Ç)OK KÜLTÜRLÜLÜK. *Süleyman Demirel Üniversitesi Dergisi*, 1287-1301.
<https://iibfdergi.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/352/files/yil-2017-cilt-22-sayi-goc-yazi01-10012018.pdf> adresinden alındı

- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu.* (2019).
https://www.eeas.europa.eu/delegations/turkey/t%C3%BCrkiyedeki-m%C3%BClteciler-i%C3%A7in-mali-yard%C4%B1m-program%C4%B1-fri%CC%87t-abnin-bug%C3%BCne-kadarki-en_tr_adresinden_alındı
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi.* (2022). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Web Sitesi: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-218581> adresinden alındı
- Aydın, Y. (2021). Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlere Verilen Sağlık Hizmetlerinin Değerlendirilmesi, Sorun ve Öneriler. *Tıbbi Sosyal Hizmet.*
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1951589> adresinden alındı
- Bahcekapili, C., & Çetin, B. (2015: 3). The Impacts of Forced Migration on Regional Economies: The Case Syrian Refugees İn Turkey.
<https://pdfs.semanticscholar.org/63b7/7d9face62e6fd93cb1cd2411c651d3d7904d.pdf> adresinden alındı
- Barışık, S. (2020: 4). *ResearchGate.* ResearchGate Web sitesi: https://www.researchgate.net/profile/Salih-Barisik-2/publication/347388175_BOLUM_1_GOC_KAVRAMI_TANIMI_VE_TUURLERI/links/5fda6b8b299bf1408816e04e/BOeLUeM-1-GOeC-KAVRAMI-TANIMI-VE-TUeRLERI.pdf adresinden alındı
- Bitigen, A. (2020). *21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü.*
<https://www.21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/suriyeli-siginmacilar-ve-turk-saglik-sistemi> adresinden alındı
- Buzkıran, D., & Kutbay, H. (2013: 149). Arap Baharının Türkiye'ye Olan Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi.*
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/117349> adresinden alındı
- Çorabatır, M., & Hassa, F. (2013). *Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler için Yaptıkları Çalışmalar.*
<https://igamder.org/uploads/belgeler/IGAMSuriyeSTK2013.pdf> adresinden alındı
- DRC. (t.y). <https://pro.drc.ngo/about-us/> adresinden alındı

- Duran, H. (2012: 509). https://www.ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/oy2012_501_518.pdf adresinden alındı
- Duran, H., & Özdemir, Ç. (2012: 185). *Akademik İncelemeler Dergisi*. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/17753> adresinden alındı
- Ermumcu, S. (2010). Sığınmacıların ve Mültecilerin Sosyal Güvenlik Hakkı. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 58-76. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/308052> adresinden alındı
- Eskioğlu, R. (2019: 72). Arap Baharına Kadar Türkiye-Suriye İlişkileri. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 70-80. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/820140> adresinden alındı
- Garces, A. (2014). <https://internationalmedicalcorps.org/updates/our-shared-humanity-syrian-refugee-mothers-children-speak-from-the-heart-with-u-s-diplomat-samantha-power/> adresinden alındı
- Goal. (t.y). <https://www.goalglobal.org/who-we-are/>. adresinden alındı
- (2022). *Göç Direktörlüğü*. Türk Kızılay. <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/04-nisan-2022-goc-direktorlugu-aylik-rapor-14-06-2022-97973520.pdf> adresinden alındı
- Göç İdaresi Başkanlığı* . (t.y). <https://www.goc.gov.tr/hakkimizda> adresinden alındı
- Göç İdaresi Başkanlığı*. (t.y). <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler> adresinden alındı
- Göç Terimleri Sözlüğü*. (2004). Göç Terimleri Sözlüğü Web sitesi: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf adresinden alındı
- Göç Terimleri Sözlüğü*. (2004). Göç Terimleri Web sitesi: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf adresinden alındı
- Göç Terimleri Sözlüğü*. (2009). Göç Terimleri Sözlüğü Web sitesi: [https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf) adresinden alındı

- Göç Terimleri Sözlüğü.* (2009). Göç Terimleri Sözlüğü Web sitesi: [https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf) adresinden alındı
- Göç Terimleri Sözlüğü.* (2009). Göç Terimleri Web sitesi: [https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf) adresinden alındı
- Göçer, İ., & Çınar, S. (2014: 61). Arap Baharı'nın Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu ve Turizm Gelirlerine Etkileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Aylık.* <https://www.kafkas.edu.tr/dosyalar/iibfdergi/file/10/4.pdf> adresinden alındı
- (2020). *Göçmenlerin İş Gücü Piyasasına Uyum Raporu.* Türk İş Veren Sendikaları Konfederasyonu.
- Hayata Destek.* (2017). <https://www.hayatadestek.org/wp-content/uploads/2021/09/2017-faaliyet-raporu.pdf> adresinden alındı
- Hayata Destek.* (t.y). <https://www.hayatadestek.org/hakkimizda/> adresinden alındı
- <http://www.calismaizinleri.net/duzensiz-goc>. (t.y). Yabancılar.org Web sitesi. adresinden alındı
- <https://multeciler.org.tr/hakkimizda>. (t.y). <https://multeciler.org.tr/hakkimizda> adresinden alındı
- <https://pro.drc.ngo/media/aewpzlnp/bp-syria-recovery-120319-en.pdf>. (2019). <https://pro.drc.ngo/media/aewpzlnp/bp-syria-recovery-120319-en.pdf> adresinden alındı
- <https://www.fao.org/about/en/>. (t.y). <https://www.fao.org/about/en/> adresinden alındı
- <https://www.goalglobal.org/countries/turkey/>. (t.y). <https://www.goalglobal.org/countries/turkey/> adresinden alındı
- <https://www.un.org/en/about-us>. (t.y). <https://www.un.org/en/about-us> adresinden alındı
- <https://www.unhcr.org/tr/egitim>. (t.y). <https://www.unhcr.org/tr/egitim> adresinden alındı

- İçduygu, A. (2015: 1). Syrian Refugees in Turkey: The Long Road Ahead. <http://ccat.sas.upenn.edu/ARIT/PDF%20Files/Abstract-Icduygu-Refugees.pdf> adresinden alındı
- İHH. (2022). <https://ihh.org.tr/public/publish/0/169/suriye-faaliyet-raporu-2011-2022---tek.pdf> adresinden alındı
- İHH. (t.y). <https://ihh.org.tr/hakkimizda> adresinden alındı
- ILO. (t.y). https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_710956/lang--tr/index.htm adresinden alındı
- IMC. (2016). <https://internationalmedicalcorps.org/press-release/international-medical-corps-partners-with-hp-to-help-expand-employment-opportunities-for-syrian-refugees-in-turkey/>). adresinden alındı
- IMC. (t.y). <https://internationalmedicalcorps.org/who-we-are/our-history/>). adresinden alındı
- İnce, C. (2019: 3). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/716225> adresinden alındı
- İşkur. (t.y). <https://media.iskur.gov.tr/48689/isdep-bireysel-iletisim-danismani-is-tanimi.pdf> adresinden alındı
- (2018). *Kalkınma Bakanlığı*. Kalkınma Bakanlığı, Ankara. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/DisGocPolitikas%C4%B1OzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf> adresinden alındı
- Karasu, M. A. (2018: 37). Türkiye'ye Yönelik Dış Göçler, Suriyeli Sığınmacı Göçü ve Etkileri. *Paradoks Ekonomi ve Sosyoloji Aylık*, 14, 21-41. <https://www.acarindex.com/paradoks-ekonomi-sosyoloji-ve-politika-dergisi/turkiyeye-yonelik-dis-gocler-suriyeli-siginmaci-gocu-ve-etkileri-268251> adresinden alındı
- Kaya, D. (2021: 116). *Ortadoğu teknik Üniversitesi*. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Web sitesi: <http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/articles/metujfa2021202.pdf> adresinden alındı

- Kaya, H., & Aras, H. (2021). Afad'ın Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Faaliyetleri Üzerine İnsani Güvenlik Kavramı Bağlamında Bir İnceleme. *Göç İdare Aylık*. https://acikerisim.nevsehir.edu.tr/bitstream/handle/20.500.11787/6368/MAK-ALE-2021-AFAD_Suriyeli_Siginmaci_Insani_Guvenlik-TID-493.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden alındı
- Kilis Belediyesi. (2021). <https://www.kilis.bel.tr/index.php/2021/02/22/mannheim-belediyesi-ile-ortaklasa-gerceklestirdigimiz-sosyal-kaynasma-ve-toplum-merkezi-insaatinda-incelemelerde-bulunuldu/> adresinden alındı
- Kızılay. (t.y). <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tarihcemiz> adresinden alındı
- Köylü, M. (2017, 11). *Ne Umduk Ne Bulduk: Türkiye'nin Suriye Sınavı*. İstanbul: Hiper Yayınları. https://books.google.com.tr/books?id=CFIbDwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=suriye%27nin+tarihi&hl=tr&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=suriye'nin%20tarihi&f=false adresinden alındı
- Mazman, İ., & İzci, L. (2018). *Dergipark*. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/920883> adresinden alındı
- Milliyet.com. (2017). <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/kilis/kilis-belediyesi-ile-uniceften-cocuklar-icin-is-birligi-12048083> adresinden alındı
- Mülteciler Derneği. (2017). <https://multeciler.org.tr/wp-content/uploads/2020/01/multeciler-dernegi-faaliyet-raporu-2017.pdf> adresinden alındı
- Orhan, O., & Gündoğar, S. S. (2015: 19). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. Orsam Yayınları. https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf adresinden alındı
- Paksoy, S. (2016). Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Ekonomik ve Sosyal Yardımlar: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Kent Akademisi*. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/405909> adresinden alındı
- Salık, N. (2011: 16). *Ortadoğu Araştırmaları Merkezi*. Ortadoğu Araştırmaları Merkezi Web Sitesi: https://orsam.org.tr/d_hbanaliz/1nuri.pdf adresinden alındı

Sever, G. (2022: 2). Göç ve Yalnızlık: Psiko-Sosyal ve Ekonomik Sonuçları. *Göç Dergisi*, 225–245. <https://dergi.tplondon.com/goc/article/view/822/820> adresinden alındı

SGDD. (t.y). <https://sgdd.org.tr/hakkimizda/> adresinden alındı

SGDD. (t.y). <https://sgdd.org.tr/projelerimiz/> adresinden alındı

Sihhat. (t.y). <http://www.sihhatproject.org/> adresinden alındı

Sivil Toplum İlişkiler Genel Müdürlüğü. (t.y). <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-bolgelere-gore-dagilimi> adresinden alındı

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (t.y). T.C. Dışişleri Bakanlığı: https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa adresinden alındı

Talas, M. (2011). *Dergipark*. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/157071> adresinden alındı

Tanrıkulu, F. (2018). *Dergipark*. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/618384> adresinden alındı

Teis. (2015). <https://www.teis.org.tr/post/suri%CC%87yeli%CC%87-hastalarin-re%C3%A7eteleri%CC%87-medula-%C3%BCzeri%CC%87nden-yapilacak> adresinden alındı

Tok, A., & Toktaş, B. E. (2022: 13). *Ulusal ve Uluslararası Hukuka Göre Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü*. İHH İnsamer. https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/ulusal-ve-uluslararasi-hukuka-gore-turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-statusu_5.pdf adresinden alındı

Tuncel, G., & Ekici, S. (2019: 52). Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Aylık*, 9(18). <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/907106> adresinden alındı

Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Aylık*. <https://hakemlidergi.tesam.org.tr/wp-content/uploads/2016/05/2-2015-2AyseSebnemTunc.pdf> adresinden alındı

Türk Dil Kurumu. (2022). Türk Dil Kurumu web sitesi: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

(2021). *Türkiye Tarımla Dayanıklılık.* <https://www.fao.org/3/cb6052tr/cb6052tr.pdf> adresinden alındı

UNCHR. (t.y). UNCHR web sitesi: <https://www.unhcr.org/tr/ucuncu-ulkeye-yerlestirme> adresinden alındı

UNDP. (2022). <https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/suriye-krizine-yanit-olarak-suriyeli-ve-turk-gencler-icin-istihdam-edilebilirlik-girisimcilik-ve-sosyal-uyum-projesi-ciktilari> adresinden alındı

UNDP. (t.y). <https://www.undp.org/tr/turkiye/hakkimizda> adresinden alındı

UNHCR. (t.y). <https://www.unhcr.org/tr/unhcrnin-tarihcesi> adresinden alındı

UNICEF. (2017). <https://www.unicef.org/turkiye/media/5361/file/T%C3%BCrkiye'deki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar%20Bilgi%20Notu%20Ocak%202017.pdf> adresinden alındı

UNICEF. (t.y). <https://www.unicef.org/turkiye/> adresinden alındı

UNICEF. (t.y). <https://www.unicef.org/turkiye/hakk%C4%B1m%C4%B1zda> adresinden alındı

Volkan Aydos, M. D. (2000: 20). *Docplayer.* Docplayer Web sitesi: <https://docplayer.biz.tr/4681691-Istanbul-ticaret-odasi-yayin-no-2000-30-suriye-ulke-etudu-hazirlayanlar-volkan-aydos-meltem-duran.html> adresinden alındı

WHH . (t.y). <https://welthungerhilfe.org.tr/tr/biz-kimiz> adresinden alındı

WHH Proje. (t.y). <https://welthungerhilfe.org.tr/tr/temel- ihtiyaclar-acil-yardim> adresinden alındı

Yılmaz, A. (2014: 1687). ULUSLARARASI GÖÇ: ÇEŞİTLERİ, NEDENLERİ VE ETKİLERİ. *Turkish Studies*, 1685-1704. https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=1475860303_95Y%C4%B1lmazAbdurrahman-sos-1685-1704.pdf&key=17279 adresinden alındı

YUKK. (2013). YUKK WEB sitesi:
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf> adresinden alındı

YUKK. (2013). YUKK Web sitesi:
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf> adresinden alındı

YUKK. (2013). YUKK Web sitesi:
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf> adresinden alındı

